JRICI DONNAY

3902

ducació de Príncep

Comedia moderna en quatre actes

6

VERSIÓ CATALANA DE
SALVADOR VILAREGUT

EDUCACIÓ DE PRÍNCEP

URICI DONNAY

DUCACIÓ DE PRINCEP

Comedia moderna en quatre actes

TRADUCCIO CATALANA PER
SALVADOR VILAREGUT

BARTOMEU BAXARÍAS
MPRESSOR : : Alt Sant Pere, 17
BARCELONA : : : : : 1911

A la Marguerida Xirgú en recort d'un triomf personalissim y en homenatge d'admiració.

EL TRADUCTOR

PERSONATGES DEL PRIMER ACTE

La Reina.	Sra. Xirgu
Màxim Tirandel . . .	Sr. Borrás (Jaume)
El princep Alexandre. .	» Galcerán
El comte de Ranzeval. .	» Santolaria
El coronel Bráulich . .	» Bozzo
Gayetà	» Más
Mahomet.	» Pons

L'acció a París. Epoca actual

ACTE PRIMER

El gabinet de treball de la reina de Moldavia. A es parets, panoplies de armes Balkàniques, selles, ahalis turchs, guzles, etz... Un gran retrat de mida atural del rey Bojidar XII, rey de Moldavia. Dos tres mobles històrichs.

Son les onze del dematí.—Mes de Juny.

ESCENA PRIMERA

GAYETÁ *y* MAHOMET

El primer es un tipo de criat de bon regent. Uns quaranta anys. El segón, té tretze anys. Es un jovenet egipci, vingut directament de el Caire. Porta un trajo típich del seu país blau-gris, ab aplicacions de trenzilla negra. Faixa de seda color cirera y vert, fez al cap, y als peus babutxes grogues o rosses.

Gayetá. Bon día, Mahomet. Ahont es el correu?

Mahomet. Aquí té'l correu.

Gayetá. (*Examinant el paquet de cartes y diaris, que l'hi haurà donat Mahomet.*) Rès d'interessant. Déixam el block-notes. (*Mahomet l'hi dona.*) Ens enterarem una mica de lo que fa la reina, avuy... A les deu, biscuit glacé. Biscuit glacé?... Ah! si... Es la euga que Sa Magestat ha de de provar aquest dematí. A les onze, Maxim Tirandel... Tirandel?... Se pas qui es!... A les dues, assistir als vols den Turgot, en el seu aeroplà, al aérodrom d'Autenil. A les sis, prova de set vestits... Paquin. A les vuyt, dinar a casa del comte Krawiolitch. Ah!... no'n té poca de feyna, avuy, la nostra mestressa! No podrà pas dir que porta una vida claustral!... No s'hi florirà pas a casa, no! Dònem un cigarret... Mira, son allà, sobre la tauleta. (*En Mahomet l'hi porta la capsa. En Gayetá ne pren un.*) Molt bé! Are, tor-

nals a posar al seu lloch... Ah!... Ja que ets dret, dònem un misto...

L'hi porta la mistera. Gayetà encén.

Mahomet. Fum... omplir... sala...

Gayetà. No t'espantis! Diré que has sigut tú, qui ha fumat.

Mahomet. Oh!... no! Pas bonich, això, senyor!... Pas bonich dir mentides!...

Gayetá. Oh!... frestegot!... No'm vinguis ab somiquets, are, ho sents?... Que t'avorreixes per ventura?... Recòrdat que vam quedar en que no ploraríes més!... Que anyores el teu país, encare?...

Mahomet. No! Menjar, aquí, millor... Però, més trevallar aqui que allà... Y, además, aqui fret, massa fret... Allà, calor!... Anyorar, calor, si!...

Gayetá. Que no t'has posat les arrecades... els cercles a les orelles?... Mahomet, mira que si la reina s'en adona, la faràs enfadar, y no fora estrany que hi caigués algún dàtil! (*Acció de bofetada.*) Com es que no te'ls vols posar els cercles a les orelles?... Eh?...

Mahomet. Jo... pas... esclau.

Gayetá. Tú... pas.. esclau?... Ves, dònem els diaris. (*Mahomet l'hi dona els diaris. Gayetà despleha el «Figaro», y llegeix.*) «Coses de Moldavia.» Ah!... ah... Això si que'ns interessa!... Sembla que les coses van malament, allà baix.. Uy, uy,.. uy.! Un escàndol al Congrés!... (*Cop de timbre dintre.*) Vaja, ja truqen! No hi ha manera de que pugui llegir el diari ab tranquilitat. Deu ser aquest senyor... El que Sa Magestat ha citat pera les 11. El faràs entrar aquí

Ho sents, Mahomet? Faràs l'ull víu... Perque no toqui res... Dich això, perque, després de tot... com que's tracta d'un desconegut, un may no sap... Ja veuràs... Tanca els cigarros! Es lo més prudent. (*Mahomet agafa la capsa y va per desarla.*) Esperat... Deixamen pendre un, per després...

Ne pren molts y se'n va. Mahomet tanca els cigarros en un moble ab pany y clau. Entra Màxim Tirandel. Al adonarse de Mahomet, que està d'esquena, el toca per l'espatlla. Es un home fet, elegant. Uns 38 anys. afeitat, net, pulcre. Chaqué de color fosch, cordat. Bota de xarol. Guants, bastó. Monocle. Flor al trau. Barret de copa, brillant. Es melós, fi, irònich.

ESCENA II

TIRANDEL *y* MAHOMET.

Tirandel. Escolti... Si, com jo crech, vosté es un dels joves servents de color, agregat al servey de Sa Magestat, la reina de Moldavia, pot prevenir, quan vulgui, a la seva augusta mestressa, que el senyor Tirandel ja es aquí. (*Mahomet fa que sí ab el cap. No 's mou. Pausa.*) Tirandel, Màxim Tirandel. (*Mahomet fa signe que sí. No's mou.*) Apa, donchs, vagi, cuiti... Però, què espera... (*Inmovilitat absoluta de Mahomet.*) No deu entendre la nostre llengua... Potser es mut. Ah!... deu ser un eunuch... Ja se sap, cada terra té les seves costúms... (*Va a contemplar el retrat del rey, xiula y torna cap a Mahomet.*) Però... jove egipci... fàssim l' obsequi... Si no té l'us de la paraula, bé

deu tenir l'us de les cames?... Vagi a portar la meva tarjeta a Sa Magestat.

Mahomet pren la tarjeta que l'hi ha donat Tirandel, la posa sobre la taula. Pren els diaris y 'ls allarga a Tirandel, tot maquinalment.

Mahomet. Sa Magestat... bosch de Bolonia... a cavall... Tú... esperar... Tú seure.. Tú... llegir els diaris.

Tirandel. (*Molt marcat, imitantlo.*) Com tú vulguis... *(Agafa el «Fígaro». s'asseu y llegeix.)* «Coses de Moldavia. Un escàndol espantós va esclatar, ahir, al Congrés...» Ah? no està mal!... Veig que's van aixeribint aquets excelents Moldavians!...

Continua llegint, Pausa. Toch de campana fóra. Es algú, montat a cavall, que demana que s'obri el reixat del parch. Al cap de poca estona, entra la Reina, vestida d'amassona. Panyo blau fosch. Barratet. Elegantíssima. Es jove. Uns 26 anys. Morena. Ull y cabell negre. Tipu de dòna húngara. Prima y esbelta. Porta'l fuet a la mà enguantada. Vé molt agitada, sofocada, parla impetuosament.

ESCENA III

LA REINA, TIRAÑDEL, MAHOMET.

Reina. Haig de pregarli que'm perdoni, oh! senyor!... per haverlo fet esperar. Oh!... estich verament contrariada. Ja'm dispensarà, veritat?

Tirandel. Vostra Magestat no parla pas seriosament.

eina Habitualment soch la puntualitat personificada!... Però avuy m'han passat coses extraordinaries. He sortit aquest dematí, a les nou, pera provar una euga al Bosch de Bolonia, euga que'l marxant que me la va vendre'm díu: «que es una bestia mansíssima, que un nen la pot montar impunement!...» Donchs bé, encara no feya deu minuts que era a la sella, quan tot de sobte se m'espanta, 'm recula, comensa a botar, com un diable, y per comble de mals, se'm desboca furiosament. Si no m'ha matat, es perque Deu, Nostre Senyor ha tingut misericordia y ha volgut protegirme! Una vegada refeta del espant, he trovat al marxant. L'hi he explicat el cas. Y... sap que m'ha sespost: «No'n fassi cas. La bestia es jove. Té molta sang. L'hi agrada divertirse!» Què me'n díu?... Sort que m'he dominat, peró ab una mica més l'esclafo, d' un cop de puny, a n'aquell home!

Tirandel. S'ho mereixía.

Reina. Eh, que sí?... Això es lo que m'ha privat de ser puntual. Perxò he trigat una miqueta. Però, ja havía donat instruccions an en Mahomet...

Tirandel. Que ha seguit al peu de la lletra.

Reina. Què hi fas aquí Mahomet?... Tant t'interessa lo que diém? (*Mahomet ríu.*) Vínam aquí. Acostat. Més!... Més aprop!... (*S'acosta.*) Y les arrecades?... Els cercles per les orelles?...

Mahomet. (*Ab aplom,*) Perdudes.

Reina. No... Cah!... No les has perdudes! Com es que dius tantes mentides?...

Mahomet. (*Ab menos seguretat.*) Perdudes!

Reina. Acóstat. (*L'escorcolla y en les butxaques l'hi trova una arrecada.*) Ah!... sí?... Y

donchs? No m'has dit que l'havíes perduda (*L'hi dona una bofetada.*) Té!... Aixís sa bràs lo que s'hi guanya dient mentides!..

Mahomet. Jo... pas... esclau!

Reina. (*A Tirandel.*) Sap per què no se les vo posar les arrecades?... Perque en el seu pai son senyal d'esclavitut... (*A Mahomet.*) E dir que no ho vols semblar esclau, eh?.. Y que has de semblar, home! Que has de semblar!.., Lo que ets es un socialista! Vés ten! Cada vegada que't vegi sense arreca cades, te faré pagar un franch de la teva butxaca!

Mahomet. (*Regatejant.*) Un franch ser massa... Cinch céntims!

Reina. Però que no'l sent?... quina manera de contestar! Això es un escàndol!... Y tots son iguals!... Els criats, les cambreres, els cuiners, els cotxers de plassa!... Es que també n'hi ha una mica massa de repùblica en aquest París!... Mahomet! Pòsat les arrecades desseguida, o sinó correrà el fuet! (*Mahomet se les posa.*) Y... are, vesten! (*Mahomet se'n va, fent llengotes a la reina.*)

ESCENA IV

LA REINA, TIRANDEL.

Reina. (*Qui no ha vist lo que ha fet Mahomet al anarsen*) Es un bon noy, perxó. Y are dispénsim si l'he fet assistir a n'aquesta petita escena.

Tirandel. Era indispensable.

Reina. Segui, fàssim l'obsequi.

Tirandel. Però...

Reina. Ah! no! jo no m'assento may. Prescindeixin de la etiqueta. Jo acostumo a parlar tot caminant.. No'm convé l'inmovilitat.

A mí 'm va bé l'exercici, el moviment, el cansansí. La vida sedentaria fora pera mi la mort! Segui, segui... y fumi, sense compliments, l'hi prego. *(Tirandel s'asseu.)*

Tirandel. No, gracies.

Reina. Ah... donchs jo sí. *(Encen un cigarret egipci,)* Avans de dirli el perque d'haverli pregat que vingués, haig de posarlo en quatre paraules, al corrent de la meva situació. Vosté deu haver sentit a parlar sens dupte dcl meu marit, l'infortunat rey de Moldavia, veritat?

Tirandel. Perfectament. Bojidar, 14 o 23, no es això?...

Reina. No, 22, Bojidar, 22.

Tirandel. Ah!... si... 22. Vostre Magestat ja 'm dispensarà, peró tinch una mala memoria pels números!

Reina. Jo també; peró aquest es ben sencill.,. les dues oques. Pensi en les dues oques.

Tirandel. Si, te rahò.

Reina. Quedém en que se'n recordarà, Bojidar, 22. Mírisel. *(Senyalant el gran quadro.)* Aquí té el seu retrat, obra d'en Chartran.

Tirandel. Ja he tingut el gust d'admirarlo quan m'esperava. Era lo que s'en díu tot un home!

Reina. Ay! si!... Si que ho era, lo que s'en díu tot un home!... Ja ho pot ben dir, ja...

Tirandel. Oh!... ja ho dich, ja! Y les seves faccions, cosa per altre part molt frequent en els sobirans de la península dels Balkans, ofereixen una extranya barreja de inteligencia, de finor, d'energía y de bondat.

Reina. Aixís es... Ho ha endevinat. Aquestes eren les qualitats que més sobresortíen en el séu caràcter, feta excepció de l'energía,

perque d'energía no'n tenía gens. Peró, això sí, imaginis l'home més bò, el monarca més lliberal... Si fins l'hi deyan el Pare del Poble!... Quan a un rei se l'anomena aixís...

Tirandel. Està perdut... El poble no'n vol de pares.

Reina. Ja té rahó, ja. Va donar als Moldavians el sufragi universal... y aixó va esser la desgracia d'ell y la del seu poble, com ja l'hi explicaré més endevant. En una paraula, va concedir al poble tantes llibertats que la revolució va esclatar furiosament y en Bojidar va ser destronat, befat y exilat... Quina ingratitut!...

Tirandel. Ja'n vaig sentir parlar, ja, d'aquets tristos aconteixements!... Uy! ja ho crech...

Reina. Miri, ja fa 5 anys... y sembla qu'era ahir!...

Tirandel. *(Per dir alguna cosa.)* Sí... com passa el temps!

Reina. Y, en la precisió d'haver d'abandonar la nostra patria'ns en vam venir a París... Que volía fer?...

Tirandel. Oh! es clar! Molt ben pensat!...

Reina. El rey no va tenir valor per soportar filosóficament, les amargors del exil. Tant que va caure en un estat d'abatiment increíble, morint al cap de 18 mesos, deixantme viuda, ab un fill, que tenía del seu primer matrimoni. El meu fillastre per lo tant.

En aquest moment, entra en Gayetà, empenyent un moblet ab rodes, en el que hi ha dos recipients de metall blanch, copes, ampolles y una garrafeta plena de glàs.

Gayetá. (*Ab solemnitat.*) El cok-tail de Sa Magestat.

Reina. Molt bé. Déixiho. (*A un geste d'ella, en Gayetà s'en va. La reina se posa a riure.*) ¿Que no l'ha sentit?... quina manera de pronunciar?... Cock-tail!... Això es horrorós!... L'haig de despedír a n'aquest home, veritat?...

Tirandel. Jo crech que sí, perque això es intolerable. Are, si Sa Magestat está contenta d'ell, baix altres aspectes ..

Reina. Molt contenta. Això sí. Es un criat excelent. Té molta rahó. L'haig de conservar. Ja'm permeterà que prepari el cock-tail jo mateixa, veritat? Es una operació que no la delego a ningú. No'n saben els criats de preparar aquestes begudes. ¿Si vol ajudarme a preparar el cock tail... ho farém tots dos...

Tirandel. Oh! estich confós de tanta bondat .. Vostra Magestat es massa...

Reina. Sí, ja te rahó, ja, una mica massa, no sé com, veritat?... Però, què hi farà?... Aquí, en aquesta terra d'exil, la etiqueta es molt... com ho diuen vostés?... Una cosa que s'estira... (*Fa el gesto de estirar ab les dugues mans.*) Aixís...

Tirandel. Elàstica.

Reina. Això es!... La etiqueta es absolutament elàstica. Vuy dir que s'en fa de més y de menos. (*Comensa a preparar el cock-tail.*) Ah! te rahó! Ahont éram?... M'en he distret!... Dispensi!

Tirandel. Eram, quan el rei al morir, la va deixar viuda, ab un fill, que no era de vosté... (*Veyentla trevallar.*) Peró, vostra Magestat se fatigarà... Si'm vol permétre?... (*S'alsa.*)

Reina. Que'n sap de sacsejar, vosté?... Tot consisteix en el sacseig. Si un no sacseja fortament, no hi ha medi de que'l glas se fongui... Y, aleshores, es horroròs!

Tirandel. Veiam, deixim fer a mí.

Pren els recipients de mans de la reina.

Reina. Jo, continuaré la meva explicació, eh? No'l molestarà pas l'haver d'escoltar y sacsejar, tot a la una?

Tirandel. Al contrari! Axís me distreuré! Escoltar, tot sacsejant, o sacsejar, tot escoltant! Veliaquí la méva divisa!

Comensa a sacsejar.

Reina. Jesús!

Tirandel. (*Apart.*) No he pas esternudat.

Reina. Donchs, sí, com l'hi deya, el príncep el meu fillastre, tenía 12 anys, quan la revolució va esclatar, y avuy, ja es tot un homenet de 17 anys. Molt instruit; sap llatí, inglés, alemany... y matemàtiques!... Es batxiller, en ciencies y en lletres, y al mateix temps que s'ha ensinestrat en la esgrima, la equitació y les arts de la guerra, baix la direcció del coronel Bráulich, un altre eminent, l'hi ha ensenyat les ciencies económiques y polítiques.., (*Pausa. Veyent que en Tirandel encare sacseja.*) Me sembla que'l glas ja's déu haver fos?...

Tirandel. Jo crech que sí!...

Cansat.

Reina. Aleshores, fàssim l'obsequi d'omplir les copes. (*Tirandel aboca el cock-tail, en la copa que l'hi allarga la reina.*) Are, omplis la séva, y bégui... M'agradarà veure quina cara hi posa... (*Tirandel beu.*) Com el trova?...

Tirandel. *(Fent una ganyota.)* Molt bó... Una mica fort.,. Això sí.

Reina. Sí, te rahó!.., Ja ho es, ja!... Realment es una mica fort. (*Ríu.*) Es una combinació, meva, exclusivament!... Hi ha wisky, ginebra y pólvora!

Tirandel. Bravo!

Reina. (*Omplintsen un altre vas.*) Déyam que 'l príncep havía estudiat, baix la direcció d'un home eminent... Vosté, potser el coneix al comte de Ranzeval?,.. No?...

Tirandel. No l'haig de conèixer?... Ja ho crech!... (*Apart.*) No sé qui es!...

Reina. Es un vell gentil home del Bearn, qui desesperat, perque no pot veure al rey, al seu rey, assentat, altre vegada, al trono de Fransa, se passa la vida instruint als joves prínceps extrangers y preparantlos, per... quan el seus pobles respectíus tinguin la bondat de cridarlos... Es un Maquiavel..,

Tirandel. *In pártibus.* Quants deixebles ha tingut, que hagin arrivat a posar en pràctica ses llisons?...

Reina. Cap, fins are. Sort que ho fa per vocació... y ademés de franch! Es un original. Ja'l veurà. Però si el compte de Ranzeval ha ensenyat al príncep Alexandre, el com y de quina manera's té de regnar, en cambi el deixeble no coneix res del mon. Es timid, una mica feréstech. Es molt inteligent, però no se sab vestir. Vesteix molt malament. A mí m'agradaría que fos ben elegant... Y ademés, lo que vaig a dirli es molt delicat... Naturalment, en quan a dònes, no las coneix, ni de vista... (*Ab malicia.*) Comprén?...

Tirandel. Perfectament.

Reina. Lo que jo voldría es que algú l'hi ser-

vis de guía per conèixer lés dones.

Tirandel. Ay! Magestat! Les dònes no s' arriven a conéixer may.

Reina. Vosté es un escéptich. Voldría que'l príncep fós un calavera... Això es... un calavera desfet... Una mica, sap? Massa, no! Tampoch m'agradaría! Per més que an els pobles els hi agrada tenir reys calaveres, no s'hi ha fixat?... Vuy que'l princep entri de plê en el mon de les diversions, de l' alegría, del amor!... Jo, com vosté compendrà, no hi puch pas anar ab ell en certs llochs... Perxò he pensat ab vosté.

Tirandel. Aquest pensament m'omple d'honor, Magestat!...

Reina. He pres informes de la sêva conducta, y han sigut tan espantosos...

Tirandel. Oh!...

Reina. No protesti. Si es lo que volía... mals informes, que per lo que jo vui, se converteixen en bons... comprén?...

Tirandel. Si li haig de ser franch, no gayre!

Reina. No hi fa rès. Vostè va ser expulsat de tres colegis.

Tirandel. Això si qu'es veritat, veu?...

Reina. Vostè ha sigut concursat tres vegades.

Tirandel. Puch assegurarli que no ho vaig demanar.

Reina. Lo qual resulta molt més meritori. Vostè ha tingut una pila de... senyores que s'han mort... d'amor per vostè, lo qual no m'extranya, desde que he tingut el gust de coneixe'l... Li dich que no m'extranya!... Vostè s'ha casat dues vegades y per dues vegades s'ha concedit el divorci a les seves respectives meytats, sempre per culpa de

vostè. Tot això no son més que mèrits pera decidirme a confiarli la educació del príncep, el meu fillastre... Bandoler!

Tirandel. Vostra Magestat me confón! Tant, que jo no sé si la puch acceptar una semblant responsabilitat.

Reina. Ha d'acceptar per forsa.

Tirandel. Haig de pensarmhi... primer!

Reina. Pensar, què?... Miri que si el príncep recobra'l seu reyalme, vostè serà comblat d'honors.

Tirandel. No m'entussiasmen els honors, li soch franch.

Reina. Entrarà en l'Historia!

Tirandel. Com que may l'he poguda apendre, no m'ho mereixo l'entrarhi.

Reina. Vindrà, ab nosaltres, allà baix... Coneixerà les Moldavianes!... Son les Parisenques de l'Orient.

Tirandel. He renunciat a l'amor.

Reina. (*Fentli l'amor*). Serà coronel del meu regiment.

Tirandel. Per un sargent de dragons, es un ascens vertiginós.

Reina. Apa! Decideixis!...

Tirandel. Tinch una idea!

Reina. Quina?

Tirandel. L'originalitat d'aquest càrrech, es lo que comensa a tentarme! La missió que Vostra Magestat vol confiarme, potser té molta més importancia de la que vostè's pensa! Perquè, ben mirat, què soch jo?... Rès, un vagabond, un inútil... no faig cap servey al meu país... Y si, completant la educació del princep, jo pogués ser ùtil a la Moldavia...

Reina. Ho serà! No'n dupti.

Tirandel. Axís... accepto.

Reina. Que Deu li pagui! Jesùs!

Tirandel. Gracies. *(Apart).* Jo crech que dech estornudar y no me n'adono...

Reina. Ara haurà de conèixer al seu deixeble, veritat?... Lo més aviat millor!

Tirandel. Ab molt gust.

Reina. Està acabant de donar llissó ab el comte de Ranzeval. Vaig a ferlo cridar. (*Truca. Entra Gayetà*). Vagi a dir a Sa Altesa y al Comte de Ranzeval, que fassin l'obsequi de venir. Si'l coronel Bràulich es aquí, préguili també que vingui.

Gayetá. Sí, Magestat. (*Gayetà se'n va).*

Tirandel. Ah!... m'he descuydat de plantejar a Sa Magestat una qüestió importantíssima.

Reina. Plantegi.

Tirandel. Quan conta... Vostra Magestat... donar a Sa Altesa, pel nou gènero de vida que ha de portar d'aquí endevant?

Reina. Ah!... té rahó!... ab això sí que no hi havía atinat... Com que'l Comte de Ranzeval ho fa... (*Geste*). Còm ne diuhen, vostès?... de no cobrar...

Tirandel. Trevallar pel Nunci!

Reina. Això es, trevalla pel Nunci!...

Sirandel. Oh!... no ho dich pas per mí:.. no. Tinch certa posició... y ab l'honor de tal missió, ja'm dono per ben pagat. Però té de pensar que si el comte de Ranzeval, ab la seva erudició y quatre llibres, ne tenía prou per anar passant, el nou género de vida que ha de portar, Sa Altesa, provocará gastos extraordinaris.

Reina. Què hi farem?... Fa deu anys que vivim gastant el capital, tot esperant una restauració. Però, puch passar al príncep uns mil franchs cada mes... Li està bé?

Tirandel. Psé... Ab l'ajuda de vostè, Magestat, y endeutantnos una mica ab tothom, me sembla que tot se podrá arreglar.

Entren el princep Alexandre y el comte de Ranzeval.

ESCENA V

La REINA, TIRANDEL, ALEXANDRE, RANZEVAL. *Després* BRÁULICH.

Reina. Li he pregat que vingués, senyor comte de Ronzeval, perque vuy presentarli jo mateixa al senyor Màxim Tirandel, qui s'encarrega de completar, baix certs aspectes, la educació del príncep Alexandre.

Ranzeval. Encantat, senyor meu, de poguerli estrènyer la mà!

Tirandel. Senyor meu! Lo mateix li dich! Encantat!

Reina. *(A son fillastre).* Altesa, li presento al seu nou profesor. *(Tírandel que haurà encaixat ab Ranveval, encaixa ab Alexandre. Entra Bràulich. La reina'l presenta).* El coronel Bràulich, el senyor Màxim Tirandel. *(Saludos).* El comte de Ranzeval ha ensenyat al príncep les ciencies polítiques y econòmiques. Y el coronel li ha ensenyat l'art de la guerra.

Bráulich. Molt més ùtil que no pas lo altre.

Ranzeval. Permètim, coronel!

Bràulich. Torno a dir, molt més ùtil, perque's tracta d'un rey, que ha de reconquístar el seu reyalme!...

Ranzeval. Me permeteré observarli...

Reina. Senyors, me voleu fer el favor! (*Intervenint*).

Ranzeval. (*Inclinantse*). Magestat!...

Bràulich. Chósko! chósko! (*Ab ira*).

Reina. El senyor Máxim Tirandel, ensenyará a Sa Altesa, a coneixer les dònes.

Bràulich. Que Deu la fassi bona... Magestat!... però, aquestes coses s'aprenen millor totes soles, sense necessitat de professor... Es com per nadar. La millor manera de apendren, es que'l mestre de natació us dongui una empenta, us planti de cap a l'aygua, y espavílat, deíxeble!.

Reiena. Sí, sí, coronel, ja ho sobem que vostè va sempre per la dressera.

Bràulich. Dret al meu fi, com una bala de canó. Es com quan vaig casarme. Als nou mesos ja erem quatre.

Reina. Está bé, Bràulich, però això ningú li ha preguntat. També's podía estalviar de dirho.

Bráulich. Si no he dit més que vaig tenir dos bessons, Magestat.

Reina. Y vostè creu que no n'hi ha massa? Pajalsta!

Bràulich. Chosko! chosko! (*humiliat*).

Ranzeval. (*A Tirandel*). Jo poso, donchs, oh, senyor! el meu august deixeble entre les seves mans. La meva tasca ja ha finit. Ara comensa la de vostè. Si per fixar les idees, m'atreveixo a comparar Sa Altesa a un arbre jove, puch dir, ab orgull, que Sa Altesa ha arrelat profondament en el terrer de les ciencies econòmiques y polítiques, y que, a hores d'ara, ja va escampant per

l'aire una munió de branques plenes de promeses!

Bráulich. Arrels?... Branques?... Ab vint mil homes ne té prou Sa Altesa!

Reina. Fassi el favor de callar!

Bráulich. Chosko! chosko!

Ranzeval. Vostè està cridat a dirigir al príncep de Moldavia per camins diferents!... Vostè està cridat a donarli una educació mondana!... Però vostè no s'ha d'oblidar may de que'l seu deixeble es un rey futur y que porta al mitg del front la marca divina del dit de l'Altíssim!... Promet recordarsen de tot això?

Tirandel. Li juro!

Ranzeval. En quant a Vos, aneu, coneixeu les dònes, ja que tal es la voluntat de Sa Magestat; però, tant en el paroxisme dels plahers, com en el torbellí de les festes, tingueu sempre'ls ulls fixos cap a l'Orient, cap al vostre reyalme... mentres jo, en persona, marxo cap allà baix, a reviscolar l'entussiasme dels vostres amichs, a teixir complots, intrigues y conspiracions; a fomentar l'esperit de rebel·lió! en favor de la vostra santa causa!

Reina. Y ho farà tal com ho diu?

Ranzeval. Miri s'hi ho faré... que marxo, ara mateix.

Bràulich. Marxarém plegats, Ronzeval.

Ranzeval. No, coronel, vosté, ab el seu caràcter impetuós, no'm faría més que nosa!.. Per una missió tan delicada com la que porto, s'han de tenir dots de organisador que vosté no té!...

Bráulich. Chosko! Chosko!
Molestat.

Reina. Gracies! Comte! Mil gracies! Créguim que el nostre agrahiment...

Ranzeval. Soch ditxòs, Magestat!... Ni una paraula!... Monsenyor!... Tots aquells que volen guanyar la simpatía d'un príncep, acostumen a oferirli lo més preciòs que poseeixen, o lo que ells creuen que ha de ser més del seu gust, com, per exemple pedres precioses, estofes d'or, cavalls y armes d'una valúa, proporcionada a la grandesa d'aquells a qui dirigeixen l'homenatge. Al separarme de vos, sentiria no deixarvos una penyora de la meva fidelitat, y desprès de pensar-ho molt, crech que res vos ha de plaure tant, com un resum de la meva experiencia, en lo referent á las accions dels homes célebres, experiencia adquirida per un estudi profon dels temps moderns, y per la lectura dels clàsichs! Las observacions recullides, en aquest petit volúm, que tinch l'honor de dedicarvos!...

Bràulich. A quina hora surt el tren, Ranzeval?

Ranzeval. No s'en preocupi... tinch temps.

Reina. No sé com agrahirli...

Ranzeval. Puch, donchs, esperar, un bon aculliment a n'aquest pobre homenatje, rich d'intenció?... Puch acaronar l'idea de que vindrá dia en que us veuré desempenyant, ab tot esclat, els alts destins, als que esteu cridat per la vostra fortuna y per les vostres grans qualitats?...

Quant Ranzeval ha comensat a parlar, en Tirandel se'l mira ab estupefacció; després somriu... dues o tres vegades, fins que se tomba pera riurer. L'hi vè una passió de rialles,

que no logra dominar Se te de posar el mocador a la cara, tapántsela y partint-se de riure, tombat d'esquena al compte de Ranzeval.

Reina. Gracies pel present, senyor compte!

Bráulich. Vosté dirá lo que voldrá però 20.000 homes valen més que tots els llibres!

Reina. No ho trova senyor Tirandel, que es una atenció d'una delicadesa infinida? *(Tirandel, sense tombarse, fa un signe ab la ma, volent dir que no pot parlar.)* Què té?... què l'hi passa? Per l'amor de Deu! Jo crech que plora!

Ranzeval. Es que aquesta cerimonia, ben senzilla, per altre part, l'haurà emocionat, sens dupte.

Reina. Ja ho es, ja, d'emocionanta!

Ranzeval. Magestat!... Aquest senyor es un home de cor!... El princep está en bones mans! Altesa, permetèume que os digui: Adeu!

Abrassa al princep.

Reina. Còm?... Adeu... A revéure...

Ranzeval. Magestat, potser passarèm mesos, anys, sense tornarnos a veure... qui sab!... M'en vaig a ventar el foch del amor dels vassalls, que cova, entre les cendres del anyorament!

Reina. Vagi a ventar el foch, vagi!... Y que Deu l'acompanyi!...

Dóna sa mà a besar a Ranzeval.

Bráulich. Jo vinch ab vosté, Ranzeval.

Ranzeval. No, déixim passar al devant.....

Primer els que hi van pera intrigar... Vosté, ja vindrá després, pera combàtrer.

Braulich. Bé, donchs l'acompanyo fins a l'estació.

Ranzeval. *(A Tirandel.)* Senyor meu! Tinch l'honor de saludarlo!

Reina. (*Veyent que encare está d'esquena.* Senyor Tirandel!

Ranzeval. Déixil!... Déixil estar!... Ja m'en faig càrrech! Vé, Braulich?

Braulich. Aném!

Va per despedirse de la Reina.

Reina. Are, ab la escusa de celebrar tot això, no t'emborratxis!

Braulich. Oh!... Magestat! El nou preceptor del princep no m'agrada .. Em sembla que s'està burlant de tots nosaltres.

Reina. No't fiquis allá ahont no't demanen, ho sents? Ab això, prou comentaris!.... Ubirail chot!

Braulich. Chóskol... Chóskol...

S'en va. Ranzeval y'l Princep ja haurán sortit.

ESCENA VI

LA REINA *y* TIRANDEL.

Tirandel. *(Esclafint a ríure fortament.)* Ja es fora, en Maquiavel?...

Reina. Però,.. que es de debó que plorava? L'hi queyan unes llágrimes!

Tirandel. Dispensi... es la més gran de les incorreccions, lo que jo acabo de fer!... Però, no m'he pogut dominar.

Reina. Còm? què?... Ah!... es a dir que reia?... Oh!... què hi trova de graciós, en tot això?

Tirandel. Tot, Magestat! Aquesta gent es extraordinaria! Vosté, no s'en pot fer càrrech, perque ja hi está habituada, però, que's pensa que m'en ha fet poca de gracia, aquell senyor, tan melós, ab aquell llibre, y aquell coronel tan malcarat, dient continuament: «Chosko!... Chosko!...» Es inmens!... Oh!... no'n té pas idea!

Reina. Si, es clar, com que vosté no sap lo que vol dir... «Chosko», es una paraula moldaviana, una paraula enérgica, militar!

Tirandel. Bé, peró què significa?

Reina. Com l'hi diré jo, are... Significa que... ja veurá... «Avans morir, que no pas rendirse!» M'enten?...

Tirandel. Perfectament... Un general famós, va dir lo mateix, en una forma igualment elíptica.

Entra el Príncép.

Reina. El deixo sol ab el seu deixeble: s'han de comensar a conèixer.

S'en va. Saludos.

ESCENA VII

ALEXANDRE, TIRANDRL.

Tirandel. Monsenyor, acabéu de péndre la primera llissó de irreverencia. Espero que os en sabreu aprofitar. Y are, parlèm seriament. He deixat parlar an aquell senyor vell, sense interròmprel, cosa per altra part, impossible per mí. No hauría sapigut com ferho. Peró, jo a vos, os haig de parlar d'una altre manera. Estich encarregat de ensenyarvos la vida... m'entenéu, la vida!... Res més que aixó! Y a París, en els temps que corrém, resulta una mica car, y com que nosaltres disposém de pochs diners ..

Alexandre. Jo'm pensava qu'eram molt richs.

Tirandel. Potser si, però, per are, ho dupto. Lo que hi ha, es que convé que, vos, acupeu un lloch honorable en el gran mon parisench qu'es diverteix, y aquí teniu el problema que's presenta. Tenim un príncep. An aquest príncep, l'hi correspón una vida regalada... lo que seria la cosa més fàcil del mon, si'l vostre pare, en comptes de ser el rey de Moldavia, hagués sigut el rey del sucre, el rey del petroli, el rey del cautxú, o'l rey de las féculas!...

Alexandre. Com ho farèm, donchs?...

Tirandel. De lo que'ns hem d'ocupar, primer que tot, es de la vostre instalació... aqui no os hi podeu estar... Heu de comensar per ser a casa vostra. La reina m'ha dit que no's podia perdre temps. Aquesta mateixa tarde buscarém un taller.

Alexandre. Un taller... de què?...

Tirandel. De pintor... un taller, veusho aqui.

Alexandre. Peró, si jo no soch artista...

Tirandel. Rahó de més, pera tenir un taller. Axís ho semblaréu. Y per un príncep, que no te res que fer, vesteix molt el semblar artista. En el taller, hi haurà sempre, un cavallet, ab algún quadro comensat... Algún estudi de paissatje, o una testa d'estudi... Os recomano a un amich meu, un xicot molt interesant. Es una especialitat pera pintar bocetos d'obras mestres, pels senyors que volen darse aires de grans pintors.

Alexandre. Y té talent, el vostre amich?

Tirandel. Sí... es algú... No es cap tonto... Sap ben bé ahont té la ma dreta.

Alexandre. Per què no'ls firma, donchs, els seus quadros? Ne treuria molt més profit, y sobre tot, més gloria!

Tirandel. No pot ser, perque, si té unes grans condicions pera comensar els quadros, no'n té cap per acabarlos, que es lo principal.

Alexandre. Ah!... axís sí que...

Tirandel. Are, passém al personal de servei. Per comensar, ja n'hi ha prou ab un criat y mitj.

Alexandre. Y mitj?... Com s'entén, axó?..,

Tirandel. Vuy dir, un ajuda de cambra admirablement estilat... Ah!... l'estil!... Sobre tot, l'estil!... y un groom, que podria ser per exemple, aquest xicotet egipci, que he vist al entrar.

Alexandre. En Mahomet?...

Tirandel. Just. En Mahomet. Me penso que la reina, os el voldrà cedir, veritat?...

Alexandre. Jo crech que sí. Es una bona idea!

Tirandel. Ja m'entench, jo... Vos, anéu cobert de roba, peró, alló que s'en diu vestit, no, no hi anéu! Aquesta americana, ermilla y pantalón que portèu, no por anar, ni ab rodes! Se veu d'una hora lluny, qu'es de bazar, de munició! Com més volguèu freqüentar el mon, més os heu d'acostar a la manera impecable de vestir dels inglesos. Y tant es aixís, que estich segur de que, dintre de poch temps, esdevindreu un tipu absolutament ridícol. Peró, axó tant se val! Es lo que diu el duch de Fontenoy!: «que s'em endona semblar un ximple, si » tothom me diu que tinch el chic in- » glés!»

Alexandre. Ja's pot creure, aixó?... Voléu dir que no os estéu burlant de mí, en aquestos moments?...

Tirandel. Oh... Monsenyor!... Aixó, ni en broma!... Lo que hi ha, es que'l meu sistema, es diametralment oposat al del compte de Ranzeval. Are de lo que's tracta, es de ferir, d'enlluhernar fortament la vostra imaginació. ¡Ah! y que os ne tinch de dir de coses sobre l'art de vestir, sobre l'art de calsar, sobre'l matis de la roba blanca!... Ah!.. si no'n teniu ni la més petita idea!... Y, no'ns descuidém de la corbata! Ah! la corbata...! La corbata es una cosa, que no solzament s'ha d'adaptar als medis ambients y a las circunstancies, si no qu'ha de ser, per dirho axís, el mirall de l'ànima. La corbata ha de reflectir els sentiments més subtils. La corbata, tan aviat ha de ser melangiosa, com plena de tendresa, tan irónica, com esbojerrada, tan joganera com tímida, tan provocativa, com impacienta!... Peró... insignificanta... may!

Alexandre. Ja es difícil, tot aixó, ja!

Tirandel. (*Ab lirisme*). Y que m'en diréu, quant arrivarém al capitul dels sombreros?... Y, sobre tot, quan tractarèm del sombrero de copa, que ha de llampegar com un sábre?... Ah! .. Monsenyor! Si may sortiu ab una senyora, feu per manera de que si s'ha oblidat el mirallet de butxaca, y's tè d'arreglar un rinxo rebech, o ha d'empolvarse una mica les galtones, el vostre brillant sombrero de copa l'hi pugui servir de mirall!... *(Brandant el seu, com qui branda un sabre,)* Aquí'l teniu, monsenyor! Te 8 reflexos. Mirèus'hi!... Os hi veureu de cap a peus!

Alexandre. Es admirable!

Tiarndel. Que si ho es!... Devegades, me diverteixo, pentinantme devant del meu sombrero, com aquell almirall que s'afeitava, al devant de les planxes d'acer del seu acorassat.

Alexandre. Això es increible! Y com os ho feu, per obtenir un tal resultat de brillantor?...

Tirandel. Oh!... es un secret, un cop de mà misteriós... Una mixtura... El frego jo mateix, ab un cert drap, quin nom os diré mès endevant, y que he adoptat, desprès d'haverne provat més de cent.

Alexandre. Quína paciencia!

Tirandel. Ah!... això sí!... S'hi han de perdre moltes hores. Es com per el plech.

Alexandre. Quín plech?

Tirandel. El plech del pantalón... Ja os devèu haver fixat en que hi ha un plech, en cada cama del meu pantalón.

Alexandre, Si, en efecte... Però, de que serveix, això?

Tirandel. Com a servir, de rès, absolutament de rès. No més hi ha que es chic, extraordinariament chic! El meu plech es famós! Soch un home, ab plech!... Vèusho-aquí. Y... sap com ho faig, per obtenirlo?...

Alexandre. Plegant els pantalons?

Tirandel. No, rès de plegar, ni d'extensors, que donen uns plechs encarcarats, sense caràcter, y, sobre tot... sense ànima. No, d'un'altra manera! Cada nit, avans de ficarme al llit, extench el meu pantalón per terra, demunt del parquet de la meva cambra tocador, y, a sobre, hi poso... may diriau què? No ho endevinariau may!

Alexandre. Que sé jo!... Llibres?...

Tirandel. Ja os cremeu, però, quins llibres?

Alexandre. No sé, qualsevols!...

Tirandel. No. Els 17 volúms del Diccionari Larousse. Però, ¡vos preguntarèu... y per què, aquest diccionari, y no un'altre?... Ah!.. perque aquest diccionari,'l conech a fons, l'he manejat, el domino, y segons el grau de fatiga del meu pantalón, y la més, o menus gran flexibilitat de la roba, varío el número de volúms d'aquesta admirable enciclopedia, a fi y efecte d'obtenir, sempre, el mateix plech, en una paraula, el meu plech!

Alexandre. El senyor Ronzeval diu que l'home no'n té necesitat de ser presumit en el vestir.... y que mentres sigui intel-ligent y trevallador ja'n té prou.

Tirandel. El comte de Ranzeval, està completament equivocat. Ab aquestos principis, tant extrambòtichs, no's fa més que falsejar les idees dels joves!

Alexandre. Ara comenso a compendre, que, potser, he perdut deu anys de la meva vida!

Tirandel. Per avuy, ja n'hi ha prou. Sentiría que os fatiguessiu!

Alexandre. No, no al contrari! Si aquesta primera llissó no pot ser més agradable!

Tirandel. Vostra Altesa es massa indulgenta. Jo no tinch la pretensió de fervos seguir cap carrera. Lo que jo vuy es amoblar el vostre esperit, provocant reflexions, que, vos mateix, os farèu, ab motiu de les nostres converses, que avuy han comensat, aquí, y demà seguiràn al Bosch de Bolonia, a les carreres, al teatre, en les reunions y festes del gran mon, etc... Ah! y a propo-

sit.., Com que hi han també alguns llochs, en els que la Reina no hos hi pot acompanyar, de cap de les maneres, ab tot y'ls desitjos que té de que hi anèu, y de que siga jo qui os hi acompanyi, haig d'advertirvos que quan hi aném s'ha de suprimir tot cerimonial entre vos y jo, perque podría sorpendre, y potser faria riure. Això vol dir, que no os podré pas anomenar sempre: «Vostra Altesa» o «Monsenyor!» Comprenèu?... No tindriau pas cap petit nom... d'aquells que no més s'usen en certes intimitats?...

Alexandre. Si, la meva dida, sempre'm deya: «Sachà.» Es un diminutiu d'Alexandre.

Tirandel. Sachà?... Ah!... molt bé! Divinament! Jo vos aseguro, que, d'aqui a 15 díes, tot París sabrà qui es, en Sachà!

Entra la Reina.

ESCENA VIII

LA REINA, TIRANDEL, *y* ALEXANDRE

Reina Y donchs, senyor Tirandel, que m'en diu del seu nou deixeble?

Tirandel. Me sembla, Magestat, qu'ns entendrém divinament.

Reina. Que Deu l'escolti!... Ara, deixèunos sols, Sachà, vuy parlar, una mica, ab el vostre professor.

Alexandre. A revèure, senyor!...

Tirandel. A revèure, mon senyor! Ah!... quan ens tornarem a veure, Altesa?...

Alexandre. Aquesta tarde. No m'ha dit que havíem d'anar pel taller, y a casa d'un sastre?...

Tirandel. Ah!... si, si, té rahó!... Princep, fins a cada moment!

El Princep se'nva

ESCENA IX

LA REIÑA y TIRANDEL

Reina. El trova, realment, inteligent?... De debó?...

Tirandel. Monsenyor té l'esperit molt obert, però, no sap rès de rès. Ho ha d'apendre tot.

Reina. L'hi sembla que pot arrivar a ser un bon rey?...

Tirandel. Ja ho crech, dels més bons que hi hagi hagut!

Reina. Molt bé!... Y ara; escolti... M'hi he pensat molt... Me sembla que ja l'hi he dit, veritat, que'l princep era... Rès, sap?... La ignoscencia personificada!... Perque riu, ara, eh?... Que'l contraria que'l princep sigui aixís?..,

Tirandel. Al contrari! Més val no haber comensat, que haber comensat malament.

Reina. L'hi dich això, perque jo no voldría pas que el princep, pujés al trono, en aquest estat... que, ademés ser ridicol, jo crech que porta desgracia. No'n fassi cas!... Soch supersticiosa! Si'l meu difunt marit, el pobre rey Bojidar, va morir exilat, es perque va pujar al trono en aquest estat d'ignoscencia. A mi no'm treuen d'aqui! No ho trova, vosté, també?...

Tirandel. Ja es possible, ja.

Reina. Ah!... no ho dupti. Aixís, donchs, lo que, ara, porta pressa, es que el princep conegui una dòna;'m compren?... Què hi

vol fer? Ja l'hi he dit que soch supersticiosa.

Tirandel. Perdi cuidado, Magestat, procurarém que'l princep conegui una dòna, aquest vespre, si vol!...

Reina. No, tant com aquest vespre, no! Massa aviat! Pensi que'l.. primer amor, es tan important, per un jove, com per una noya.

Tirandel. Ah! jo crech que es més important! Y l'hi diré perque. La idea que un jove te de l'amor y de la dòna, depen principalment, de la primera vegada...

Reina. Eh?...

Tirandel. Vuy dir del primer amor.

Reina. Ah!... S'ha de triar, donchs cuidadosament la dòna que ha de inspirar al princep la seva passió! Miri, jo cada tarde, examino escrupulosament, a totes les senyoretes que's passejan, en carruatge, per les Acacies, per véure si n'hi ha cap que m' agradi.

Tirandel. Y ha trovat lo que l'hi convenía?

Reina. No! Totes tenen un aire banal, estúpit, orgullós.

Tirandel. Vostra Magestat es severa, N'hi ha de ben boniques.

Reina. Ben poques. L'hi asseguro. Si bé, també es veritat que'ls homes no se les miren a les dònes, com ens les mirem nosaltres.

Tirandel. Sortosament per les dònes!

Reina. També té rahó! Perxò, n'hi ha una que m'ha agradat forsa, realment. Es molt maca, y te tot l'aire de una bona noya. Van dirme com se deya, peró no me'n recordo. Guía un xarret, ab rodes grogues... Porta un gosset, color de café ab llet, al séu cos-

tat, y un alazà que corre com una sageta!

Tirandel. Ah! ja sé qui es. La Raimonda Percy. Ah! hermosa bestia!... Parlo del cavall... peró ella, també es molt maca!...

Reina. Cada vegada que'ns creuém, al passeig, com que jo me la miro, ab benevolesa, ella'm somríu, ab aire de bondat. M' agradaría que 'l príncep la conegués. Li sembla que va bé per comensar? Vuy dir, si es dòna per un principiant!

Tirandel. Que si ho es?... Ni feta expresa! La Raimonda es tota cor, tota sentiment!...

Reina. Que la coneix vosté?

Tirandel. Moltíssim.

Reina. Axís la pot presentar al príncep.

Tirandel. Ab molt gust! Res més fàcil! No n'estarà poch de contenta!...

Reina. Ay! Que m'agradarà! M'agradarà molt! El méu ideal sería que'l príncep fos estimat d'una manera novelesca... de la mateixa manera que jo vaig estimar al rey Bojidar, al séu difunt pare!... Que ho sap vosté de la manera que jo'l vaig estimar an el pobre Bojidar?...

Tirandel. No, Mágestat.

Reina. Vaig a explicarli, perque es molt original. Quan el rey Bojidar va perdre la séva primera muller, va tenir una pena tan fonda, que va contraure una malaltía terrible. Els metges van aconsellarli que viatgés, per distreures. Va correr l'Europa, acompanyat de un dels seus oficials de camp. Y una nit que jo cantava la «Cármen», al teatre de Praga,'l veig que entra en un prosceni... El miro...'m mira, y ja va estar feta la gracia!.. Ens vàrem enamorar com dues tórtores!... Mírisel!... Encrea 'm sembla que'l veig!... Era...

Tirandel. Alló que s'en díu tot un home!

Reina Ja ho pot ben dir, ja!... Com que havía entrat en el moment en que jo anava per tirar la flor a Don José, en comptes de tirarla en aquest, la vaig tirar al rey, que la va rébre aquí, al bell mitj del cor!

Tirandel. Ah! monarca venturós!

Reina. Al entreacte, se va fer presentar, y a l'endemà, al dematí, vaig adonarme de que hi havía una corona en la seva petaca!... Me va nombrar comtesa de Razgrad, y al cap d' un mes, ens casavem!... Vol res més novelesch?...

Tirandel. Y tal!

Reina. Véu? Jo voldría una cosa aixís pel Princep!

Tirandel. Ho tindrà.

Reina. L'hi agrahiré moltíssim! Que estich contenta!... Perque, quan vosté ho díu!. . Vosté'n deu haver conegudes moltes, veritat, de dònes?...

Tirandel. Psé!... Algunes!...

Reina. Apa! Explíquim-ho!

Tirandel. Fóra una mica massa llarg!

Reina. Oh! no totes, no!... La primera! No més que la primera!..,

Tirandel. Oh!... no es gaire interessant!...

Reina. Ha de contàrm-ho! No hi ha més! Miri que soch molt curiosa! Jo bé l'hi he explicat de la manera que vaig coneixer al rei Bojidar! No m'he fet pas pregar gens! Apa, no sigui dolent! Cóntim-ho!...

Tirandel. Es tan extraordinari lo que'm va sucseir, que Vostre Magestat no ho creurà!

Reina. Millor! Apa!... Digui!... quína edat tenía, vosté?...

Tirandel. Dotze anys y mitj!...

Reina. Oh!... No més?...

Tirandel. No més!... Tenia un mestre que'm donava llissons a casa. Era un bon home. L'únich defecte que podia trovarse en aquell home exemplar, era la seva senyora, de la que jo'm vaig enamorar perdudament!...

Reina. Era hermosa?

Tirandel. Hermosíssima... Era alta, prima, ab uns ulls blaus com el dia, y ab uns cabells negres com la nit!

Reina. Cóm se deya?...

Tirandel. Dolores. Passava el temps escribintli versos apassionadíssims!

Reina. Aixís, vosté, també es poeta?..

Tirandel. Ay! no!... Els copiava d'un llibre, que hi havia a casa!

Reina. Això si que no m'agrada!

Tirandel. A mi tampoch! Peró, si tenía dotze anys!

Reina. Te rahó... Y què més?...

Tirandel. Tot això no li desagradava pas a la Dolores!... Tant, que un diumenge'm va convidar a dinar a casa seva. A casa, van deixarmhi anar. Al arrivarhi, vaig quedar sorprés; el mestre no hi era. La cambrera'm va fer entrar, no sé si per equivocació, a la cambra-tocador de la Dolores. Allá la vaig trovar. Anava ab un pentinador de seda, tot guarnit de puntes!... Oh!... qué estava hermosa!... Al véurem, me mira, m'agafa, se'm asseu a la falda, 'm comensa a fer petons y... altres caricies més positives! Y, per final, ab una revolada, se treu el pentinador, y, sab com va quedar?...

Reina. Cóm?...

Tirandel. Tota núa!

Reina. Eh?. . Això no es possible!

Tirandel. Créguim que ho va ser, de possible!... Després, me va tornar a agafar, y'm va tornar a petonejar, apassionadament, saborosament, rabiosament!...

Reina. Oh! quín atreviment!... Y vosté, qué va fer?

Tirandel. Res.

Reina. Res?...

Tirandel. Res. Vaig tenir escrúpuls! Me vaig recordar del mestre!...

Reina. Y què més?...

Tirandel. Encare'n vol més, Sa Magestat? Sols li puch dir que'ls seus petons cremaven, y...

Reina. Y...?

Tirandel. Y, que no vaig poguer més!... Y'm vaig desmayar!...

Reina. Ho crech!...

Tirandel. Quant vaig tornar en mi, 'm mirava ab uns ulls plens d'agrahiment!...

Reina. Oh!...

Mitj desmayantse.

Tirandel. Qué té?...

Reina. Res, no res! No'n fassi cas!

Tirandel. Está tota groga, Magestat!

Reina. Sí, francament! No sé! Tota aquesta historia, tan real, y al mateix temps, tan novelesca, m'ha produhit un efecte extrany!... Miri, toqui, tinch les mans gelades!

Tirandel. Si que ho son de fredes!

Estrenyéntleshi.

Reina. Tota la sang se m'en ha anat al cor; Peró, no ha estat res. Res, absolutament, Aixó es lo que a mi m'agradaria pel princep!

Tirandel. Se podria organisar una cosa semblant.

Reina. Sí. Organísi-ho. L'hi prego! Ja pot organisarho.

Entra en Gayetà.

Gayetá. *(Anunciant).* Sa Magestad está servida!

Reina. Senyor Tirandel, vosté esmorsarà ab nosaltres.

Tirandel. Vostre Magestat, es molt amable, peró...

Reina. Peró, què?.., Es la una... y's deu morir de gana,.. No te temps de tornar a París... Sí, sí, vosté esmorsa ab nosaltres. Jo ho vuy! Axís me podrá contar alguna altre aventura dels seus amors!...

Entra Alexandre.

Tirandel. Devant de Sa Altesa?...

Reina, Sí, senyor, sí!... Axís n'anirá aprenent!... En marxa! El bras, coronel!...

Tirandel. Coronel?.,.

Reina. Sí!... No hem quedat que será coronel del meu regiment?,..

Tirandel. Ah!... sí, perdónim, Magestat, ja no m'en recordava!...

S'en van del bras seguits d'Alexandre y Gayetà.

TELÓ

PERSONATGES DEL SEGÓN ACTE

La Reina.	Sra. Xirgu
La Raimonda	Srta. Vallvé
La Chochotte	» Santolaria (Pilar.)
La senyora Garantia. .	Sra. Fáura
La Albertina	Srta. Bofarull
Sachá.	Sr. Galcerán
Maxim Tirandel . . .	» Borrás (Jaume)
Mahomet.	» Pons

L'acció a Normandia, vora mar. Epoca actual.

ACTE SEGON

Algunes setmanes després, durant el mes d'Agost a Vaucottes, vora mar, a Normandia. Salonet elegant que dona a una galeria, per la que's véu la mar, molt verda. Parets tapissades de colors clars. Mobles inglesos. Les portes convenients. Al alsarse el teló la Raimonda Percy y la seva tia la senyora Garantia estan assegudes devant d'una gran taula rodona. La Raimonda consulta un atles que te obert al devant. La senyora Garantia consulta la planeta a les cartes.

ESCENA I

La RAIMONDA *y la senyora* GARANTIA

Raimonda. Y donchs tia... què diuen aquestes cartes?... Son coses bones, al ménos?...

Garantia. Ja ho crech! Però... ahont es, Sa Altesa?...

Raimonda. En Sachà?... Està revelant clixés... Els retrats qu'ns va fer ahir, saps?... Quan ens va pendre a totes dues, en la platja...

Garantia. Què't sembla, a tú?... Què m'en voldrà donar un, de retrat?...

Raimonda. Es clar que si... si tu l'hi saps demanar, ben demanadet...

Garantia. Oh!... y que n'es Monsenyor d'amable!... Qui ho havia de dir, que, jo, pobra de mi, que no't soch més que tia, hagués de véurem, un dia, retratada per un princep! Ay! bon Deu! que diràn, quan ho sàpiguen, els del méu barri!... Ay! Raimonda!

Raimonda. S'arrivaràn a tancar les botigues, de l'alegría!

Garantia. Oh!... y no es gens orgullós, y no'm parla gens de desdeny, no, ben al contrari.

Raimonda. No faltaría més que això! Y ara?..

Garantia. Tant me fa! Lo que si t'haig de dir, es que tots els joves que he conegut a casa teva, tant si't feyen la aleta, a tú, com a ta germana, tots, qui més qui menos, m'han semblat, sempre, gent sense modos, per richs que fossin, perque, al parlar ab

mi, semblava que parlessin ab la Ventafochs, vetoaqui! Però, aquest no!... Véus?.. Es alló que diuen del bressol!... Un veritable senyor, es cosa que's coneix, d'una hora lluny!

Raimonda. Saps que vas tenint molt bon semblant?... Te troves millor. Eh, qué si?..

Garantia. Si, filla meva, si! Gracies a tú, que has sigut tant bona ab mi y m'has convidat a passar una temporadeta ab vosaltres. L'aire del mar, me prova molt! Ah! Raimonda. Tu si que ets una bona noya!..! Ay! si!... Tu si que no ets pas descastada. Ay! no!... Si la teva mare, que al cel siga, 't pogués veure, jo crech que's tornaria a morir d'alegria!... Ay!... si! *(Plora.)* Però, no tinguis por, no!... El cel, bé prou que t'ho recompensarà, un día o altre!

Raimonda. Aixís, ets felissa, eh?... Hi estàs bé, aquí?... Ab nosaltres?...

Garantia. Sí, però, perque la meva felicitat sigui complerta, no més me falta...

Raimonda. Qué...

Garantia. Haver portat, la meva cotorra!... Reparada! Reparada! Què vols?... Enciamada! Enciamada!

Imitant el parlar de la coto rra.

Raimonda. Ah!... si... la cotorra!... Es el teu amor, veritat?...

Garantia. Ay!... el meu fill!... El meu fill del meu cor!... Si sapiguessis com l'anyoro!...

Entra l'Alexandre.

ESCENA II

RAIMONDA, ALEXANDRE, *la* SRA. GARANTIA

Alexandre. Les fotografiies ja estàn... La senyora Garantia ha quedat molt natural... Tu, Raimonda, no tant...

Raimonda. Oh!... ja, ho sé. Sempre quedo malament.

Alexandre. Què està tirant una planeta?...

A la senyora Garantia.

Garantia. Sí, per vosté, monsenyor!...

Alexandre. Per mi?... Y ab quin objecte?...

Garantia. Per saber, si vosté pujarà, aviat, al trono dels seus avis.

Alexandre. Ah!... veliaquí una cosa ben delicada... Y què diuen les cartes?...

Garantia. Diuen que es quasi segur!...

Raimonda. Ja ho veus, Sachà! Tu seràs rey!.. Ho diu la tia! Y les cartes no s'equivoquen may... Però, ahont es en Tirandel?...

Alexandre. Ha pujat a la seva cambra. Diu que, després d'esmorsar, no hi pot fer més, però ha de trencar el son.

Raimonda. Y fa molt ben fet, perque ab aquesta calor!...

Alexandre. Jo'm pensava que la teva germana era aquí

Raimonda. Cah!... No'n té poca de feyna! Està desfén l'equipatge.

Alexandre. Es molt simpàtica, la teva germana... Sembla molt reservada... Això si...

Raimonda. Esperat una mica; durant l'esmorsar, apenes ha dit rès, perque, com que no t'havia vist may, l'hi has fet respecte. Però, déixala que's vagi familiarisant ab tu,

ja m'ho sabràs dir, si es reservada! Es un caballot desbocat!...

Garantia. Vaig a escriure algunes cartes...

Alsantse.

Raimonda. No!... Cah!... M'ho diràs, ahont vas, si t'ho endevino?...

Garantia. Ay! mare! Ahont...

Raimonda. A treuret la cotilla!

Rient fort.

Garantina. Per l'amor de Deu, Raimonda!.. Ja la sent Monsenyor. Es terrible! No sé la cregui pas! Dispénsim!... Perdó per ella!...

Alexandre. Perdó de què, senyora Garantia?... Què té de particular?... Si vol, l'hi ajudarém, a tréuresela, la cotilla!

Garantia. (*Apart.*) Oh!... ell també?... No ho hauría dít may!... Quin gosar!... Un princep!...

Se'n va pel fons.

ESCENA III

La RAIMONDA *y* ALEXANDRE

Alexandre. Què es això que mires, ab tanta atenció?

Raimonda. Un llibre de mapes, que m'he comprat.

Alexandre. Un atles?... Y per què?...

Raimonda. Ara, no t'en burlis!... Ho sents?.. Carinyo!,.. L'he comprat, pera veure el teu reyalme, en el mapa... Però, vés si soch tonta, que no sé posarhi el dit a sobre;

Alexandre. Jo, ni'l dit, ni la mà... Però, potser es que'l busques malament.

Raimonda. No, el busco en els Balkans... Mira... península del Balkans...

Però, ahont dimonis s'ha entafurat el teu reyalme?..,

lexandre. Es allà... allà...'l véus?... a la vora del mar Negre.

aimonda. Ah!... si... Ara'l tinch!... Si, si, Moldavia!... El mateix!... que es bufó!.., Y que petitet!... Escolta... es molt repetit el teu reyalme, noy!...

lexandre. Es lo que es, naturalment, filla! Que potser te pensaves que era la Xina?... Però, per petit que't sembli en el mapa, ja es forsa gran perxó, ja!... Deu nos en dó.

aimonda. No t'en fadis, per això! Ho sents, maco! No t'ho he dit per agraviarte! Això no!

lexandre. Mira si es important la Moldavia, que. un día, el princep de Bismark, va dir, que, aquest mistet de reyalme, era capàs de calar foch a tot Europa!...

aimonda. Ah!.., si en Bismarch ho va dir, callo! Y tots aquets palots y ganxos, tan espessos, què signifiquen?... Quasi fan mal als ulls, y priven de llegir els noms!...

lexandre. Aquestos palots y ganxos, representen les montanyes. Es un país molt montanyós.

aimonda. Ah!... ja ho entench! Es com Suissa! No es gran, però es alt... y lo que pert en amplada ho guanya en alsada, oy?...

lexandre. No'n parlem més del meu país!

Molestat.

aimonda. Com tú vulguis. Si t'ha de fer posar trist, no, no'n parlem més. Ja saps que jo no't vaig volguer perque fossis l'hereu del trono de Moldavia. Quan jo't vaig coneixer viatjaves d'incògnit.

lexandre. Es veritat.

Raimonda. Tant es axís, que aquell plaga d'en Tirandel, t'em va presentar, dientme que eres un jove estudiant, pobre, que't guanyaves la vida donant llissons de contrabaix

Alexandre. Y tú t'ho vas creure?... Jo'm vaig pensar que en Tirandel t'havia informat de la meva veritable condició, y que tú guardaves el secret. Ara, ja m'ho pots dir... Cuita! Eh, que si?...

Raimonda. No, no, maco, t'ho juro! Per mi, eres un estudiant, pobre, que m'agradaves molt... perque, si no m'haguessis agradat?... Flûte!... Però, y que no t'en recordes, que, al pendre'ls billets per Fontainebleau, vaig obligarte a que prenguessis segones!

Alexandre. Ah! els venturosos dies de Fontainebleau! Les passejades pel parch!... Les corredises per demunt de l'herba! L'esbojarrament dels columpis!... Com ens hi gronxavem!...

Raimonda. Y quan vam anar els cavallets?..

Alexandre. Y quan ens vam llensar en les montanyes russes? Quina emoció!

Raimonda. Quina alegria!

Alexandre. Quines esgarrifanses!...

Raimonda. Quins cobriments de cor!...

Alexandre. Eram els amos del mon!

Raimonda. Tú l'amo, jo la mestressa!...

Alexandre. Y que no t'en recordes, quan, al visitar el castell, tots dos del bràs...

Raimonda. Que m'havia de pensar, jo que'l mestret de contrabaix fos tot un princep!.. Vas ser tú, qui't vas trahir, quan el guardià ens va ensenyar aquella terrible tauleta, en

la que Napoleó primer, va firmar la seva abdicació.

Alexandre. Moment terrible!

Raimonda. Moment historich, dich jo! Tú 't vas posar a plorar, perque alló't va recordar, quan el teu papà, el rey... Com se deya?... Bolivar...

Alexandre. Bojidar.

Raimonda. Ah!... si, Bojidar.

Alexandre. Tú exageres, Raimonda, tant com plorar, tampoch es veritat.

Raimonda. Nó vas llensar cap riu de llàgrimes, però se't van humitejar els ulls d'emoció!...

Alexandre. Devia estar ridicol, eh?

Raimonda. Al contrari, carinyo meu! Sublim vas estar! Si desde aquell moment històrich, encara't vaig estimar més!...

Alexandre. Ah!... la meva Raimondeta estimada!

Raimonda. Que't penses que soch com en Tirandel, que, de tot, se burla?... Jo'ls comprench molt bé, aquesta mena de sentiments! Jo, aleshores, també vaig pensar ab el meu pobre papà!

Seriosa.

Alexandre. Bé, però, el teu papà no devia pas abdicar?...

Raimonda. No, maco, però el papà, el van destituir... Y, això, es tan trist, com ho pugui ser lo altre!...

Alexandre. De què feya el teu papà?...

Raimonda. Era quefe d'estació...

Alexandre. No m'en havies parlat may... Com es?...

Raimonda. Perque no era del cas parlarne... Però, ara que la conversa s'ho porta, has de saber que, jo, també soch de molt bona familia... Si'l teu papà era quefe d'Estat el meu, era quefe d'Estació!...

Alexandre. Y per què'l van destituir?... Si's pot saber?...

Raimonda. Es tota una historia, y no de les més alegres!...

Alexandre. Com totes les historíes! Apa, conta, glorieta!

Raimonda. Donchs bé. El papà, al poch temps de haver quedat viudo de la pobre mamà, va fer el mateix disbarat que va fer el teu... Vuy dir que's va tornar a casar.

Alexandre. Ah!.,. ja!....

Raimonda. La segona muller era, per desgracia, una cantanta de café concert. Es curiós, veritat?...

Alexandre. El què?...

Raimonda. Les analogies que hi han, entre la teva familia, y la meva!...

Alexandre. Analogies?... Quines?...

Raimonda. Si... home... vuy dir... que la teva segona mamà, la reina... no havia sigut cantanta, també?

Alexandre. Oh!... si, però era una gran cantant d'òpera! Una estrella del l'art!... Ja veus que no es igual!

Raimonda. Bé, es clar que si, però, vuy dir, proporcionalment, relativament... Tampoch un quefe d'estació, es un quefe d'Estat, comprèns?... Y no t'enfadis, per això, eh?...

Alexandre. No, continua.

Raimonda. Donchs bé, la meva segona

mamà era molt coqueta. Desprès d'alguns mesos de matrimoni, el papà va sospitar que la seva muller se deixava galantejar, una mica massa, per un dels empleats que facturaven els equipatjes.

Alexandre. Oh!...

Raimonda. Un día, l'expréss de les 10 y 7, arriva a la estació... El papà no era al seu lloch, al andén. Se senten crits esgarrifosos! Era'l papà que baldava, a cops, al empleat dels equipatjes! Un escàndol! Més gros, perque en el tren hi venia un inspector principal de la companyia... qui, encarantse ab el papà, l'hi va dir: que'ls serveis pùblichs tenien més importancia que les venjanses privades, y que quedava destituit.

Alexandre. Efectivament, si que devia ser desagradable!

Raimonda. Precisament, quan va passar això, estava apunt de casarme; y es clar, el casament se va desfer! Ho comprens, ara, amor meu, que jo, també, m'emocionés, al devant de la tauleta de Napoleó primer?..

Alexandre. Si, si, ho comprench! Ets deliciosa, Raimonda!...

Raimonda. M'estimes?...

Alexandre. No; es adoració lo que jo sento per tú, divina!

Raimonda Què hi vols fer... Les segones mamàs no les podém triar nosaltres. Això es cosa dels papàs, veritat?... Ah! y a propòsit!... Què'n saps de la Reina?

Alexandre. No sé ahont es, ni ahont para. L'hi he escrit una pila de cartes, a París. Però, no'm contesta. Ella mateixa.

Entra la cambrera Albertina.

Raimonda. Què hi ha?... Què vol?..,

ESCENA IV

RAIMONDA, ALEXANDRE *y* ALBERTINA

Albertina. Senyoreta, porten els trajos de bany, pera que se'ls provi en Mahomet.

Raimonda. Està bé. Pósils allà.

Albertina. Es que... senyoreta... n'han dut tres, perque trihin el que més els agradi... Diu que té ordre de deixar el que comprin, y d'endursen els altres... Vé d'Etretàt... y porta la factura, ab el rebut y tot!...

Raimonda. Mare de Deu! Quina confiansa!... Està bé, Albertina. Desfassi'l paquet... Cridi an en Mahomet, y que se'ls provi, desseguida.

L'Albertina s'en va, deixant els tres trajos de bany, que haurà portat, a sobre de la taula.

Alexandre. Has comprat un trajo de bany per en Mahomet?

Raimonda. (*Desplegant els trajos*) Si, vuy que's banyi. (*N'extén sobre'ls seus genolls, un de color de taronja.*) Què t'hi jugues, que si'l deixem fer an ell, triarà aquest!

Alexandre. També ho crech. Però, què ja sap nadar?...

Raimonda. Tots els negres ne saben de nadar! L'anirem a veure, com capbussa dintre de l'aigua! Ja veuràs que riurém!...

Ha entrat Mahomet. Va d'egipci, però de fil blanch.

ESCENA V

Els mateixos y MAHOMET

Raimonda. Vinem aquí, Mahomet! Acóstat! Mira, t'he comprat un trajo de bany.

Mahomet. *(Com encisat.)* Oh!... gracies! Senyora! Gracies!

S'agenolla, l'hi besa la mà, s'alsa y va per endursen els tres vestits.

Raimonda. Ep! A poch a poch! T'he dit que t'en havia comprat un, no tres! Tria'l que més t'agradi, y vés a emprovàrtel, desseguida!... Apa, per quin te decideixes?...

Mahomet. *(Designant el de color de taronja.)* Bonich!... Aquest!... Senyora!... Bonich!... Molt!...

Raimonda. Si, ja m'ho he pensat. Ara, té'l vas a provar, allà dins, y tornes a ensenyarme com té va... Està entés?

Mahomet. Sí... Senyora... Jo provar... Més.. jo ensenyar a senyora... No... No!

Raimonda. Què?... Què dius?... Tú, faràs lo que jo't mani! Apa, depressa!... Bó!...

Mahomet. *(Emportantsen el trajo color de taronja.)* Jo... ensenyar... no... No!... May!

*S'*en va per una lateral.

Raimonda. Es expléndit, aquest Mahomet! No vol que'l vegi en trajo de bany. Mare de Deu! Y que son púdichs, aquestos negres! *(Entra la Chochotte.)* Ah!... Aquí tenim a la Chochotte! Què tal?... Ja estàs complertament instalada?...

ESCENA VI

RAIMONDA, ALEXANDRE *y* CHOCHOTTE

Chochotte. Si, si, tot està arreglat y al seu lloch! L'Albertina, m'ha ajudat. Oh! perxò, aviat hem estat llestes! Com que no he portat gran cosa... Vam quedar en que no veniem, aquí, per lluhir, sinó pera reposar, y pera fer vida de familia... Es això?...

Raimonda. (*Agafa la labor.*) Això es! Y al cap d'avall, es lo únich que es veritat.

Chochotte. (*Que ha agafat, també, sa labor.*) Y ara?... Què fas, aquí?...

Raimonda. Uns mitjonets...

Chochotte. Eh?... Com?... Què, potser, ja hi ha novedats?...

Raimonda. Oh!... Chochotte!... No!... Y que n'ets d'atolondrada! Son per la Susagna Abril, que l'hi toca ser mamà, pel any nou.

Chochotte. Saps que esteu divinament, aquí... Veieu el mar.

Raimonda. Tant com volem!.. Y, ell, que es molt amable,'s deixa veure, a totes hores!

Chochotte. Jo no hi havia estat may a Vaucottes... Però, es bonich!... Qui os el va indicar aquest reconet de mon?...

Raimonda. En Tirandel... Com que l'hi vam demanar que'ns busqués un indret ben tranquil...

Chochotte. Per amagar els vostres amors, oy?...

Raimonda. Ho has endevinat!

Chochotte. Y què hi feu, aquí?...

Raimonda. Ens hi estimem!

Chochotte. Oh! això ja m'ho penso! Y què més?...

Raimonda. Ah!... fem unes passejades!

Chochotte. En què?...

Raimonda Oh!... a peu, filla! Fem, els nostres 12 kilòmetres, per dia!

Chochotte. Què't vols amagrir?... No ho necesitesp as, noya.

Raimonda. No, però'l caminar ens diverteix... Després preném banys de mar,

pesquém... Si vols, hi anirém, quan el sol caigui, eh?...

Chochotte. Idea excelent!... Però, ara que hi penso... No tinch vestit, per anar a pescar.

Raimonda. Ja't deixaré una faldilla vella y qualsevol cossot. Aquí ray!...

Chochotte. Molt bé!... Axís, digueu que porteu, una vida sana, confortable y... avorrida!... També, teniu molt bon semblant, noys!... Ay! perdoni!...

Alexandre. No val la pena!

Chochotte. Jo, també, estich molt contenta de trovarme entre vostes. Créguin-me que respiro, al pensar que passaré una quinzena, lluny del meu promés, del meu pobre negociant!

Alexandre. Ah!... Que es comerciant, el seu promés?...

Chochotte. No, però com que'l seu papà es del Concell d'Estat, y per lo tant, es molt rich, a n'aquest, jo l'hi dich el meu pobre negociant.

Alexandre. Ah!... això vol dir que es explèndit...

Chochotte. Molt! Això si que no se l'hi pot negar. Ell, pot ser lleig, pot mirar malament, pot ranquejar, un si es no es, de la cama dreta, però, en quan a després y a ferme regalos, demani! Es el corn de la abundancia, en persona!

Raimonda. Axís no es en Roulier?...

Alexandre. Com, que'n té un'altre?...

Chochotte. Ay! pobre Roulier!... Aquest es el desahuciat. Bé, no, tant com desahuciat, no!... No més l'hi vaig donar mitja carabassa!...

Alexandre. Com s'entén, mitja carabassa!

Chochotte. Home!... Ay, dispensi! Vuy dir que no l'hi vaig dir que si, ni que no!... Però, ell, com que es molt tossut, no's dona per entés y continua!

Raimonda. Y donchs, y en Plenair?...

Alexandre. Qui es en Plenair, encara n'hi ha un altre?...

Chochotte. No, això son coses d'aquesta... que es una xerraire! Ay! perdoni!... (*Apart a Raimonda.*) Mú!... mú!... mú!... que n'ets de bestia! ..

Raimonda. Chochotte!...

Alexandre. Digui... parlavem d'en Roulier... deixémlo estar an en Plenair! Com es, en Roulier?...

Chochotte. Ah!... molt guapo, molt ben plantat, ab uns grans bigotis!... Es un gran artista!

Alexandre. Músich?...

Chochotte. No, es gran artista en ferse'l nus de la corbata. Però...

Alexandre. Ah!... hi ha un però...

Chochotte. Si... sap... (*Fent acció de diners.*) Rès, ni un cèntim.

Alexandre. Y donchs, de què viu?...

Chochotte. Dels diners que l'hi deixen, y no torna. No s'en diu crèdit, d'això?... Donchs, del crèdit.

Alexandre. Ja! Y per quin, dels tres, se decideix, vostè?...

Chochotte. Per ara, per cap! Vuy divertirme, avans d'enamorarme!

Raimonda. Ja ho sents, Sachà! Apa, que pots anarte instruint. Perque has de saber, Xoxót, que'n Sachà, no'n sap rès de la vida... ni coneix el mon!

Chochotte. Vostra Altesa el coneixerà ben aviat, al mon... Y ja veurà com no es gaire bonich!

Alexandre. Ay!... Tant jove, y ja, tan escéptica, Chochotte?...

Chochotte. Es que he sofert molt, aquí ahont me veu, Monsenyor!...

Alexandre. Si ha sofert, no ha sigut pas de por de quedarse per vestir sants, perque ab tres pretendents?...

Rient.

Chochotte. Ah!... si... Vosté, també .. Ah!... quin xiste! Ja m'en enviarà un cadell, veritat?... Oh!.. dispensi!... (*L'hi cau el capdell de fil, y Sachà l'hi cull y l'hi dona, precipitadament.*) Oh!... mil gracies!... No valia la pena de que Sa Magestat se... perjudiqués.. Ay! no!... se precipités!... Ay! Mare! No trovo la paraula! Ajudam, tú, badoca! (*A Raimonda.*) Se... se...

Raimonda. Se molestés, dòna! No't posis nerviosa, y no piquis de peus!

Chochotte. No valia pena de que, Vostra Altesa, se molestés... (*Sachà s'hi acosta y la mira com cus.*) Què mira?...

Raimonda. Chochotte!...

Renyantla.

Chochotte. Què, també, son tafaners, els princeps?... Uy! quin bunyol!...

Mossegantse la llengua.

Raimonda. Chochotte!... Això es una mica massa!

Alexandre. M'estava mirant la seva labor. Què es?...

Chochotte. Un cami de taula, Monsenyor!

Alexandre. Té uns dits de fada!...

Chochotte. (*S'els mira.*) De què, diu?... Altesa?...

Alexandre De fada!...

Chochotte. Ay!... Vostra Altesa... es massa indulgenta!... (*Raimonda riu estrepitosament. Pausa. Se la miren.*) Y ara, què t'agafa, què tens?...

Raimonda. M'ha vingut una passió de riure. Deixam riure!

Chochotte. Oh!... ja ho veig! Ja! Riu, noya, riu tan com vulguis, però, digans, al menos, de què rius... axís, nosaltres, també riurém, veritat Monsenyor?

Raimonda. Ja t'ho diré... Ets tú qui'm fa riure, ab aquestos grans aires d'importancia que't dones, quan parles ab en Sachà!... (*Escarnintla.*) Si, Monsenyor!... No, Monsenyor! Veritat què si, Altesa?... Oh!... Vostra Altesa es massa indulgenta!... Estàs, que no t'ho pots figurar fent aquest paper de gran senyora!...

Riu.

Chochotte. (*Escarnint el modo de riure de Raimonda.*) Hi! hi! hi!... Ha!... ha! ah! No riguis, axís, que sembles una granota!... Mira que després tindràs mal de ventre!... Tú si que't veyesis!... Filla!... Obres una bocassa, que, desde aquí, ahont soch jo, fins se't veuen els pulmons!... Que vols que't digui, no trovo que fassi riure tant el meu modo de parlar!... ab sa Altesa! ..

Raimonda. No t'espantis, com que això, no pot durar!

Chochotte. Què vols dir?...

Raimonda. Vuy dir que, avans del vespre, ja'l tutejaràs, an en Sachà, vetoaquí!

Chochotte. Déixila dir!. . Com qu'ella es la savia! Mú!...

L'hi fa llengotes, apart.

Raimonda. Dispénsam, noya, però, avuy't trovo una mica encongida...

Chochotte. Això dependeix de les persones ab qui parlo!... (*De cop, s'esgarrifa*) Uy!... que es pesada!...

Raimonda. Què tens?...

Chochotte. Rès!... Una pussa que ja fa estoan que m'inquieta!...

Raimonda. Recordat que ab el duch de la Roca de les Gavines, no ho eres, tant, de cerimoniosa.

Alexandre. El duch de la Roca de les Gavines...?... Un altre pretendent, potser?... Diguém quatre!

Chochotte. Aquest si, Monsenyor!... Aquest va ser el meu primer amor!...

Raimonda. Si, n'hi va fer de totes, pobre duch!

Chochotte. No es igual. No era princep, no més era que duch. Y, desprès, ab ell, ens estimavem! Si una ha de gastar cerimonies ab l'home que s'estima!... Ah!... no! No'ls agraden, an els homes, les cerimonies! M'hi he fixat. Quan més alta es la clase social a que perteneix l'home, més l'hi agrada que'l tractin, sense cap mirament.

Alexandre. Es explèndida la teva germana! (*A Raimonda.*)

Entra la Albertina.

ESCENA VII

RAIMONDA, CHOCHOTTE, ALEXANDRE, ALBERTINA.

Després, derrera d'una porta lateral MAHOMET

Albertina. Senyoreta, el mosso s'impacienta! Diu si se'ls han provat, ja, els trajos de bany.

Raimonda. Ay! te rahó!... M'en havia ben descuidat! Què dimonis fa en Mahomet! Bé'n necesita prou d'estona! Ni una nuvia. *(Va cap a una porta lateral, y la trova tancada ab clau per dintre.)* Mahomet! Y ara?.. S'ha tancat, ab clau,'l poca solta! Mahomet!... Obre! Cuita!... Vols obrir?...

Mahomet. (*Darrera de la porta.*) No... senyora... Pas obrir!

Raimonda. No vuy que t'hi tanquis més ab clau! Ho sents?... Això es manera de portarse?... Eh?... desagrahit! Si no obres desseguida, té enviaré, de dret, al Cairo, y allà seràs conductor de tranvia! Apa! Obre!... que vuy veure si't va bé, el trajo de bany!

Mahomet. *(Entre obrint la porta y trayent el cap.)* Va bé... senyora... Va molt bé!...

Tanca la porta.

Raimonda. Donchs, si't va bé, surt, que jo't vuy veure!

Mahomet. *(Dintre.)* Va bé... senyora!... Va molt bé!...

Alexandre. Déixal estar, no diu que l'hi va bé?...

Raimonda. Oh!... va bé... va bé!... que ho sé, jo, si l'hi va bé?... Què't penses que m'en fio, jo, de lo qu'ell diu?... Cah! Mahomet! Vols obrir... Si, o no?...

Mahomet. *(Treyent el cap altre vegada).* No, senyora, no! Mi... pas ensenyar... Prohibit, això, senyora... Pas bonich veure homes... despullats!... Prohibit, això!

Tanca la porta.

Raimonda. Donchs, jo't dich que entraré! *(Prova d'obrir la porta, estirant el pom. Mahomet, per part de dintre, oposa una resistencia desesperada)* No puch! No puch!.. Quina forsa té!... Es fort com un Belga, aquest diable de turch! Veniume a ajudar vosaltres dos, en comptes de riure com dues coques!

Chochotte. *(Partintse de riure.)* Ja vinch, ja vinch! *(Agafa a la Raimonda per la cintura, y estira ab tota sa forsa.)* No puch, filla! No tinch prou forsa!... Tinch massa ganes de riurer... Monsenyor!... Magestat!... Altesa!

Raimonda. Sachá! Veiám! Vols fer el favor?... Pósat-hi, tú, també! Ajúdans!...

L'Alexandre agafa a la Chochotte per la cintura, y estira bruscament. La porta cedeix. S'obra. L'Alexandre, cau sobre un sofà. Chochotte, demunt d'ell. Raimunda, entra a dins.

Chochotte. Oh! Y are?... Dispensam, noi! No t'hi pas fet mal?

Alexandre. No, no!

Chochotte. Ay!... Deu del cel!... Què he fet? L'he tutejat, monsenyor!

Alexandre. No hi fa res! No es pas cap ofensa!

Chochotte. També trovo que té rahò! No som cunyats, després de tot?

Alexandre. També es veritat!

Chochotte. Donchs, tócala, noy!

Encaixen.
Entra en Tirandel. Pel fons.

ESCENA VIII

ALBERTINA, ALEXANDRE, CHOCHOTTE, TIRANDEL,

y tot seguit RAIMONDA.

Tirandel. (*Allargant a l'Alexandre un feix de cartes y diaris que porta.*) Teniu, Sachá. El correu. L'acaben de portar. (*A Chochotte*) Però, qué hi ha?... qué passa?... Ab aquest terratrèmol, no hi ha manera de dormir tranquilament, aquí!

Chochotte. Es en Mahomet, que s'emprova un trajo de bany.

Tirandel. Donchs té un modo d'emprovarse roba, ben escandalós, en Mahomet!

Chochotte. (*A Raimonda, que haurá entrat.*) Què ha pasat?

Raimonda. No l'he pogut atrapar. S'ha enfilat a dalt de l'armari gran... y, ni per l'amor de Deu, ni per l'amor dels Sants, vol baixar!

Chochotte Dèixal estar!... No t'hi amohinis!

Raimonda. Oh!... ja es lo que faig... Albertina, torni els altres dos trajos, y pagui.

Albertina. Està molt bé, senyoreta!

S'en va.

Raimonda. Ah!... ja ha arrivat el correu... (*A l'Alexandre.*) No hi ha pas carta de la reina?...

Alexandre. No; però; en cambi, hi ha una carta de Moldavia!

Chochotte. Qué'm donarà el sagell, Altesa?

Raimonda. Xoxot!

Chochotte. Què?... Es pel noi del porter, que'n fa colecció.

Alexandre. *(Donantli el sobre.)* Tingui, arrenquil... Justament, es dels nous.

Chochotte. Si que tinch sort!

L'arrenca mullantlo ab la llengua.

Alexandre. Una sort relativa: cada dos mesos, el govern moldavià, fa una emissió de sagells nous.

Raimonda. Y per què ho fa això?

Tirandel. Perque li surt a compte. Com que els filatelistes, ja's conten per milions, en tot el mon... es un medi d'equilibrar el presupost.

Alexandre. Un medi! Digui un expedient... El coronel Braulich, m'escriu, que, allá baix, no van pas del tot bè.

Raimonda. Qui es en Braulich?

Alexandre. L'antich mestre d'equitació del papá, y un dels nostres més bons amichs!

Raimonda. Ah!

Alexandre. M'aconcella, que, en vista del estat de les coses de Moldavia, estigui a punt de montar a cavall.

Tirandel. Es clar! Un mestre d'equitació, no pot aconcellarvos altra cosa!... Però, què hi ha de nou, a Moldavia?... Què diu, en Braulich?

Alexandre. Com a nou, res! Lo de sempre. El descontent es general. Cada dia, noves contribucions. Are, n'acaben de posar una, sobre les cartes anónimes, que ha sollevat protestes violentíssimes.

Tirandel. Y no's pot negar que es una mida ben republicana; va contra totes les clases socials.

Alexandre. Oh! aquesta ray! Are sembla que tracten de posar una contribuciò sobre'ls nius d'orenetes.

Raimunda. Sobre'ls nius d'orenetes?

Alexandre. Sí... hi ha en la nostra terra, una supersticiò, poètica per deméś! Quan una oreneta fa niu en una teulada, se considera senyal de felicitat per la casa!... Y, naturalment, tant en el camp, com en la ciutat, totes les cases, riques y pobres, tenen el seu niu d'orenetes! Y are, el govern republicà, ab l'excusa d'abolir la supersticiò, de perseguir l'obscurantisme, fins als seus darrers reductes, vol crear una nova font de riquesa pera enfortir la hisenda, ab una contribuciò sobre'ls nius de les orenetes! Però, jo crech que'l poble, a la fi, s'aixecarà, com un sol home, y, esclatarà la revoluciò!

Tirandel. No ho cregueu, recordeuse dels escàndols ab motiu del petroli y les arengades! que's va aixecar el poble?... No! Y de quan aquells enmascarats varen tirar al President de la República a dins del gran surtidor de la gran plassa de la Victoria, que's va aixecar el poble?... Ménos.!.. Se veu que als Moldavians quan están ben assentats no hi ha ningú que'ls fassi aixecar!

Alexandre. No ho crégui! L'hi passaràn perque ho toqui tot, però lo tradicional, com els nius de les orenetes, may!

Tirandel. Però, si la revolució exclatava, què fariau, vos?...

Alexandre. Com, què faria?... Montaria a cavall!... Més ben dit, agafaria l'Orient-Express, y'm presentaria al meu poble, qui, m'aclamaria, com al descendent dels seus antichs reys! Ah! Tirandel! Potser la pro-

fecia del Princep de Bismarck, està apunt de complirse!... Recordémse que en Bismarck va dir, un dia, que, aquest mistet de Moldavia, era capàs de calar foch a tot Europa!

Foll d'entussiasme.

Raimonda. (*Electrisada.*) Si, maco! Si! Tens molta rahó! Si t'en vas, jo, també, vindré ab tù!

Chochotte. Jo també! Que dimoni!

Raimonda. Ja saps que sempre he sigut realista! Si fins tinch el nas borbó!

Tirandel. Vaja! Si s'hi fiquen les dònes, estém perduts!

Raimonda. Búrlisen, Tirandel! Búrlisen, tant com vulgui!... Però, aquest, al menos es un home!...

La Chochotte palpa'ls brassos del Alexandre.

Alexandre. Déixim estar!

Chochotte. (*Apart a Raimonda.*) Si que ho es, noya! Si que ho es!...

Raimonda. No ho ha de ser. Quan ell parla, ab aquest entusiasme, ab aquest foch sagrat, es veu, ben bé, que parla l'Amo!

Tirandel. Y quan parla, vosté, què's veu?...

Raimonda. Home! Es veu que parla la Mestressa!

Tirandel. Aixís, donchs. vosté, també vol calar foch a tot Europa! Eh?... Ah!... y pensar que'ls destins del nostre vell continent, estàn, potser, entre les mans de la Raimonda y de la Chochotte!... Però, vostés, son tots plegats una colla de nens! Que no 's donen compte de la situació?... Que no ho veuen, que, si Monsenyor s'en va a

Moldavia, l'agafaràn, aixís que la passi frontera, y m'el ficaràn a la pressó?..

Raimonda. Oh!... no! .. Això si que no!. . Aixís no he dit rès! Jo no vuy que l'hi fassin cap malet a la meva rata!.·.

Amanyagant al princep.

Tirandel. Véus-aquí refredat el vostre entusiasme! Y, ara, parlem, ab tota franquesa, Monsenyor! A n'els princeps, no se'ls hi ha d'amagar, may, la veritat. Ha arrivat la hora de parlar!

Alexandre. Parléu!

Tirandel. Monsenyor! No os feu ilusions! No hi pujareu, may, al trono de Moldavia!.. Si les meves paraules os han fet mal... perdoneume!

Alexandre. M'heu donat un cop terrible!

Raimonda. Pobre gatet meu!

Tirandel. Era precís!... Convenía!

Chochotte. Ja es veritat, ja, que la política, no dona més que disgustos!...

Alexandre. Aixís, voleu dir que haig de renunciar al meu titul de pretendent?...

Tirandel. No, al contrari! Sigueu.,. pretendent, sense... pretensions!... M'enteneu?...

Alexandre. Que es trist lo que'm dieu, ara!

Tirandel. Ja os hi anireu fent!... A Europa, n'hi han més de set que's troven en el vostre cas, y perxó se la passen d'alló més bé! Feu com ells!

Pausa.

Alexandre. Aixís, hauré de tornar els diners!

Raimonda. Quins diners?

Alexandre. 27 franchs, que 5 estudiants moldavians, me van enviar per la causa!... No

havent de regnar, s'han de tornar, desseguida, aquets 27 franchs. Me cremarien les mans!

Raimonda. Y donchs, com t'ho faràs, pobre maco?... Hauràs de travallar?... Potser he dit una bestiesa!

Alexandre. Hi han alguns oficis, que un princep hereu, no pot exercir, decentment. La meva situació de pretendent, me tanca una pila de carreres!

Tirandel. (*Després de rumiar molt*) Y si poséssiu una casa de joch?...

Alexandre. Oh!... això no es digne d'un princep!

Tirandel. Com que no?... No forau pas el primer!

Alexandre. No, no, may!

Tirandel. Vos mateix! (*Segueix rumiant.*) Les arengades de Moldavia, son famoses, veritat?...

Alexandre. Riquísimes!

Tirandel. Ja ho tinch! Planteu, a París, un gran magatzem a l'engrós, d'arengades de Moldavia!... Jo m'encarrego del reclam! Ja ho veureu quins balansos!. . «Sachà y Companyía!» (*Senyalant les dònes.*) Y a cada banda farem pintar l'escut d'armes dels reis de Moldavia. Un bandoler montat a cavall!

Raimonda. Com? Un bandoler?... Que hi han hagut lladres, en la teva familia?.., No m'ho havíes dit, maco!

Tirandel. Sempre n'hi han hagut, en l'origen de les grans dinastíes, de lladres... vuy dir, d'homes d'acció.

Alexandre. May permeteré que l'escut gloriós dels meus avant passats, se pinti en un barril d'arengades! May!

8

Tirandel. Axís, digueu que m'aneu rebutjant, sistemàticament, tots els medis que jo os proposo, pera guanyarvos la vida!

Alexandre. Proposeumen de més honorables!

Tirandel. Es que no n'hi han!

Raimonda. Prou, Sr. Tirandel! Què no veu que està proposant coses abominables a n'el pobre Sachà?... No t'amohinis, maco! Quan no tindrem ni un cèntim, ens en anirem a viure a fora. Si el meu somni daurat ha sigut sempre'l viure en una masía.

Chochotte. Aquesta si que no me la esperava!

Raimonda. Si, sí. Portaré un devantalet blanch, una còfia y un parell d'esclops! Tindrem gallines, pollastres, bous y vaques! Un hort ab tota mena de llegums! Un jardinet tot plé de flors!

Tirandel. Y jo, què hi faré, jo, a la masía?...

Chochotte. Vostè?... Vostè's cuidarà dels empelts!

Raimonda. Ah!... y si voleu anar a pescar, me sembla que ja es hora... Apa! anemse a vestir! Que vé vostè, senyor Tirandel?

Tirandel. Jo? Oh!... no! Ja sab que no'm distreu a mi la pesca. Y ademés, soch una mica massa gran!

Raimonda. Lo que es vostè, es un mandrós! Que os hi voleu jugar que encare s' en tornarà a dormir?

Entra la senyora Garantia.

Tirandel. S'equivoca. Sab que faré, jugarem a cartes ab la senyora Garantia.

Raimonda. Molt ben pensat. Apa, tía!...

S'en van Raimonda, Chochotte y Alexandre.

ESCENA VIX

TIRANDEL, *la senyora* GARANTIA

Tirandel. Senyora! Si'm vol fer l'obsequi...

Garantia. Ay! Verge! Estich tota emocionada!... (*Això apart.*) Gracies, vostè es molt amable, senyor!

Tirandel. Segui...

Garantia. Ab permís!... No, vostè primer...

Tirandel. De cap manera. No faltaría més!

Garantia. (*Apart.*) Oh! que es amable!

Seu.

Tirandel. (*Seu.*) No l'hi desagradarà pas, jugar ab mi?

Garantia. Jugar ab vostè... Ay!...

Tirandel. ...a cartes!...

Sech.

Garantia. Oh! ja! ja! Ja ho entench! *(Apart.)* Uy!... que es dolent!

Tirandel. Dich, això, perque també hauríem pogut jugar a... fet!...

Garantia. Uy!... a fet!

Tirandel. Però'm sembla que ja no'ns estaría bé jugar a fet, ni a vostè, ni a mí, veritat, senyora Garantia?

Garantia ¡A una servidora, no l'hi sabría dir... però, a vostè 'm sembla que encare l'hi estaría d'alló més bé!... *(Apart.)* Y que es guapo! Ay!

Tirandel. Encare? (*Bruscament.*) Escapsi!

Garantia. Uy! escapsi! Pillo!

Tirandel. Eh?

Garantia. Rès, vuy dir que'm fa gracia lo que vostè diu! Es molt xamosot, vostè!

Juguen.

Tirandel. Gracies.

Garantia. No es favor, es justicia!

Se sent, al lluny, la sirena de un automòvil.

Tirandel. Sent?

Garantia. Un automòvil?

Tirandel. En efecte, es ben bé'l crit d'aquest volàtil.

Garantia. Ja es extrany! No'n solen passar pas gaires per aquí,

Tirandel. Algún original!

Garantia. Oh!... y diría que s'ha aturat a la porta...

Tirandel. No fa més que la seva obligació.

Pausa.

Garantia. Ay! y que n'es de simpàtich el príncep!

Tirandel. Senyora Garantía, miri que, qui juga ab foch, se crema. Vol dir que vostè no està, un si es no es, enamorada del príncep?

Garantia. Uy! enamorada! Y que es dolent, vostè!

Tirandel. Jo, y per què?

Garantia. Pera... rès! Lo que a mi m'agrada del príncep es la seva senzillesa, sense cap mena d'orgull...

Tirandel. No hi ha rès més senzill que'ls príınceps, sobre tot quan se'ls agafa ben joves... Ah!... si's pogués evitar la creixensa! Son com els lleons... que quan son no més que lleonets, un ne fa tot lo que'm vol.

Entra la Reina: trajo d'automòvil; guarda pols, vel, etc.

ESCENA X

LA REINA, TIRANDEL, *la senyora* GARANTIA.

Reina. Y donchs, que es axò?... Es a dir que aquí s'hi entra com a un molí!... No hi ha ningú pera rébrem?

Tirandel. Que?... Com?... Oh!... Vosté aquí?... Magestat! (*S'alsa.*)

Reina. Sí, soch jo. Bon día tingui! Com està?... S'en alegra molt de véurem?... Que fan, aquí? Júguen?...

Garantia. Oh!... Magestat! Es la Reina! Ay, mare méva! Com me tremolen les cames!

No's gosa moure.

Tirandel. Sí, Magestat, per matar l'estona, jugavam a cartes, ab la senyora Garantía. (*La senyora Garantia, va per fer una reverencia, però està tant emocionada, que ab un poch més, cáu. Tirandel hi corre pera sostenirla.*) Per l'amor de Deu, senyora! Pósis sobre sí! Fássi'l cor fort!

Garantia. Dissimuli, Magestat!... Però la sorpresa, la emoció... Les meves pobres cames, se'm seguen... M'he pensat que anava a pérdre'l coneixement!...

Reina. Guárdisels per quan jo sigui fora, aquets extrems!

Garantia. L'hi prometo que faré tots els possibles pera pérdre el coneixement, allà ahont siga més del gust de Vostra Magesgestat! Provaré, a veure, si les meves pobres cames tindràn prou forsa pera pujarme fins a la meva cambra!

Reina. Això es, guárdis'ho tot per la seva cambra! Més m'ho estímo!...

Garantia. Estigui boneta, Magestat! Y dissimuli! (*Apart.*) Ay!... Deu méu!... Quin for-

migor!... Ay, bon Deu! Quan els del barri ho sàpiguen que he parlat ab una Reina!...

La senyora Garantia, se'n va, tambalejantse, con una dòna borratxa, topant ab tots els mobles.

Reina. Quí es aquesta senyora?...

Tirandel. Es... la senyora Garantia, la tía de la Raimonda Percy, tota una senyora!

Reina. Tant senyora com vulgui, però ben poch sòlida de cames. Y'l princep?... Com està?...

Tirandel. Monsenyor, està divinament! Es aquí. Vaig a ferlo cridar.

Reina. No, no, esperis. Hem de parlar una mica, avans. Vosté no m'esperava, veritat? Millor! Aixís, els he agafat de sorpresa! Una's fa més càrrech de com van les coses, arrivant aixís, soptadament, sense avisar! Are'm dedico en cos y ànima, al automóvil! Aquest dematí he sortit de Dunkerque, he esmorsat a Amiens, y aquest vespre dinaré a Rouen.

Tirandel. Ah! si Vostra Magestat ha esmorsat a Amians, ja deu haver vist ls catedral. Bonica, veritat?...

Reina. D'ahont surt are, ab la catedral?... No he vist res! No he tingut temps de veure res. Jo, a les ciutats... plaf!... les atravesso, y en paus! Comprèn? Jo, lo que necessito es moviment; imposible estarme sempre en el mateix lloch, ab aquesta calor... Tinch un temperament especial, jo! No sé si ho sap! Vaig sempre, ab el màximum de velocieat, 130 a l'hora! Guiant jo mateixa, vuy atravessar la Fransa de part a part, en au-

tomóvil. No hi ha més! Es l'única manera de conéixer el pais.

Tirandel. Tot lo que vulgui, peró'm sembla que n'ha de disfrutar molt poch de les belleses del camí...

Reina. Calli, que sab vosté!

Tirandel. Y si pren mal? Res més fácil...

Reina. Millor! Ah! morir corrent, volant... es una mort hermosa, sublim!... Als primers díes, experimentava una sensasió, com aquell que dorm, somnía que cau y's desperta, de sopte... Peró, are, m'ubriaga 'l plaher d'anar depressa. Ah! la velocitat!... Es un exaltament, una ubriaguesa! Respirar ayre, molt ayre... Oxigen, molt oxígen. Aixís, la sanch circula, el cor bat fortament... Se víu, se víu depressa!... L'oxígen es, quasi un aymant! Ah! oxígen del meu cor! Y que'n soch de ditxosa al respirarte!

Tirandel. Millor...

Reina. Encare que s'en burli. Peró, are, no's tracta de mí. Parlém del seu deixeble. Ah! y a propósit, vaig rebre la carta de vosté, en la que m'anunciava que el princep havía conegut l'amor, a Fontainebleau, en circunstancies del tot novelesques!... Está molt bé. Estich contenta, peró vosté, no'm dona detalls.

Tirandel. Detalls?... Quins detalls vol que l'hi dongui jo, pobre de mí, si no hi era?...

Reina. Que no li va dir res, el princep?...

Tirandel. No!...

Reina. Es tot un cavaller, en Sachà, no hi pot fer més! Perque no ho preguntava á n'ella?...

Tirandel. Aquestes coses no's pregunten, Magestat!

Reina. Té rahó! Be, vaja, vosté, també, es un cavaller. No hi pot fer més! Ah! com díu que's díu, aquesta senyoreta?...

Tirandel. Raimonda Percy.

Reina. Ah, sí!... Es vritat... Ahont es, are?...

Tírandel Aquí.

Reina. Aixís en Sachà, es ab ella?...

Tirandel. Y, donchs?...

Reina. Això vol dir que s'estimen molt?...

Tirandel. Que si s'estimen?... Es allò que s'en díu un idili, veliaquí.

Reina. Donchs, que duri aquest idili. Veliaquí.

Tirandel. Tot el temps que sa Magestat vulgui.

Reina. Escolti... que's fan gayres festes?

Tirandel. No fan rès més!

Reina. Deu ser bonich!... el contemplarlos... Eh?...

Tirandel. No's pot dir que sigui lleig...

Reina. Que se'n fan de festes, al devant de vostè?

Tirandel. De vegades... Això dependeix de l'estat d ànim en que's troben!

Reina. Y vostè ho pot veure com se fan festes?

Tirandel. Si me'ls miro... perquè no?

Reina. No m'entén, home! No vuy dir això! Vuy dir, si li fan enveja, y si vostè, pel seu cantó, no sent desitjos de imitarlos, ab algù altre?

Tirandel. No, senyora, no... No sé lo que es la enveja!

Reina. Digui que vostè, lo que es... es un terròs de glas!

Tirandel. No'm vindría pas malament, ser un terròs de glas... Miri que ab aquestes calors!...

Pausa. La Reina, molestada, va dominantse. Canta, per matar la rabieta. Va cap a les vidrieres del fons, tot contemplant el paissatge. Tirandel xiula irònicament. Escena muda.

Reina. Està ben situada aquesta caseta!... Hermós cop de vista!... Tant apropet del mar!... Entre boscos!... Digui que vostè ha triat un veritable niu per la parella enamorada! Tot, aquí, respira calma y tranquilitat... Si deu viure bé, aquí... Ab els enamorats, vostè, y aquella senyora desmayada, a dalt, en la seva cambra... Aquella senyora, ab qui vostè jugava a cartes, quan jo he arrivat, sab?... Es dols tot això... Es acaronador!

Tirandel. Celebro que Sa Magestat estigui tant satisfeta.

Reina. Una cosa, no més... Dintre d'aquest medi ambient de felicitat, no s'oblida pas que ha de regnar, el príncep?

Tirandel. No se n'oblida, ni un moment. Y si se n'oblidés, aquí'm té a mí, pera recordarli.

Reina. Molt bé. Ah... y a propòsit, sab lo que li està passant al comte de Ranzeval? Pobre home!

Tirandel. No, Magestat.

Reina. Donchs, bé... com vostè sab, va anar a Moldavia, pera assegurarse dels veritables sentiments del poble, en lo referent al príncep Alexandre. Però, veliaquí que, al arrivar a la frontera, els aduaners de la república li van demanar, com se demana a

tots els viatgers, si havía de declarar rès de lo que portava en l'equipatge. Y aleshores el vell realista respón, tot enfurismat: «Declaro que'l govern de Moldavia està constituit per una colla de lladres!». Es clar, el van ficar a la presó! Es una desgracia. Tot lo que vostè vulgui. Pero no li sembla que no tenía cap necesitat de contestar aixís als aduaners de la república?

Tirandel. Es clar que no.

En aquest moment, entra la Raimonda. Va vestida per anar a pescar. Faldilla curta, etz.

ESCENA XI

La REINA, TIRANDEL, RAIMONDA.

Després ALEXANDRE, MAHOMET *y* CHOCHOTTE.

Raimonda. Ens en anem. Fins a després. (*Adonantse de la Reina*). Oh!... perdonin. (*Va per entornarsen*).

Reina Senyor Tirandel, presentim a la senyoreta...

Tirandel. Còm, Magestat, vosté vol?...

Reina. Desde'l moment que li demano.

Tirandel. La senyoreta Raymonda Percy...

Raimonda. Verament... Magestat... estich confosa... Y ab aquest vestit... francament...

Reina. Vol dir que porta un vestit curt, que no es precisament un vestit de cort... Veritat?... Però no hi fa rès... Estigui tranquila. Li está molt bé! Ja m'hi havía fixat, ja, en vostè, a les Acacies y a les carreres.

Raimonda. Jo també, Magestat.

Reina. Vostè es molt amable. M'alegro de

que sigui tant maca y tant bufona; y de que tingui tant bona salut.... Continuhi, continuhi... Per mí no estigui!

Entra l'Alexandre.

Alexandre. Oh!... mamatxa... Vos, aquí?

Reina. Deu te guart, Sachà... abrassam, y no vagis tant encarcarat... He vingut per veuret... axís... de passada. Fas bona cara! Se veu que't proben els amors! Millor. Ah... y et felicito. La teva estimada es molt maca!

Alexandre. Oh!... de debò?... Voleu dir?...

Se sent un gran terratrèmol, dintre. Crits. Soroll d'un moble que cau. Trencadissa.

Reina. Ay! Deu meu! Què es axò?...

Raimonda. Magestat, es en Mahomet, que s'ha enfilat, a dalt de l'armari gran... Y la meva germana'l deu haver fet baixar, a la forsa!

En aquest moment, s'obra la porta lateral, y surt en Mahomet vestit de bany, brassos y cames nusos, fent uns bots com un diable. Atravessa la escena, saltant, com un mico, per demunt dels mobles... Xoxot, vestida també de pesca, faldilla curta, etc. haurà sortit al darrera den Mahomet xisclant y perseguint-lo, però, se queda confosa y aturada, al trovarse al devant de la Reina. Una pausa penosa. Ningú sap que dir. En Mahomet haurà desaparescut pel fons. La Reina, mira, severament a n'en Tirandel.

Tirandel. (*Per sortir del pas, fa un gesto que*

resumeix la situació, y diu, mirantse a la reina.) Veliaquí!

Reina. (*Designant a Chochotte.*) Què es això?

Raimonda. Es la meva germana, Magestat!

Reina. Ah!... es la seva germana?... Com se diu, vosté, senyoreta?

Chochotte. Chochotte, Magestat, per servirla!

Reina. Es un nom bonich! No's pot negar! (*Dona mirades furioses a n'en Tirandel.*) Ah!... ah!... Ja ho entench! Ja!... Perfectament! Y ahont va, ab aquest vestit, tant curt?

Chochotte. A pescar, Magestat.

Reina. Ah! es a dir que van a pescar... eh? Molt bé! Pesquin! Pesquin! Ja s'en poden anar, ja! Vágin-sen!

Raimonda. (*Fent una reverencia.*) Magestat!

Chochotte. (*Allargant la ma a la reina ab tota franquesa.*) Fins a un'altra estona, Magestat! He tingut molt gust en conéixerla!

Reina. Aneu, aneu, Sachá! No feu compliments!

Alexandre. No, no, mamatxa! Jo'm vuy quedar ab tú!

Reina. Ves a pescar, ves! Mira que la senyoreta Raimunda y la senyoreta Chochotte t'esperen! Si jo m'en vaig desseguida. Vuy dinar a Rouen. Te volia veurer! Are ja t'he vist. Y com que no t'haig de dir res més, vésten, perque jo haig de parlar, seriament, a soles, ab el teu professor!

Alexandre. Com tu vulguis, mamatxa! Adeu, donchs!

L'hi besa la ma, y s'en va ab les noyes, que l'esperaven a la terrassa del fons.

ESCENA XII

LA REINA *y* TIRANDEL

Reina. Es dir, que, aquesta... Chochotte, s'enten ab vosté?

Tirandel. Ab mí?... Magestat! per l'amor de Deu! No digui aquestos despropòsits!... Se tracta d'una noya soltera!

Reina. No digui mentides! L'hi torno a dir, que, vosté, s'entén ab la Chochotte! que m' explica, vosté, a mí?... Si's veu de una hora lluny!... Oh!... y quina una jo per aquestes coses! Que'n fa de temps que ho sabía!... Si se m'ha dit moltes vegades!

Tirandel. Vostre Magestat está mal informada!

Reina. Veu?... Are comprench, perfectament, el perque's pot estar aqui, ab tot y tenir, continuament, l'idili d'en Sachá y la Raimonda al devant dels ulls!... Es clar, com que, vosté per la seva part, també disfruta del seu idili corresponent! ..

Molestada ab ironía.

Tirandel. Repeteixo a vostra Magestat que s'equivoca, en absolut.

Reina. (*Ab un gran crit dominador.*) Silenci!

Tirandel. Es que...

Reina. Què hi fa, donchs, aquí, aquesta... dòna?

Tirandel. Ve a passar una temporadeta, ab la seva germana... Vol res més natural?

Reina. Es una descarada!... Miri que no ha baixat may els ulls, quan ha parlat ab mí,

Tirandel. Acostuma a mirarse a la gent, cara a cara! Millor! Això vol dir que tè la conciencia ben neta! La Chochotte es una bona noya... tranquila... alegre... sempre té 5 o

6 promesos, per triar... y ha vingut aquí per descansar. Ha arrivat aquest dematí.

Reina. Donchs, si encare no s'entén ab vosté, s'hi entendrá, no tingui por! (*Pausa. La reina s'acosta a la taula y agafa la labor de Chochotte.*) Quí ho fa això?

Tirandel. La Chochotte.

Reina. (*Agafa els mitjonets que feya la Raimonda.*) Y aixó?... Que es això?

Tirandel. Uns mitjonets que la Raimonda fa per...

Reina. (*Alarmada.*) Per quí? Parli!... Que potser, seríen per...

Tirandel. No s'alarmi Magestat! Son per una seva amiga, casada, que ha de tenir un bebé, per any nou. Ja veu, donchs, si's porta una vida, ben de familia, a Vaucottes.

Reina. Vaucottes! Y perque l'ha triat aquest reconot de mon, havent'hi, com hi ha, Dieppe, Trouville, Dinard, Aix les Bains y tants y tants centres d'istíu a la moda. No m'agrada que'l princep porti una vida de familia! Jo vaig confiarli el princep, perque frecuentés el gran mon, la vida alegre, galant y no perque jugués a cartes ab una vella, y estés cosit tot lo día, a les faldilles de dues noyes de sa casa! M'entén?

Tirandel. Però vostra Magestat, no'm deya are mateix, que convenía que durés aquest idili?...

Reina. Si are mateix deya una cosa, are'n dich un altre!... Estich en el meu dret! Per això soch Reina!

Tirandel. No hi tinch res que dir. N'hi ha prou ab que sigui dòna, perque tingui el dret de cambiar de pensament, cada cinch minuts!

Reina. He cambiat de pensament, perque he vist aquets mitjonets!... Aquestos mitjonets m'intriguen, m'inquieten; tinch pressentiments que'm desagraden. Tinch por que'l princep s'enamori seriement de la Raimonda, fins a l'extrém de volguershi casar!

Tirandel. Vostra Magestat exagera!

Reina. Miri si exagero, que, desde demà mateix, vuy que se separin!

Tirandel. Serà molt soptada, aquesta separació...

Reina. Pagaré una indemnisació a la Raimonda!

Tirandel. No's tracta pas de diners! Pensi que s'estimen, y que si vosté els separa, aixís, bruscament, qué farà pobre xicota?..

Reina. Que fassi ganxet!

Tirandel. No tindrà pas mes remey! Per distréures, haurá de comensar uns altres mitjonets!

Reina. Si jo també ho dich, en interés de la Raimonda! Que's pensa que no s'en cansarà, també, el princep un día o altre?...

Tirandel. Vostra Magestat s'alarma, sense rahó. Els amors del Princep y de la Raimonda, no son més que amors d'estíu, que 's fondràn ab la caiguda de la fulla y'l glas dels primes frets! Encare tením dos mesos. Vosté ha volgut pel princep una iniciació sentimental... donchs ha de passar per les conseqüencies! Quan tornarém a París, jo l'hi prometo llensar a monsenyor, en el remolí del gran mon, y l'hi juro, que's parlarà d'ell, com de un nou Sardanápal!

Reina. Està bé, esperarem el mes d'Octubre. Però més, no.

Tirandel. Quedem aixís, eh?

Reina. Veurem. Passiho bé! M'en vaig! No, no m'acompanyi! Es inùtil! (*S'en va, y quan es la porta del fons, diu:*) Tinch el gust de saludarlo, senyor terrosset de glas! (*S'en va rient fortament y irònicament.*) Expressions a la Chochotte.

Quan la Reina es fora, entren pel fons Raimonda, Chochotte, Alexandre y la senyora Garantia, tots intrigats.

ESCENA XIII

RAIMONDA, CHOCHOTTE, SRA. GARANTIA, TIRANDEL *y* ALEXANDRE

Raimonda. Que ja s'en han anat?

Tirandel. Y are? Que eren aquí? Jo ja'ls feya pescant.

Chochotte. Si, pescant! Que's pensa que tenim el cap pera pescar, ab aquestes emocions?

Alexandre. S'en ha anat, furiosa, la mamà, veritat?

Chochotte. L'hi ha mogut un escàndol, oy?

Raimonda. Se deu haver enfadat ab algú de nosaltres, eh, que si? Però, ab qui?

Chochotte. Ab mi, dòna! ab mi! L'hi he fet ràbia! Ho he vist... desseguida, que no l'hi era simpàtica! Si'm donava unes mirades! Uy! semblava que se'm volgués menjar.

Tirandel. La veritat es que sa Magestat s'ha enfadat, una mica, ab tots nosaltres en general. Se m'ha queixat de que portavem una vida massa tranquila, massa de familia

Garantia. Ay! Verge de la Soletat! Si que estem ben guarnits!

Tirandel. Parlant clar, amichs meus, la reina

vol que en tornant de París, pel mes d'Octubre, les vostres relacions s'acabin.

Alexandre. Què? Com? Que jo deixi la Raimonda?

Tirandel. Es la voluntat de la Reina.

L'Alexandre y la Raimonda, se miren y arrenquen a plorar com dos nens.

Garantia. (*Arrencant a plorar, també.*) Ay!... Verge pura dels desamparats! Tant bufons que eren. Tant bona parella que feyen! Escolti senyor... que l'hi sembla, si jo anés a trovar a la reina, y, agenollantme als seus peus, l'hi presentés un memorial, demanantli clemencia, per aquestos dos pobres colomets del meu cor?

Tirandel No'n treuría rès, senyora! La reina la faría aixecar, y la posaría al carrer, de punta en blanch. Es una dòna inflexible!

Chochotte. Perque'ns ho deya aixó are vostè també .. No diu que fins al mes d'Octubre?

Raimonda. Un dia o altre ens en hauría hagut de parlar. Es igual, Senyor Tirandel! Ja m'ho va avisar vostè, ja. Ja m'ho va dir, ja que lo que vostès volíen pel príncep, era una noya d'estiu! .. Lo que significa que axís que les fulles cauen... bona nit amor! bona nit, esperanses! bona nit, ilusions! Ha arrivat la hora de que cada hù tiri pel seu cantó. (*A l Alexandre*) Però... què hi farem! Aixó es la vida. Pobre carinyo meu! Ets massa jove... No volen que'n tinguis una de dona que t'estimi... No; volen que 'n tinguis moltes, que ho fassin veure que t'estimen! De tots modos jo hauré sigut la primera y això'm servirà de consol. Ay, mare meva! Quina pena!

Tirandel. Ha sigut una *primera* explèndida,

Raimonda! Se'n ben pot alabar! Y ademés la felicito, perquè, prenentsho de la manera que s'ho pren, dona mostres d'una gran serenitat, elevació de mires... y, sobre tot, de una gran forsa de cervell.

Raimonda. Què hi farà? Una ha llegit la vida de les grans estimades pels reys y els prínceps, y no li vé tant de nou aquest desenllàs! Això vol dir que, quan soni l'hora fatal de la separació, no faré cap extremitut ni'm desmayaré, ni tindré cap atach de nervis... nó, els hi prometo. Tindré ben presenta a la senyoreta de La Vallière, quins amors desgraciats encare he llegit, casualment, aquest dematí... y faré com ella.

Chochotte. Te faràs monja?

Raimonda. Nó. Vuy dir que'm resignaré... y per això res ens privarà de ser amichs, oy maco?...

A l'Alexandre.

Alexandre (*Animantse tot de cop*). Ah!... La reyna vol que sigui un calavera! Un calavera desfet?... Donchs bé, ho seré! S'ha acabat l'encongiment, la curtedat y la mansuetut! Visca l'alegría! Fora llàgrimes! Vuy llensarme de cap al mon de la disbauxa.

Raimonda. Jo també vuy venir!

Chochotte. Jo també!

Alexandre. Vuy ser el pretendent més arruixat, més crapulós y més desvergonyit d'Europa! Vuy espantar fins a la crònica escandalosa!

Tirandel. Gracies a Deu, Sachà! Veig, ab alegría, que aneu entrant, en rahó! Que n'estaría de contenta Sa Magestat, si us pogués veurer!

TELÓ RÁPIT.

PERSONATGES DEL TERCER ACTE

La Reina.	Sra. Xirgu
Raimonda.	Srta. Vallvé
Chochotte.	» Santaolaria (Pilar)
Julia.	Sra: Fáura
Mariette.	» Jordi
Amelia.	» Bofarull (A.)
Blanca.	» Bofarull (P.)
Teodora.	» Aznar
Tirandel.	Sr. Borras (J.)
Sachá	» Galcerán
Mahomet..	» Pons
Tresbemóls.	» Daroqui
Trampas.. . . . : .	» Tor
Gardenia	» Ortin
Moixonet	» Gil
El doctor Cortés. . . .	» Mas
Alcidas.	» Cervera
Dos criats.	(No parlen)
Quatre músichs. . . .	(No parlen)

ACTE TERCER

Alguns mesos desprès, durant la primera setmana de Janer, el día dels Reys, a casa del príncep de Moldavia. Salò grandiós, formant part del taller de pintor. Al fons, ample escalinata que mena a una galería, en la que hi ha un balconet pels músichs. A baix cap a l'esquerra, una porta secreta, dissimulada en la paret. Portes laterals, cobertes per grans cortines. Al fons y sota el balconet, una mena de tenda oriental, quines cortines, s'obrirán quan s'indiqui. Al mitj de la escena, una taula parada, ab catorze coberts. Tot suntuosament arreglat e iluminat. Banderetes y flors, ab els colors de Moldavia. Es mitja nit.

Al alsarse'l teló, en Tirandel: coloca cartronets, a cada plat, ab els noms dels convidats.

ESCENA PRIMERA

RAIMONDA, TIRANDEL, *després* MAHOMET *y* TRESBEMOLS. ALCIDAS, CRIATS *y* LA REINA

Tirandel. Com els vol colocar?

Raimonda. Ja veurà... En Sachà, aquí; jo, al devant seu, al altre cantó. El doctor, a la meva dreta... Vostè, a la meva esquerra... Aquí, en Trampas,.. Allà, en Tresbemols... Allà, en Moixonet... Y, aquí, en Gardenia. Ah!... el doctor ha dit que no l'esperessim. Sembla que l'han cridat, ab urgencia, a casa de la Susagna Abril... sap? Diu que vindrà, aixís que pugui... *(En Mahomet, haurà entrat. Va ab un riquíssim vestit de mameluk.)* Ah!... Aquí tenim an en Mahomet! Noy, que vas maco! Fas goig!... y respecte, ab aquest aire ferotge que has agafat! (*Mahomet dona un cop a terra ab una llansa que porta.*) Te posaràs aquí. (*El fa posar al devant de les cortines del fons.*) Y si algu s'acosta pera fer el tafaner... plaf... m' el passes, de part a part, ab la teva llansa!

Mahomet. (*Rient.*) Sí, senyora, si... *(Brandant la llansa.)* Jo... passarlo, de part a part!

Mentres haurà donat aquestes instruccions, entra un criat y parla baix, ab en Tirandel, que s'en va depressa per una porta. Entra, pel fons, en Tresbemols.

Tresbemols. Raimonda, tingui present que 'ls invitats ja comensen a perdre la paciencia. Son lesdotze;

Raimonda. Què vol que l'hi digui, jo, si son les dotze! Y, a vostè que s'en hi endona que siguin les dotze? Se pot saber qui l'hi ha donat permís per entrar... fins aquí? Sab que's va tornant insoportable, vostè, senyor Tresbemols! Sab que té molts bemols, vostè, senyor meu?

Tresbemols. No més que tres, senyoreta... els del meu nom! ¿Què hi vol que hi fassi, sino més hi han que homes? Encare no ha arrivat cap dòna!

Raimonda. Cap dòna, cap dòna! Cap senyora's diu! Vol fer el favor d'entornarsen al saló?

Tresbemols. No... M'agrada més estarme aquí. Caram! y que està ben arreglat! Oh! ja s'hi veu, ja, Raimonda, la mà de vostè! *(Senyalant les cortines del fons)* Y allà dins? Que hi ha, allà dins? Que's pot veure? Y are? No es en Mahomet, aquell? Ah! pillo! No t'hauría pas conegut. Noy, que vas mudat! Sembles el rey negre!

S'hi acosta.

Mahomet. *(Deturantlo ab la llansa.)* Pas acostarte, sanyú! Pas acostarte! Prohibit passar! Prohibit... sanyú!

Trssbemols. Ep, ep! No juguem! Té dono un franch, si'm deixes passar.

Mahomet. No, senyú!... No!... Mi... pas... comprarme!

Raimonda. Molt ben dit, Mahomet!

Tresbemols. Aquest marrueco es terrible. Ni que guardés un serrall.

Raimonda. Ja's crema, Tresbemols!

Tresbemols. Com vol dir?

Raimonda. Rès, home, rès! (*Entra en Tirandel.*) Ahont era?

Tirandel. He anat a dir quatre paraules als mùsichs. Vol ferme'l favor de passar al saló, ab en Tresbemols. S'ha d'ultimar algun detall. Els cridarem desseguida.

Raimonda. Ho sent, Tresbemols?

Tresbemols. Anem, anem! Estich a les seves ordres.

S'en van Raimonda y Tresbemols. Durant el diàlech, dos criats haurán disposat guiats per l'Alcides, les ostres en els plats corresponents

Tirandel. Alcides, fassim el favor de deixarme sol, un minut, no més que un minut. Vàginsen a la cuina... tanquin la porta... y quan jo truqui, ja pot anunciar que Sa Altesa està servida.

Alcides. Està molt bé, senyor!

S'en va, ab els dos criats.

Tirandel. Y tu Mahomet, pensa que de lo que are passarà aquí, no n'has de veure, ni sentir rès. Feste el càrrech de que ets cego, mut y sort. Si dius, no més que una paraula, t'enviaré de dret, al teu país, y allà, seràs conductor de tramvía. Apa! Gírat de esquena y no't moguis. (*Mahomet, se gira d'esquena. En Tirandel, va, de puntetes, a obrir la porta secreta.*) Magestat, depressa, cuyti, vingui. No hi ha ningú. (*Entra la Reina, cuberta ab un vel.*) Dispensim, si la he feta esperar en aquesta escaleta. Es pels cassos de compromís. Sab? Lloch, per altra part, ben poch confortable y ben poch digne de vostè.

Reina. Com vol dir, pels cassos de compromís?

Tirandel. Oh! no tinch temps, are, d'explicarli.

Reina. No hi fa rès. Estich tant contenta de poguer veure una festa parisenca. Es tant novelesch, tot això... Veritat?

Tirandel. No; lo que es, es imprudent. Però en fi vostè ho ha volgut, ab això, afanyis. Entri, allà, en aquell salonet de repós, amagada darrera de les cortines, ho podrà veure tot, sense ser vista.

Reina. Haig d'entrar, allà?

Tirandel. Si, m'ha de fer aquest obsequi. Y, passi lo que passi, no's deixi veure. Ho sent, Magestat?

Reina. Estigui tranquil. Estich tant contenta de veure una festa parisenca!

S'en vá, per una porta.

Tirandel. *(Després d'una pausa, truca un timbre; va cap al fons, y diu an en Mahomet, que encare està d'esquena.)* Mahomet! Tòmbat! (*En Mahomet, se tomba.*) Dumont! (*Surt un dels mùsichs de la galería*) Ja's pot instalar, quan vulgui, en el balconet, ab els seus homes. *(Els mùsichs, tots ab vestits moldavians, se coloquen en el balconet, afinant els instrumeuts. Entra Alcides.)* Y per part de vostè, Alcides... està tot apunt?

Alcides. Sí, senyor Tirandel.

Tirandel. Donchs bé, ja's pot comensar.

Alcides. *(S'en và, a dalt de la escala, y diu, cridant.)* Sa Altesa està servida.

Romp la orquestra, ab un valz brillant, enervador. Entren, alegrement, baixant per la escala, Raimonda, Sachá, Tresbemols, Trampas, Gardenia y Moixonet.

ESCENA II

RAIMONDA, SACHÁ, TIRANDEL, TRESBEMOLS, TRAMPAS, GARDENIA, MOIXONET, MAHOMET, ALCIDES. *Després a mida que s'indiquin* MARIETE PRIMAVERA, CHOCHOTTE, JULIA RADLER, BLANCA DE LIVRI, TEODORA MIRAVAL *y* AMELIA D'OSTENDE. *Després, el* DOCTOR CORTÉS

Trampas. Molt bé! Molt ben arreglat!

Gardenia. Tot ab els colors de Moldavia.

Moixonet. Un, dos, tres, quatre, cinch, sis copes. Es un sopar ab sis copes. Si que'ns divertirem!

Tresbemols. Y'ls musichs. Mireu quin goig que fan, els musichs.

Raimonda. Son veritables caldarari. Els hem fet venir. expressament, de Moldavia.

Trampas. Què diu, are? Això si que no es pas banal.

Tresbemols. Jo hi trovo a faltar lo principal.

Raimonda. Què?

Ttesbemols. Dònes! Jo hi trovo a faltar dònes, velshiaquí.

Trampes. Tens rahó. Sense dónes, jo no m'hi assento a taula.

Gardenia. Al contrari, homes! Assentemshi, desseguida a taula, y veureu com vindràn.

Moixonet. Peró, calla. Mireu!

Trampas. Què?

Moixonet. Hi han 14 coberts: aqui sens amaga alguna cosa. Aquí hi ha un misteri.

Raimonda. Senyors, reclamo un minut de silenci.

Tots. Concedit.

Para la música.

Raimonda. Senyors! Com vostès saben molt bé, avuy som el día dels Reys. Y dich això, perque ja fa una estoneta que han tocat les 12. Es la hora clàsica de cridar als Reys.

Tresbemols. Peró, ahont son els Reys?

Raimonda. No n'hi han de Reys!

Trampas. Com s'enten, aixó? D'aquesta manera se l'enganya an el poble?

Raimonda. No, an el poble no se l'enganya! Y tant es aixís, que, en comptes de reys, l'hi donarem?...

Tots. Què?

Raimonda. Reynes!

Moixonet. Ah!

Trampas. Molt bé!

Tresbemols. Bravo.

Gardenia. Visca la princesa Raimonda!

Raimonda. Silenci. Les reynes, son allà dins. Guardades per en Mahomet, que, com tots sabeu, es la innocencia personificada. Ell serà, donchs, que a mida que les reynes vagin sortint, designarà el cavaller, a qui, respectivament, hauràn de correspondre. Està entés?

Trampas. Petfectament.

Moixonet. Que surtin.

Música. En Sachá s'acosta a les cortines, posantse a l'altra banda den Mahomet.

Sachá. Per qui será, aquesta, Mahomet?

Raimonda. Apa, home!

Mahomet. Mí... pas... gosar... Mi... massa... vergonya. Mi massa gent.

Raimonda. Veyam si't daré una bofetada.

Sachà. Per qui serà, aquesta, Mahomet?

Mahomet. Pel... sanyú... Tirandel

Pica, ab la llansa, a terra. Se obren, una mica, les cortines y entra la Mariette Primavera.

Raimonda. *(Presentant.)* La senyoreta Mariette Primavera. El senyor Màxim Tirandel.

Mariette. Bona nit, Maximet de la meva ànima. Y que n'estich de contenta de tornarte a veure.

Tirandel. Jo també. Ay! No'm puch queixar. He estat de sort.

Tots saluden a Mariette.

Sachá. Per qui serà, aquesta, Mahomet?

Mahomet. Pel sanyú... Trampas.

Pica, ab la llansa, a terra. Entra, la Julia Radler.

Raimonda, *(Prssentant.)* La senyoreta Julia Radler. El senyor Xavier Trampas, poeta.

Sachá. Per qui serà, aquesta altre, Mahomet?

Mahomet. Per aquell sanyú... tan gras... d'allà baix... per aquell sanyú tan gras.

Pica ab la llansa.

Raimonda. Aquell senvor, encare que estigui gras, també té nom. Ho sents desvergonyit? se diu Moixonet.

Mahomet. Donchs... pel senyor Moixonet.

Pica, ab la llansa, a terra. Entra la Chochotte.

Raimonda. *(Presentant.)* La meva germana Chochotte.

Moixonet. *(Rient com un benehit.)* Ah! que n'estich de content! Ha, ha, ha! Hi, hi, hi!

Rihent a glops.

Chochotte. Que es aixó? Quin modo de riure més inconvenient. Sembla un gall d'indi!

No rigui, aixís, que'm fa pena. Ay, mare! Si que he tingut desgracia.

Moixinet. Gracies!

Chochotte. De rès. Ja'm divertiré, per axió, ja. No tingui por.

Sachá. Y aquesta? Per qui serà, Mahomet?

Mahomet. Pel sanyó Tresbemols.

Pica, ab la liansa Entra la Amelia d'Ostende.

Raimonda. (*Presentant.*) La senyoreta Amelia d'Ostende. El senyor Tresbemols.

Amelia. Sobre tot, no fem bromes, eh?

Tresbemols. No tingui por. Estigui tranquila.

Amelia. Oh! precisament, perque'l conech, no m'en fío, jo de vostè. L'hi adverteixo que no'm fan cap gracia les seves brometes.

Tresbemols. A mí tampoch! Si quasi l'hi diré que les trovo estúpides.

Sachá. Per quí serà. aquesta altre, Mahomet?

Mahomet. Pel senyú Camelia!...

Pica, ab llansa. Entra la Teodora Miraval.

Raimonda. Se díu Gardenía, tabalot!

Mahomet. Donchs pel senyú Gardenia! Es igual!

Raimonda. (*Presentant.*) La senyoreta Teodora Miraval! El senyor Temístocles Gardenia, pintor.

Mariette. (*A Tirandel.*) Sab que fa goig en Mahomet?...

Tirandel. Mariette!... Me sembla que se'l mira ab una mica massa de complasencia!

Mariette. (*Ab melangía.*) Que hi farà! Sempre he tingut una debilitat pels negres!...

Sachá. Per quí será aquesta altre?... Es la última!...

Raimonda. No hi ha més homes!... Serà pel Doctor... quan vingui. .

Mahomet. Pel senyú Doctor Curtás!...

Pica ab la llansa. Entra Blanca de Livry.

Raimonda. Vosté, per are, no té parella, Blanca! El doctor ha dit que no l'esperéssim... Perque l'han cridat de casa d'una clienta. La Susana Abril, que sembla qu' està leri-leri. Però ja vindrà.

Blanca. Oh!... m'es igual. Y si no vé, millor... Per mí, si que... Tant se m'endona!

Para la mùsica.

Sachá. S'acabat. Ja no hi han mes senyores!...

Raimonda. Senyors! Com vostés ja ho deuen haver endevinat, cada una d'aquestes senyores representa una Reina. Are'ls toca a vostés, senyors conquistar la simpatía de la Reina respectiva, y aquell qui de vostés l' hagi conquistada complertament, a la fi del sopar, serà proclamat Rey...

Chochotte. No tindràn pas gayre temps!... Que no's pot cambiar de parella?

Raimonda. A les bones, sí.

Chochotte. Ah! perfectament!... Es que si no s hagués pogut cambiar, jo m'en hauría anat! Ja'n tinch prou d'aquest color!...

Per en Moixonet.

Moixonet. Vosté es molt amable!

Chochotte. No's molesti, no! Per mí, no s'escacarrassi. Qui vol cambiar ab mí!... (*Cridant.*)

Julia. Jo!...

Chochotte. Vosté, Julia?... Y que'm pot oferir en cambi?...

Julia. Un poeta!...

Chochotte. Ja'n té prou de poesía?... Miri que es cosa que fa venir gana!

Julia. No, a mi crech que me la treuría! Vuy fer l'amor al senyor Moixonet.

Passa al seu costat.

Moixonet. Ay! Vosté'm confón senyoreta!...

Melós.

Julia. (*Melosa.*) Ay! Moixonet!... Y que'n feya de temps que tenía desitjos de conéixel! M'en havíen parlat tant y tant bé, de vosté!...

Moixonet. A mí també! El papà sempre'n parla de vosté!... Díu que es aixerida com una guatlla!

Chochotte. *(Que ha passat al costat de'n Trampas.)* Que l'hi sap greu el cambi de parella? No l'anyorarà pas?...

Trampas. Al contrari, senyoreta! Aquella bona senyora'm feva massa respecte!... Al seu costat, m'he sentit embossades les aixetes de la inspiració... digueume'ls grifons! Es més fi, més ideal!.. Veu? No més de parlar ab vosté... la inspiració ja torna,

Chochotte. Y les aixetes... vuy dir els grifons, ja se l'hi desembossen, oy?...

Trampas. Oy!

Cantinuan parlant.

Mariette. Raimonda... me permets... una paraula?

Raimonda. Ja ho crech, dona! Totes les que vulguis!

Mariette. Donchs, ja veuràs... parlant ab tota franquesa... a m'hi m'ha tocat, en sort, en

Tirandel... un home... molt galán y molt simpàtich... Això sí!... Y al que jo aprecio molt .. Això sí!... Però, ens coneixem tant, que... francament, voldría cambiar de parella... Ja n'hi he parlat... Y no hi te res que dir.

Raimonda. Millor! Veyám!... Qui't podría donar!... *(Contemplant les parelles.)* Noya!... Me feu fer d'un ofici, entre tots plegats, que ja os el regalo!... Que tens preferencia per algû?... Vols en Gardenia?

Mariette. També'l conech massa.

Raimonda. En Tresbemols?...

Mariette. Es massa vell!

Raimonda. Javeuràs!... Digues qui vols, y aixís acabarém més aviat.

Mariette. Si sembla que ho haguéu fet exprés. Si'ls conech a tots, menos,..

Raimonda. Menos an en Mahomet?

Mariette. No, menos al princep... Que es veritat que, tu y'l princep, ja no sou mes que dos bons companys, es a dir dos amichs y res més?

Raimonda. Es veritat.

Mariette. Aleshores...

Sachà. Apa, Raimonda! Mira que no esperém més que a tú.

Mariette. Justament parlavem de vosté, Monsenyor.

Raimonda. Sachá... Dona el bras a la Mariette... Tràctamela bé... Tu t'en encarregues... Y, are, que ja hi som tots... Comensa la festa.

Tots s'instalen.

Blanca. (*Alsantse alarmada*, *quan ja tots están*

assentats.) No podém continuar... Som tretze.

Trampas. Es veritat.

Julia. Som tretze!

Tresbemols. El Doctor ne té la culpa.

Raimonda. Ja vindrà...

Tots s'alsen y deixen la taula.

Julia. Y si no vé?... Ah! no!

Chochotte. Ja no vindrà.

Julia. Jo, per res del mon, m'hi torno a assentar.

Moixonet. Que hi creu, vosté, en aquestes ximpleses?

Julia. Que si hi crech?... Miri, el mes passat varem sopar a casa de la Dolly Smíth, y erem tretze a taula. Donchs bé, al cap de vuyt díes, se 'm va morir el meu pobre gos!... Tant bufó qu'era!

Raimonda. Com ho farém?

Tirandel. De la manera més senzilla. Que en Mahomet s'assenti al lloch del Doctor!...

Mariette. Té rahó!

Sachá. Bona idea!

Moixonet. També hi hauríen pogut posar al fill del porter!

Julia. Sent catorze, ja no'm fa aprensió.

Trampes. Ben pensat!

Mariette. Es molt simpàtich, en Mahomet.

Raimonda. Axís... No hi tenen cap inconvenient?...

Tots. No! No!...

Raimonda. Donchs, bé, Mahomet, deixa la llansa, séu!... Apa séu! Apa!... Que esperes?... Que't penses que se't menjaràn?

En Mahomet tot avergonyit, però contentissim s'asseu al lloch del Doctor.

Blanca. Vagi ab compte, que'm trepitja el vestit!

Mariette. Fa goig en Mahomet, al lloch del doctor!

Tresbemols. El doctor es més instruit... però en Mahomet va mes ben vestit!...

Gardenia. Y això dona a n'aquest festí, una nota de color... calenta! vibranta!... Are, això sembla un quadro del Veronés!

Truquen dintre.

Raimonda. Trúquen! Es éll!

Tresbemols. Qui?... El Veronés?...

Raimonda. No home... el Doctor!

Blanca. (*A Mahomet.*) Ja te'n pots anar noy.

Mariette. Ah, no!... Pobre xicot...

Julia. Es molt mal agradosa; Blanca. Vosté també.

Moixonet. Miri que's posarà a plorar... Are ja hi es.

Trampas. Fora crudel!

Tresbemols. Demano que en Mahomet, se quedi a taula, ab nosaltres...

Tots. Sí... sí... que s'hi quedi.

Mariette. Què hi posin un altre cobert! Ja'ns extrenyerém.

Raimonda. Què hi dirà el doctor?...

A una senyal de'n Tirandel, els criats posen un altre cobert a taula. Tots s'extrenyen ab gran esvalot. Entra el doctor.

Doctor. Ja'm faràn l'obsequi de dispensarme.. però el deber professional...

Tirandel. Ah, te rahó!... Com ha anat?

Raimonda. Es nen o nena?

Doctor. Una nena. Tot ha anat divinament.

Chochotte. Jo, quan hagi de tenir un fill, vuy que el primer sigui un nen.

Tresbemols. Haurà de pendre lo que l'hi donguin.

Chochotte fa una llengota an en Tresbemols.

Raimonda. Posis aquí doctor, entre la Blanca y jo...

El doctor s'aseu, després de saludar an en Mahomet, ab gran ceremonia.

Raimonda. Y, ara que ja hi som tots!... A sopar!... y visca l'alegría.

Julia. Ay!... no cridi'l mal tamps! Veu?...

Silenci. Se passen les ostres. Mùsica.

Raimonda. Efectivament. quina quietut!...

Trampas. Les ostres, passen en silenci!... Pschút!..

Doctor. (*A Blanca.*) Què mira?...

Blanca. Rès. Es una mania. Cada vegada que menjo ostres, miro si encara hi ha la perla!

Pausa. Desanimació.

Julia. *(A Moixonet.)*... Desde que va tenir aquell noy, qu'està malalta... El noy es fet y pastat al seu pare... y està endarrerit, d'una manera que fa pena! Afiguris que té 6 anys, y no més sap dir que: «conill y mamà!...»

Moixonet. Ja m'ho afiguro, ja!... Es curiós!

Julia. En cambi, papà, no ho sab dir, es inùtil!

Moixonet. Què'm diu ara?

Julia. Que es inùtil!...

Teodora. *(A Gardenia que está, com encisat mirant a Teodora.)* Menji, home! No s'encanti, mirantme! Me posa nerviosa!

Gardenia. La miro, perque té tot l'aire d'una verge!

Chochotte. Ah!... si?...

Gardenia. Si, d'una verge de Boltràfio, que hi ha al museu Postopézzoli!... Perxò, jo'm torturava la imaginació, pensant: «ahònt diables la he vista aquesta senyora?...» Ja ho tinch! Al museu Postopézzoli. Lo que he dit avans. Té tot l'aire d'un Boltrafio!

Teodora. Escolti! Que no s'ha mirat may al mirall, vosté?... Vosté, si que es un Boltrafio!

Enfadada.

Gardenia. Oh!... perque'm parla axís... en aquest tó, Teodora?...

Teodora. Quan algú's burla de mí, jo l'hi contesto!

Gardenia. Està bé... està bé!... Quina tristesa!...

Els criats serveixen, un altre plat.

Julia. *(Sempre an en Moixonet.)* Per mí, quan un home té més de cent mil franchs de renda, trovo qué no es home, ni dòna!..

Tirandel. Protestém!

Tresbemols Y vosté, senyoreta, està conforme ab lo que diu la senyora?

Amelia. Absolutament!

Tresbemols. Quina llàstima! Jo que'm proposava ferli l'amor, seriosament, y com que tinch més de cent mil franchs de renda!...

Amelia. *(Animada.)* Oh!... com que, ab vosté, may se sap, quan parla en serio!

Tresbemols. Quan parlo d'aquestes coses, sempre hi parlo, en serio!

Chochotte. Ja parlen d'interesos!

Gardenia. Quina tristesa!

Pausa. Para la música.

Raimonda. Senyors! An aquest pas, no farém rès!

Chochotte. Cuitin, que'l temps passa!

Gardenia. Si, això continua aixís, no tindrem pas rey aquesta nit!...

Moixonet. Serà com a Moldavia!...

Tots. (*Rient.*) Molt bé, Moixonet!... Molt bé!

Animació, tots piquen de mans. En Moixonet, s'alsa, y saluda.

Tresbemols. Bona! Moixonet!... Vetaquí que, tot de cop, torna l'alegria!... Gracies a vosté!... Es una persona de tacte, vosté!... Té bona digitació!...

Chochotte. Digui an els seus papàs, que l'hi fassin estudiar el piano!

Tresbemols. Si no hi pot haver rey, que's proclami una reina!

Doctor. Tot seràn reines, en aquest cas!

Tots. Bravo! Doctor!... Bona! Molt bé!

Se van entussiasmant. Piquen de mans. El Doctor s'alsa y saluda

Moixonet. (*Alsant tot, animat.*) Tinch una idea... Organisem un concurs de...

Tots. De què?.. de què?...

Moixonet. De cames!... Cada una d'aquestes senyores, tindrà la bondat de pujar a sobre la taula, y, ab un gesto de picardía, se recullirà'l vestit, y'ns ensenyarà les cames!...

La que les tingui més boniques serà la reina!

Tots. Molt bé!... Bravíssim!

Ovació. Saludos.

Moixonet. (*A Julia.*) Apa, senyora, comensem per vosté. Puji a sobre la taula!

Julia. Ah!... no! No hi contin ab mí, per ensenyar les cames!

Totes. Ni ab mi! Ni ab mi! Ni ab mi, tampoch!

Tresbemols. Y ab vosté, Amelia, tampoch¿..

Amelia. (*Badallant.*) Què diu?...

Tresbemols. Oh!... Deus! Quina animació!

Amelia. Dispensim! Es nerviós!...

Tresbemols. Ja, ja m'ho penso que no es d'aborriment! Ja!

Julia. (*Badallant.*) Ay! filla! Jo crech que s'encomanen els badalls!

Totes. Ay! si... ja té rahó!...

Badallant.

Raimonda. Senyores! Per l'amor de Deu!

Chochotte. Y que'ns divertim! (*Fa un xiscle.*) Ay!

Raimonda. Què tens?...

Chochotte. Hi ha algú que'm fa peuet, per sota la taula!

Tresbemols. Trampas! Digui que soch jo, cuiti!

Raimonda. Chochotte! Enteniment.

Chochotte. Què ho ha fet exprés?

An en Trampas.

Trampas. El temps passa!... Sap?... Y s'ha d'aprofitar!

Chochotte. Vosté es un desvergonyit!...

Mariette. Tú si que'n tens de sort! Al menos, el teu vehí, distreu!

Chochotte. Jo no ho he dit, que'm distregués!

Mariette. A mi, en cambi, el meu vehí, no'm diu rès!...

Sachá. Si no fa més que mirar an en Mahomet!...

Raimonda. Brindo per en Sachà y per la Mariette!...

Alsant la copa.

Mariette. No hi ha de què! Raimonda!

Sachá. Jo també ho anava a dir!...

Pausa.

Gardenia. Quina tristesa!...

En Trampas y la Chochotte, s'hauràn alsat de taula, y s'en van a seure, cap al prosceni.

Tresbemols. *(Alsantse també.)* Jo m'en vaig ab la joventut!... Mírinsels!

Mariette. No's deixa la taula, aixís, d'aquesta manera! Quina poca consideració!

Chochotte. Calli, vosté, que m'amohina!

Tresbemols. Que es extrany! Quan estich lluny de la Amelia,'m venen ganes, de fer mil bogeries!

Alegre.

Tots. No!... no!...

Tresbemols. *(Se treu el frach y'l llensa a l'altre banda del saló, per damunt de la taula.)* Va!...

Tirandel. Diguem una!...

Raimonda. Encara n'hi queden 999...

Tresbemols. *(Cansat.)* No hi arrivaré pas, a ferles ... Si no fossin els anys ...

Chochotte. Posis el frach, Tresbemols ... Està ridicul

Tresbemols. Ja m'en faig cárrech, ja ...

Tirandel. Posis el frach... Depressa

Chochotte. Apa ... El frach, depressa. Cap de trons

Gardenia. Quina tristesa...

Tots. Prou Gardenia. Prou tristeses....

En Tresbemols, ab la excusa de recullir el frach, desapareix,

Chochotte. (*An en Trampas, afectuosament.*) Aixis, es veritat que es poeta, vosté? Ja'm fará versos, eh?

Trampas. Constantment.

Chochotte. Es que jo, sap, la adoro, la poesia! Fa tres anys que vaig anar a Bretanya, ab un promès que tenia, que era pintor... Era tant selvatge!

Trampas. Qui, el seu promés?

Chochotte. No, la Bretanya!

Trampas. Es deliciosa, vosté, Xoxot!

Chochotte. Apa!... Diguim versos, per mi, tota sola, a cau d'orella!... Apa!... l'escolto! *(En Trampas li recita versos a l'orella.)* Uy! que'm fa pesigolles! Y ademés, això no son versos! No sento el consonant!

Trampas. Perdoni! Es que son versos lliures!

Chochotte. Es que'm fa posar pell de gallina! Miri!

Mostrantli els brassos.

Raimonda. Y are? Ahont es en Tresbemols?

Moixonet. S'ha fos!

Amelia. Bon viatge! Que no torni!

Raimonda. Deu estar preparant la segona bogeria!

En aquest moment, la electricitat s'apaga quedant tot el teatre a les fosques, absolutament.)

Julia. Qué pasa?

Moixonet. Qué es això?

Raimonda. Què hi hà?

Gardenia. No faltava més que això!

Tirandel. Es un plom que s'ha fós!

Julia. Ay! quina por!

Moixonet. Hú! hú! hú!

Raimonda. S'ha d'anar al conmutador!

Amelia. Encenguin mistos!

Teodora. Espelmes!

Blanca. Cuitin.

Julia. Ay!

Xisclat.

Tresbemols. Senyores y senyors!... Estèu tots enmatzinats!

Tots. Ah!...

Xìscles, crits, esvalot.

Tirandel. La electricitat! Depressa!

S'encèn la electricitat, y tot el teatre. Chochotte y Trampas, hauràn desaparegut. En Tresbemols, se reventa de riure.

Raimonda. (*A Tresbemols.*) Ha sigut, vosté, qui ha tancat el contador?

Amelia. Caràt! Y què es graciós?

Tresbemols. He apagat la electricitat, pera veure, si a les fosques, se decidian! Perque en aquest pas, ens quedarèm sense reis ni reines!

Raimonda. Donchs la seva pensada no ha fet cap efecte!

Mariete. Y are? Ahont es la Chochotte? No es aquí!

Julia. Ni'l poeta tampoch!

Moixonet. S'han fòs!

Tirandel. Han volat!

Raimonda. De la meva germana no me'n extranya res, ja!

Tots s'hauràn alsat.

Sachá. Séguin, Séguin!

Tresbemols. No val la pena... perque desde el moment que ells han donat la senyal de marxa?... No's tractava d'anar al Tabarín, aquesta nit?

Raimonda. Si, en Sachá, ha pres un palco.

Tresbemols. Será el palco infernal!

Raimonda. Què té, vosté, Tirandel? No ha dit res, en tot el sopar? Te l'aire preocupat!

Tirandel. Tinch una mica de migranya! No serà rés!

Raimonda. Què vindrà ab nosaltres, Blanca?

Blanca. No, Raimonda, gracies! Ahont m'en vaig, es al llit! El doctor, diu que no'm convé anar a dormir massa tart.

Raimonda. Y vosté, Amelia?

Amelia. No s'ofengui, Raimonda, però, jo, ab aquest mal educat de senyor Tresbemols, no vaig en lloch!

Teodora. Jo també tinch tart. M'en vaig a casa!

Moixonet. Y vosté, Julieta? Ve, o no vé, ab mi?

Julia. Ay!... Moixonet! Jo ab vosté, vaig a tot arrèu. Al pol Nort! Si es necessari!

Moixonet. Massa fret!... Julieta!... Massa glas!...

Julia. Y'l foch que crema, aquí dintre, que no'l té present!

Moixonet. Calli, trapacerota!...

Queden parlant baix.

Tots. Ah?...

Moixonet. No s'han fos! Son aquí dins!

Julia. Qué deuen fer?

Raimonda. Que no ho sent? L'hi recita versos... Se l'hi declara!

Julia Ah!

Gardenia. Axís, donchs, el poeta ha guanyat, desde'l moment en que ha lograt ferse estimar.

Tresbemols. Es lo que no sabém encare.

Raimonda. Cállin... qu'ella parla!...

Chochotte. (*Dintre, recitant*). «L'amor ets tu, Trampetas, vida méva!»

Tots Oh!...

Tresbemols. Se l'ha de proclamar rey an en Trampetas!

Julia. S'ho ha guanyat!

Tresbemols (*Acostantse a la porta*). Visca'l rey! Visca la reina!

Julia. No gosen sortir. Els heu soptat!

Raimonda. Veniu!

Entren Chochotte y Trampas tots avergonyits.

Chochotte. Que tenen?... Per que criden?

Tots. Visca Chochotte, primera! Visca en Xavier Trampas, primer!

Esvalot, rialles.

Chochotte. Potser te moita gracia, però, jo no ho entench!

Raimonda. Estàs deliciosa, Chochotte, ab aquest posat de mosca morta!

Chochotte. Ay!... Mare de Deu! si no pot ser més senzill! Si no te cap importancia! Afigúrint-se, que quan aquell poca solta d'en... d'en...

Raimonda. Tresbemols.

Chochotte. Això es! Afigúrint-se que, quan en Tresbemols, ha apagat la... la...

Raimonda. La electricitat, dona!

Chochotte. Això es, l'electricitat .. m'ha fet un salt el cor... que he tingut un rodament de cap!... Y m'he desmaiat...

Raimonda. No ho crech!

Chochotte. No t'ho dich, jo? Carám! També! Mireu que es prou! Es dir, que are, hauré de passar per mentidera? Ay! noy!

Raimonda. Y què més?

Chochotte. Donchs, vetaquí, que, aleshores, el senyor Trampetas, ha tingut la gentilesa de transportarme an aquella cambra, en la que m'ha prodigat els primers cuidados.

Raimonda. Això no es veritat! El senyor Trampetas, es la primera vegada que ve aquí, y, per lo tant, no podia saber que allá hi hagués una cambra!... Y menos, sent fosch com era. Y vosté, Trampas, si es veritat lo que diu la Chochotte, com es que no avisava al doctor? Me sembla que hauria estat lo més natural! No ho trova?

Trampas. Si, te molta rahò! Però, què hi vol fer? Ha sigut una distracció! Perdoni!

Doctor. Té rahò la Raimonda! Me tocava a mi!...

Marlette. El doctor es molt galan!
Gardenia. Y el poeta molt distret!
Julia. La Raimonda un xich crudel!
Moixonet. Y la Chochotte molt aixerida!
Tresbemols. Visca la Chochotte!
Chochotte. Oh!... però, per que criden, are? Que ho sé, per ventura, jo, lo que ha succehit? No'ls he dit que m'he desmayat? Ay! noy!
Tresbemols. Chochotte!... No s'esforsi en despistar a la justicia. La proclamém reina! S'ho ha ben guanyat!
Tots. Visca la Chochotte! Visca en Xavier Trampas!
Chochotte. Vostés lo que son es una colla de ximples!... Això!
Gardenia. Chochotte, retiri aquesta paraula!
Chochotte. No, no, si es la paraula justa! La justicia es la qualitat primordial de les reines!
Raimonda. ..... En marxa, donchs! Cap al Tabarín!
Tresbemols. En marxa! Are, més que may! Proposo que's porti a la Chochotte, en Triomf, fins al palco infernal! S'acepta?
Tots. Aceptat!
Tresbemols. Visca la reina Chochotte!
Tots. Visca!

En Gardenia, aixiribit del tot y en Moixonet, asseuen a la Chochotte. en una cadira, ben lleugera, l'hi donen una de les banderes de Moldavia, que hi haurà sobre la taula y la alsen, ben enlaire, empor-

tàntsela, triomfalment, escala amunt. Ella fa voleyar la bandera. Tots s'en van, també, escala amunt, cridant, cantant y esvalotant, fen voleyar les banderes, que, cada hu, haurà agafat. En Tresbemols, despenja dues guzles, n'ofereix una an en Tirandel, que la deixa sobre la taula, anantsen en Tresbemols, escala amunt, també, tocant la guzla. Els mùsichs toqu en una marxa triomfal. Animació. Brugit. Quan tots han desaparegut, els mùsichs s'en van, també de la galerìa Els criats, van per desparar la taula, peró Tirandel els fa signe que s'en vagin. S'en van. Una vegada sol en Tirandel, s'assegura de que no hi ha ningù y và cap a la cambra ahont s'hi ha amagat la Reina.

ESCENA III

La REINA *y* TIRANDEL, *al final* SACHÁ.

Tirandel. Magestat, ja pot sortir.

Reina. Ja son fora?

Tirandel. Si, tothom s'en ha anat... però, que té?... Sembla que està molt emocionada!

Reina. Es que... hi ha de qué, senyor Tirandel! Tinch motius per estar... emocionadíssima! He vist a la Chochotte!.., Sí, si, no rigui!... que això no son coses de riure! Imaginis que jo m'estava allà, darrera la cortina... me mirava y escoltava tota aque-

lla gent que sopava... quan de sopte, aquesta Chochotte, aquesta endemoniada de Chochotte, veig qu'entra ab aquell poeta jove. Ab prou feines hi tingut temps d'amagarme derrera del gran silló, ajupintme tant com he pogut!... M'he quedat inmóvil, sense gosar respirar!... y a les hores he tingut de veure... lo que he vist!

Tirandel. Què?

Reina. Una declaració d'amor, apassionadíssima, per part del poeta! Y un «si», delirant, per part de la Chochotte, ab les corresponentes frases dolses, estretes de ma, mirades eléctriques y petons! Fins petons! Oh!... quin escàndol!... An aquesta Chochotte la haurien de fuetejar al mitg de una plassa pùblica; la haurian de ficar a la pressó! Y vostè?... Vostè, més que ningú, s'en hauria de donar vergonya!... l'hi haurian de pujar els colors a la cara, al pensar que una senyora com jo, una reina!... hagi tingut de presenciar, forzosament, un espectacle semblant! Estich ofesa!

Tirandel. Magestat, mil perdons... Però, ha de considerar, que... ells... ho ignoravan, que vosté, tos allà...

Reina. També es veritat.

Tirandel. La seva indignació's comprén!... Peró qui ho podia prevèurer lo que ha sucsehit?... Tingui ben present, que, en tot això, jo, no he fet més que obehir. Vostra Magestat, ha volgut comprovar personalment, que'l princep se diverteix... Y, jo, no he fet més qus inclinarme, al devant del vostre real desitj.

Reina. Té molta rahò!... Ha estat un càstich a la meva curiositat... Al menos, ningú s'ha enterat de que jo era aquí, veritat?

Tirandel. Oh!... ningú, Magestat; y ningú ho ha de saber may.

Reina. *(Pausa.)* Aixís, entre vosté y la Chochotte no hi a rès veritat?

Tirandel. Confessi que faria un paper ben lluhit, si hi hagués alguna cosa!

Reina. Molt bé!... Dónguim una copa de champagne!... Vuy ferme acabar de passar tota emoció!... *(Ell l'hi ompla la copa. Ella se la beu, d'un cop, tota.)* La reina beu! Ja ho pot dir, a tot arreu!... Ah!... no ho soch, jo, com aquestes senyoretes, que, sempre's queixen... «ay!... l'estómach!...» y que no més beuen aygua mineral... (*Se pega dos copets al pit.)* Ah!... això, ja va millor!...

Tirandel. Si?...

Reina. Si. Y, ara, no'm sap greu, no, d'haver vist una festa parisenca! Quina cosa més tonta! Y, sempre es aixís?

Tirandel. Sempre, no: però, lo més sovint, si. Quan la gent se reuneix, ab l'intent de divertirse, dificilment ho logra!...

Reina. Escolti... Llevat de la Chochotte, cap d'aquelles senyores, semblava simpatisar, ab cap d'aquells senyors!... Es extrany, veritat?... Y, tampoch, cap d'aquells senyors, semblava simpatisar ab aquelles senyores!... No m'en sé avenir! .. Y aquell senyor, tant gras?... Com s'en burlaven!.. Y aquell altre, tant prim, que no més savia dir: «Quina tristesa!...»

Tirandel. Aquest, potser, es el que's divertía més!

Reina. Vol dir?...

Tirandel. Es clar, tant y tant ha repetit

«Quina tristesa!...» que, al últim, ha acabat per divertirse.

Reina. Es possible, això?... Quina tristesa! (*Riu alegrement.*) Y'ls versos que aquell poeta deya a la Chochotte!... Ah!...

Tirandel. No eren bonichs?...

Reina. Si que ho eren! Al sentirlos, m'ha vingut a la memoria una poesía popular de Moldavia que diu: «Es la teva boca, »Stoina!...—més frescal que les cireres,— »més dolsa y més saborosa,—que les ma- »duixes del bosch. — Que's deixi cullir, »com fruita,—que s'obra, donant-ho tot!... »—No fent, com fan les castanyes,— que »punxen per tots cantons!».—Es bonich, veritat?

Tirandel. Si, lo de les castanyes, es graciós!

Reina. Veu, la Chochotte, si que no ho es una castanya! M'agrada... m'agrada... me va agradant, aquesta noya! Es intrépida! No ho trova?...

Tirandel. Si, si, es evident. La Chochotte es una noya que no té fret als ulls!... Veliaquí!...

Reina. Eh?... Ah!... d'això, s'en diu, no tenir fret als ulls?... No ho savia. (*Riu.*) Ah!... Ah!... Axís, digui que totes aquestes senyores... teníen els ulls glassats?... Veu, lo que son les coses? Com més va, més simpàtica'm resulta aquesta Chochotte!... Es repentista!... Quasi, ja me la estimo, y... bech a la seva salut!... (*Beu. Pausa.*) Ah!... digui... Y'l princep?... Realment se diverteix, el princep?...

Tirandel. S'ho pensa... y es lo mateix.

Reina. Que no n'hi agrada cap, d'aquestes, que hi havien, aquí?... Apa, cóntim-ho!...

Tirandel. El princep, es molt reservat... No m'en diu rès de tot això.

Reina. Y la Raimonda, no té gelosía?...

Tirandel. No, el princep ha conservat una gran amistat, plena de tendresa, per la Raimonda, y ella, guarda per en Sachà, un sentiment especialíssim...

Reina. Com vol dir, especialíssim?...

Tirandel. Què l'hi diré, jo, ara?... Es dificil de definir!... Es... una afecció, que vé a ser, com la sorra de la platja...

Reina. Com la sorra de la platja?... Encara ho entench menos.

Tirandel. Ja veurà. L'amor, es el mar! L'amistat, es la terra! Donchs, bé, el sentiment de la Raimonda, es la sorra de la platja, que, si bé, es més terra que mar, tampoch es terra, y tampoch se pot dir que sigui mar, per més que sigui, més mar que terra!... Diguemne una afecció, feta d'amistat y d'amor, que tira més cap al amor, sense serho, que cap a l'amistat, ab tot, y serho! Està entés?...

Reina. Perfectament! Vosté es un savi!... Y aquella senyoreta, morena, ab aquells ban*deaux*, al costat de la que en Sachà estava, a taula?... Qui es?...

Tirandel. La Mariette Primavera!... Es una noya terrible, malgastadora, perversa!

Reina. Ay! Quina por! Per què les hi fa coneixer, an el pobre Sachá, aquesta classe de noyes?... Miri que això es un pecat!

Tirandel. Un home, per anar bé, ha de coneixer dònes de tota mena, Magestat; es la manera de que, al arrivar als trenta anys, estigui cansat de totes, y ja no l'hi fassin, fret ni calor!

Reina. M'hauría estimat més que hagués anat de parella ab la Chochotte!... No me la puch treure del cap, aquesta Chochotte!... Miri que es prou! Vol donarme una mica més, de champagne?... *(Ell l'hi ompla la copa .. Ella, no més hi mulla els llavis... Una pausa. Un sospir... després s'alsa bruscament.)* Quina hora es?...

Tirandel. Les dues.

Reina. Ah!... m'en haig d'anar... Ara, ja podré dir que he vist una festa parisenca!... Quina tristesa!... *(Riu nerviosament.)* Jo sempre estich melangiosa, molt, moltíssim!... Posis al meu lloch!..: Sempre sola... portant una vida monótona, igual, gris, solitaria! .. Sobre tot, desde que en Sachà no viu ab mi!... La casa es tant gran, tant buida, tant sola!... El dies, son llarchs!... Les vetlles, interminables!... Les nits!... Ah!... les nits sense son!... La major part del temps, no hi ha manera de dormir!..! *(Transició.)* Vosté si que deu dormir, tota la nit, veritat?...

Tirandel. Psé... les meves dotze horetes!...

Reina. Que es felis!... Jo no tinch may son! Veu?... Ara, arrivaré a casa, y entraré a la meva cambra, freda, freda — sentimentalment, s'entén—perque a la xemeneya hi crema un foch d'alló més maco!

Tirandel. Es dir que a casa de Vostra Magestat, hi ha un bon foch?...

Ab ironia.

Reina. Sí; per què ho diu, un bon foch?...

Tirandel. Es una expressió, ja consagrada.

Reina. Per qui?

Tirandel. Per la costum.

Reina. Si que hi es, un bon foch, a casa...

Però, m'en haig d'anar: veig que vosté's cau de son!... Si, si... es clar... però'm vé tant malament, ara, l'havermen d'anar a casa... M'agradaría anar al Tabarin?... Y, a vostè?...

Tirandel. Què hi faría allà, Magestat?...

Reina. Qui sap?... Potser hi trovaria, algú, que m'estimaria!...

Tirandel. Una aventura?... Ay! Vostra Magestat encara té ilusions! Ja no n'hi han d'aventures!...

Reina. Y vosté, ja no té ilusions, perque no l'hi agraden les aventures. (*Mirantlo, fixament.*) Però, si, si, té rahò. M'en haig d'anar. Demà, o més ben dit, avuy, m'haig de llevar més dematí. Tinch llissó d'esgrima, a les nou.

Tirandel. Ah!... Vostra Magestat, aprén el maneig de les armes?

Reina. M'ho va receptar el metge!...

Tirandel. Com a derivatiu?...

Reina. Si .. Veu, ara trovo a faltar la llissó, que no he pogut donar aquest dematí... Me sento agitada, agitadíssima! He fet mal fet de beure champagne! Ja no dormiré aquesta nit. Què'n sap, vosté d'esgrima?...

Tirandel. Sé lo que es manejar el floret, com tothom...

Reina. Ens hem de bàtre, vosté y jo! Es un noble exercici! Els múscols trevallen! Un se fa fort! Miri, jo, ab tot y lo prima qu'estich, tinch uns brassos de marbre. Veurà, toqui!...

Tirandel. Oh!... Magestat...

Reina. Toqui, home. toqui! No l'hi dich, jo?...

Tirandel. Tinch por d'abusar!...

Reina. Abusi! (*En Tirandel, l'hi toca'l bràs. Ella fa un xiscle, y se separa d'ell rient.*) Ay! no, per l'amor de Deu, no'm toqui! Cauria, sense sentits, en pes, com morta! Què no ho sap?... El metge, diu que jo hauria sigut un subjecte meravellós, per les experiencies hipnótiques!

Tirandel. No m'extranya!

Reina. Resultat d'haver quedat viuda a 25 anys!.. Si quasi fa plorar el meu estat! Ah! si no'ns en haguessim hagut d'anar de Moldavia!... Els Moldavians son ben diferents dels Parisenchs! Els Moldavians no estàn cansats!... Els Moldavians no tenen fret als ulls!... Ara'm vé a la memoria una poesía de Moldavia, que's recita ab acompanyament de guzla... anomenada: «La Tardor!» que vé com l'anell al dit. Vaig a recitarla, per vosté, per vosté sol... (*Agafa la guzla que hi ha demunt de la taula, y la polsa arrencant alguns acorts*) Vaig a recitar la «Tardor», per vosté per vosté sol!... La reina canta y'l vasall escolta. Ben al revés de lo que passa en els poemes!... (*Recitant en llengua moldaviana.*)

Kanitxo, muldaru, bengomai farúna;
agramontai, bildan, tarunte prisklas!
ramenal, pimontai, sapérit glúna!
Trám! Perinoi! Arminstanuka fisclas!

Es bonich veritat?

Tirandel. Oh!... Magestat! Es magnifich!

Reina. Que ho ha entés? No?... Ja l'hi traduhiré. Això vol dir, poch més o menos... «La tardor s'ha presentat esgroguehida... »Pobre jardí! Y com te vas marcint! Les »fulles d'or, resseques, volen, volen!... Y les »estrelles, pel cel ja van sortint... Acosta el »teu capet...» Això's díu tres vegades.

Tirandel. Tres vegades se'díu?

Reina. Sí... y després: «Dorm, oh! el meu »amor! El teu cap demunt la meva espat- »lla! Reposa, home ditxós! Reposa y dorm!» Això es la primera part. Are, ve la segona: «Dónem les teves mans, oh! el meu amor! »Miram, ben fixo, que les nostres ànimes.. »Inflamades, estàn pel mateix foch! Y jo... »ja no sé com dirtho, que t'estimo!» Això 's díu tres vegades... «Y jo, ja no sé com »ferho... per dirte lo molt que jo t'estimo!» Comprén?

Marcadíssim.

Tirandel. Si, Magestat!,..

Reina. *(Ab explosió.)* No, no, tú no has entés res!... No.

Tirandel. Magestat!...

Reina. Perdonim! Es la poesía, la música del meu país, el recort de la Chochotte, el champagne... Ah! que 'n soch de desgraciada! Això es un insult!

Tirandel. Un insult? Com un insult? De mí a vosté?... Com es possible, que, sabent el respecte, que vosté'm mereix...

Reina. No'n vuy jo de respectes!

Tirandel. Què vol dir?

Reina. Y m'ho pregunta! Però .. qu'encara té dotze anys y mitj, vosté?...

Tirandel. Potser sí! Ja ho sap que jo quan me trovo sol, ab una senyora, soch la timidesa personificada. No hi puch fer més, es una malaltía! Però tampoch, me podía jo pensar may que una reina...

Reina. ...Que no son dònes les reines?

Tirandel. Me... fes l'honor...

Reina. Oh! l'honor!...

Tirandel. ...de cantar, per mí tot sol, una cansó, tant divina!... Si bromejava, era per costúm, per hàbit, per arrencada, ja de temps adquirida!... Però, a sota de les meves somrises, hi havíen desitjos inmensos de posarme a plorar!... Que jo plori està bé... però, que vosté plori, Magestat, això no! això may... Això jo no ho puch soportar de cap de les maneres! Reina meva!

Ha caygut de genolls als peus de la Reina. Li agafa les mans en actitut suplicativa. Ella fa un gran sospir, y plora d'alegria. S'obra la porta secreta, y entra en Sachà, al punt que la Reina abaixa el cap, per besar an en Tirandel. En Sachá, va ab abrich, bufanda, bastó y el barret de copa al clatell, tot abonyegat.

Sachà. Tú, mamatxa? Aquí?..' En aquesta hora?

Reina. (*Contrariadíssima, dominant sa furia, que exclata, terriblement, al acabar.*) Sí... el senyor Tirandel, t'ho explicarà. He dinat a París, aqui aprop, y en sortint, he volgut venirte a veure! Com que no't veig may! Fa quinze díes, que no t'has dignat posar els peus a casa. Are, ja t'he vist y m' en vaig. Fas molt mala cara, y portes un sombrero molt tronat! Bona nit!... (*Llensa a Tirandel una mirada despreciativa.*) En quan a vosté, molt senyor meu... sàpiga que es un cansoner. Vagi esperant, home! Vagi esperant... Mumbatúra, preskolumba ramalac, Kanitxo, arinelka! Prós! Marrúk! Xalám!... Klá!...

S'en va furiosa, escala amunt y desapareix. Pausa. Els dos homes, se miren.

Tirandel. Com es que torna tan aviat?... que no s'han divertit al Tabarin?

Sachá. Divertit?... Sí, per diversions estavem! La Raimonda ab una mica més m'esgarrapa! Miri com m'ha deixat al sombrero!...

Tirandel. Y tal!... Y per qué?

Sachà. Cah... res! Gelosía de la Mariette!... Que hi farém!... Un sombrero nou! Va, va!... me'n vaig al llit. Bona nit, Tirandel.

Tirandel. Bona nit!... Ah!... escolti! A propósit... Que ha dit la reina quan se'n ha anat?...

Sachá. Que vol que l'hi tradueixi?

Somrient.

Tirandel. Sí fássim aquest favor...

Sachà. La reina l'hi ha dit, textualment... Consti que no faig més que traduhir?

Tirandel. L'hi prego! Digui!...

Sachá. Donchs, l'hi ha dit: «Tu, ets fill d' »una ballena! Anatema sobre tú, y sobre »tota la teva mena! Y que la teva germana, »siga baldada a cops de fuet, al mitj d'una »plassa pública!» Res mes!

Tirandel. Ja n'hi ha prou per això! Sort que no n'he tingut may cap de germana, perque o sinó...

Cada hú tira pel seu cantó.

TELÓ RAPIT

PERSONATGES DEL QUART ACTE

La Reina.	Sra. Xirgu
Raimonda	Srta. Vallvé
Chochotte.	» Santolaria
Tirandel	Sr. Borràs
Sachà	» Galceràn
Tresbemols	» Daroqui
Gardenia	» Ortin
Trampas	» Tor
Moixonet.	» Gil
Mahomet.	» Pons
El doctor Cortés . . .	» Mas
El comte Ranzeval. . .	» Santolaria.
El coronel Braulich . .	» Bozzo
El senyor Gibert . . .	» Boixedes
Alcides	» Cervera.
L'agutzil.	(No parla)
L'oficial civilista . . .	(id.)

ACTE QUART

Algunes setmanes després, en la mateixa decoració que al tercer acte, es dir. al gran saló-taller, del príncep de Moldavía.

En lloch de la gran taula, parada, hi haurà, dues tauletes, cadires, un cavallet de pintor ab un estudi de dóna, una arquimesa y un botiquí, demunt d'un altra taula, coberta ab un tapís. En la paret, una panoplia ab armes orientals. Un jerro japonés, en un pedestal y quatre espases, en un recó. Es cap al mitj día, al hivern.

Al alsarse el teló, no hi ha ningú en escena. Entra l'*Alcides*, introduhint al *Actuari senyor Gibert*, acompanyat del *Agutzil* y del *oficial civilista*, ab plechs de papers.

ESCENA PRIMERA

GIBERT, ALCIDES. *L'oficial civilista y l'Agutzil. (Aquets dos últims no parlen)*

Gibert. Me vol fer l'obsequi de passar aquesta targeta al príncep de Moldavia?

Alcides. Es que... Sa Altesa té gent... Estàn esmorzant.

Gibert. Fassi'm l'obsequi de passarli aquesta targeta...

Alcides se'n va. Al poch, entra el Príncep.

ESCENA II

Sachá. Dispènsim si l'he fet esperar, senyor!

Gibert. Nó, al contrari, es a mí, Monsenyor, a qui vostè ha de dispensar. Ja's deu pensar per què vinch... El senyor Moisès Wagner li reclama, en demanda executiva de 6 de Janer...

Sachá. El día dels Reys!

Gibert. ...el pago de la quantitat de cent mil franchs... Es molt sensible... Però, què hi vol fer? Son coses de la vida!... Aquí té l'auto despatxant la execució y requerintlo al pago de la esmentada quantitat, interesos y costes. (*Donant alguns papers a Sachà*). Està en disposició de pagar?...

Sachà. Nó... senyor! Are com are... nó!

Gibert. Aleshores... ho sento moltíssim! me sap molt greu, Monsenyor! però com a representant de la lley que soch, la meva obligació es ineludible. Haig de procedir

inmediatament a l'embarch de tots els mobles y de tots els bens de vostè.

Sachá. Però... senyor meu... Es odiós y repugnant lo que aquell pillastre d'en Wagner se permet fer ab mi! Es un usurer infame, aquest home! Si de aquets cent mil franchs que'm reclama, ab prou feynes n'he cobrat quaranta mil!

Gibert. No li dich pas el contrari, Monsenyor... Però també es veritat que vostè va firmar lletres per valor de cent mil franchs.

Sachá. Que no's podría esperar una temporadeta?... Soch l'hereu de la corona de Moldavia... No soch pas cap cavaller d'industria! Es qüestió de forma, això, senyor meu.

Gibert. Nó, Monsenyor... S'equivoca...Aqui no hi ha més que una questiò de fondos! Repeteixo que ho sento molt... que'm sab molt greu!... però l'haig d'embargar aquí mateix .. are! Les ordres de l'acreedor son clares y precises.

Sachá. En aquest càs, vostè mateix, fassi, fassi... y ja permeterà que me'n torni ab els meus amichs.

Se'n va.

Gibert. (*Designant una tauleta a l'oficial*). Instalis aquí, Passarell!... y escrigui...

Examina alguns mobles y obgectes y dicta la diligencia de embarch.

ESCENA III

Els mateixos. Entren pel fons SACHÁ, TIRAÑDEL, TRAMPAS, TRESBEMOLS, GARDENIA *y el* DOCTOR CORTÉS.

Trampas. Es veritat... massa veritat qu'es! oh... deus!

Gardenia. Es ben bé l'embarch! L'acte odiós y fret!

Tresbemols. (*A Gibert, conciliador*). Vol dir, senyor, qu'això no's pot arreglar amistosament?

Gibert. No n'hi ha més que una de manera de arreglarho, senyor!

Tresbemols. Ho veuen?... Y es?..

Gibert. Pagar!

Tresbemols. Oh!... això ja ho sabíem!

Gibert. Ho sento molt... però'l meu ministeri es inflexible. Jo no soch més que un instrument de la lley!

Tresbemols. Un instrument?... Fugi, home! Digui que es éina! Una éina de la lley... y res més!...

Gibert. ¡Vagi, ab compte, ab lo que diu, senyor meu! Recórdis que està parlant, ab un bras de la lley, en l'exercici de les seves augustas funcions.

Tirandel. No'n fàssi cas! Es que ha esmorsat molt bè!

Gibert. (*Al oficial.*) Pósi: dos parells d'espases.

Tresbemols. Ep! poch a poch! Ni hi ha un parell de meu!

Gibert. Fassim el favor de callar, senyor! Què no ho veu, que'ns destorva?

Tirandel. Are te rahó aquet senyor. Sa Altesa s'ha desafiat, aquest dematí, en aquest saló, y'l senyor Tresbemols, el seu adversari y amich, ha portat, com es de costúm, les seves espases, que, precisament, son aquestes...

Gibert. Ah!.., això ja es diferent... Pósinhi

no més que un de parell de espases... Continuém. Pósi. Un botiquí! ..

Doctor. Ep!.. a poch poch!.. Es meu aquest botiquí!..

Tirandel. (*Prsentant*) El doctor Cortés... El metge que ha assistit als desafiats, y qui ha portat, com es de costúm, el seu botiquí... Comprén?...

Gibert. Perfectament... (*Al oficial.*) Titlliho, això, del botiquí...

Trampas. (*A Gardenia y Moixonet.*) Escoltin... Y l'acta del desafío?.. Encare s'ha de redactar!

Moixonet. Te rahò.

Gardenia y Moixonet, s'instalen en una altra taula.

Trampas. Agafi una ploma, Gardenia... Esperis... A veure?.. Llegexim lo que ja te fet...

Gibert. (*Continuant l'embarg.*) Una arqui mesa del Renaixement... Un estudi de dòna...

Gardenia. (*Llegint.*) .. «A consecuencia d'ha- »ver, el príncep Alexandre de Moldavia, »arrivat a les víes de fet, en la persona del »senyor Tresbemols, s'ha considerat ine- »vitable la solució, per medi de les armes. »L'acte tindrà lloch el dijous, día 12 de »Febrer. Les condicions del desafío, son »les següentes...»

Gibert. (*Continuant l'embarg.*) Una panoplia d'armes blanques... Cimitarres... Yatagans... Kriss malais... etc.. etc...

Gardenia. (*Seguint la lectura del acta*)... «L'arma triada pels combatens es el Kriss »malais... Ay!.. no!.. dispensim!.. Vuy dir, »le espasa de combat. Y'l guant, a gust dels »interessats »

Gibert. «Un gerro gaponés... a gust dels in»teressats...¡Ay! no!.. dispensin!.. Vuy dir, »ab ninotets esmaltats. Y per fi, aquesta »tauleta ab incrustacions de nacre.»

Sachá. (*Emocionat.*) Senyor Actuari! Ha de saver que sobre aquesta tauleta, el meu pare, el rey Bojidar, va firmar la seva abdicació! Es un moble històrich. Es un moble de familia!.. L'hi prego, que, si pot ser, no l'embargui!..

Gibert. Son una mena de consideracions, aquestas, Monsenyor, que, nosaltres, n'hem de fer cas omís! Aqui, ja hem acabat la nostra tasca. Anem a continuarla, en les altres sales.

Sachá. Fassi, fassin! Com si fossin a casa seva! Tirandel, digui al Alcides, que acompanyi a n'aquets senyors!

S'en van Tirandel, Gibert, l'oficial y l'Agutzil.

Gardenia. (*Llegint.*)... «Qui, ha sigut tocat, al segón assalt..» que hi posem aqui, doctor?..

Doctor. Pósin... «Qui, ha sigut tocat, entre »la segona y tercera costella, per una ferida, »d'un centímetre de profunditat, mica mes »mica menos... que ha interesat la regió »del fetje.»

Entra Tirandel.

Gardenia. Molt bé! Ja no falta mes que firmar!

Mentres firmen, entren Raimonda y Chochotte.

ESCENA IV

Els mateixos, RAIMONDA *y* CHOCHOTTE

Raimonda. (*Corrent cap a en Sacha.*) Què diuen, aquestos senyors?... Que t'has desafiat?...

Sachá. Si... però, com ho saps?... Ab tant secret, que se ha dut!...

Raimonda. Ha sigut la Chochotte, qui m'ha dit que t'havíes desafiat, ab aquell ximple d'en Tresbemols!

Tresbemols. Miri que soch a qui, senyoreta!

Raimonda. Afigurat, aixís que ho he sapigut!... Ja'm tens, volant cap aqui. No t'han pas fet malet, ratolí?...

Sachá. Que ets bona, Raimonda!

Raimonda. Ja ho pots dir, ja, que'n soch, de bona! Y pensar que no t'has desafiat per mi, no!... sinó per aquella fantasmota de la Mariette!... Ay!...

Chochotte. Bé, però, ab tot això, encare no sabém qui es el ferit!

Raimonda. Ah!.. y tal!...

Tirandel. Endevinintho! Apa!

Gardenia. Ben pensat!

Trampas. Això es!...

Moixonet. Apa!... Endevinintho!

Raimonda. Què se jo, pobra de mi! (*Mirant, alternativament, a n'en Tresbemols y a n'en Sachá.*) Com volen que ho endevini?...

Chochotte. Uy!... uy!.. uy!... Are'ns vólen fer bobejar!... Si no s'han desafiat!... Pobrets! .. Son massa valents! A hores de are, ja ho tenen, tot, arreglat y pastelejat!

Gardenia. Per qui'ns ha pres, vosté senyoreta?...

Trampas. Si s'han batut com a lleons!

Raimonda. Y n'hi ha hagut un de ferit?...

Trampas. Un!

Raimonda. Però, quin?... Pel bè de Sant Joan! Párlin!

Chochotte. Noya!... Ens ho haurem de fer a palletes!..

Tresbemols. Fa una calor, aquí!.. No s'hi pot estar! Jo m'ofego!... Ay!...

Marejat, cau aplomat demunt d'una cadira. Tots hi corren.

Trampas. Se l'ha de transportar a la cambra!...

Gardenia. Está groch com la cera!

Moixonet. Va perdent forses?

Doctor. Oh!... no!... Ja se que es!... Jo, ja se que es!...

S'emporten a n'en Tresbemols, a pes de brassos a la cambra de repós, quedant en escena, Raimonda, Xoxót, Sachá y Tirandel.

ESCENA V

RAIMONDA, CHOCHOTTE, SACHÁ *y* TIRANDEL. *Després els altres.*

Raimonda. Ay! Deu meu! Pobre senyor! Axís, donchs, es ell, el ferit!... Y que estava groch!... Y vosté, encare s'en riu!... Es un cínich, vosté!... Una ferida, devegades no te cap importancia, y devegades, mata! Ho sap, senyor rialles?... Y tu deus estar satisfet d'aquest desafío... eh?... Mireu que exposar la vida per aquell trasto de la Ma-

riette!... Ay!... mare meva, quina rábia'm fas!.. En aquest moment precis, t'aborreixo, ho sents, Sachá?... T'aborreixo!... Dolent mes que dolent!... Mala ànima!

Sachá. Aquesta si que es bona!... Tú, ara'm renyes... y'l ferit soch jo!

Raimonda. Tú?... Apa! Que m'enganyes!

Sachá. Té dich que soch jo, dòna!

Tirandel. En serio, Raimonda. L'han ferit, aquí... en la regió del fetje.

Raimonda. Però, ay! Deu meu! Ahont es el fetje?... Aquí?...

Sachá. Si... aquí... Ja'm pots tocar, ja, no'm fa gens de mal.

Tirandel. No ha estat més que una esgarrinxada. No mes hi ha, que, a consecuencia del acta de desafio, que hem redactat, y que's publicarà en els diaris, hi hem posat: «ferida que interessa la regió del fetje...» Però, la veritat es que, al fetje, no l'interessa, gens ni mica!...

Chochotte. Y donchs?... Y en Tresbemóls?..

Tirandel. Es que estava... una mica alegre!..

Entren el Doctor y en Gardenia

Raimonda. Com està?...

Doctor. Millor... l'hi he fet respirar amoníach, y l'hi he fet beure cafè salat, com a vomitiu.

Chochotte. Calli, doctor, per l'amor de Deu!... Quin fàstich!...

Doctor. L'acompanyaré, fins a casa seva. No serà res.

Entra en Tresbemóls, groch, tremolós, sostingut per en Trampas y en Moixonet.

Atravessen el saló, y se l'emporten, escala amunt, anantsen.

Gardenia. Nosaltres, ab en Trampas, ens en anirém a corre redaccions de diaris, pera fer insentar l'acta del desafio.

Sachá. A reveure, amichs, y gracies per tot, ho senten?... Gracies!

Gardenia. De res, home, de res! No val la pena! Y ara?...

El Doctor y Gardenia s'en van.

Raimonda. Que'n feya de temps, que no hi havía vingut, jo, aquí. La última vegada, va ser la nit del famós sopar dels Reys... La nit, en que't vaig fer aquella escena, per culpa de la Mariette... Eh?... T'enrecordes?... Qui tenía rahó?... Eh?... Apa! respón!

Sachá. Tù, dòna, tú.... Però, ara tot s'ha acabat!... Gracies a Deu!...

Chochotte. Vol dir?... Veyàm si se l'hi belluga'l nas!...

Sachá. Si, he sapigut unes coses de la Mariette, que, francament...

Tirandel. En Tresbemóls, a postres, ha contat unes anécdotes de la Mariette, que ja 'ls dich jo!..,

Chochotte. Què?... Què?...

Tirandel. Rès!

Chochotte. Apa! home, digui! No'ns posi la mel a la boca!

Raimonda. Què vols que sigui? Lo de sempre! Que, ab tot y les assiduitats den Sachá, ella devía coquetejar ab tothom! Clar y net! Que t'ha enganyat!... Però, no t'hi

amohinis, maco!... Ja t'hi aniràs acostumant!

Sachà. Oh! bé!.. es que hi ha enganyar, y enganyar! Sabeu qui va ser el preferit, després de jo?...

Raimonda. Es dificil...

Chochotte. Oh! .. y ab els gustos d'ella!

Sachá. En Mahomet!

Raimonda. Eh?... Què?... en Mahomet?... Ay!... mare meva! y que es graciós!... (*Comensa a riure, sorollosament.*) Ay!... maco! Y que es graciós!...

Chochette. Uy!... en Mahomet! Ja'n té de gracia, ja!

Riu.

Sachà. Això, os fa gracia?... No n'hi trovo gens!

Raimonda. No t'enfadis, home!... Però, què hi faré, jo, pobra de mí, si'm fa gracia!... (*Riu*) A tú, no t'en fa, perque encara ets un novici del convent del gran mon!... Però, ja veuràs, d'aquí a deu anys, com t'hi divertirás, ab coses aixís!... Ay! Deu meu!...

Riu.

Chochotte. Jo, ja'l sento, an en Mahomet: «Senyoreta!... Mi... tot... vosté!... Mi... may felís... Ara... si!»

Escarnint, exageradament, an en Mahomet. Riuen, totes dues, com unes bojes. Pausa.

Sachá. Però, què tenen?... Quina manera de riure, més inconvenient!...

Tirandel. Raimonda! Permetim que l'hi digui, Vosté no es pas generosa!...

Raimonda. Ah!... si no's pot riure... es un

altra cosa! Y a propósit, que n'han fet den Mahomet, que no'l veig?

Chochotte. El deurà plantar el carrer, oy?

Tirandel. Però, que no ho saben?... En Mahomet, no ho era, lo que tots nosaltres ens pensavem!...

Chochotte. Què?... Què no es un negre?...

Tirandel. Si.,. però, es el fill únich, l'hereu d'un monarca africà, el qual realme, està, baix el protectorat de Fransa, y que, sent jovenet, va ser robat, per uns marxants d'esclaus, y venut, el Cairo, pels inglesos.

Raimonda. Ah?... si?...

Tirandel. Si. Ara viu, a casa d'una familia honorabilíssima, mantingut pel Govern francés, fent els seus estudis, en el Liceu Carnot y preparantse, ja, per Sant-Cyr.

Chochotte. Però, es veritat, això?...

Tirandel. Tal com l'hi explico. De tant en tant, ens ve a fer una visita. Està molt cambiat! No'l coneixeríen pas!

Raimonda. Ara, no t'hi desafihis, ho sents, ab en Mahomet?...

Sachá. Estigues tranquila.

Entra l'Alcides, anunciant.

Alcides. Sa Magestat!...

Chochotte. La reyna! Pschút!. . Jo,'m faig fonedissa!

Chochotte s'en va corrent. Entra, baixant depressa, per la escala del fons, la Reina seguida del coronel Bráulich.

ESCENA VI

La REINA, RAIMONDA, SACHA, TIRANDEL, BRÁULICH. *Després* GIBERT, *l'*AGUTZIL *y l* OFICIAL

Reina. Bon día, Sachá... (*A Tirandel, ab una mirada irónica.*) Bon día, vostél... El coronel Bráulich, vé ab míl Acaba d'arrivar de Moldavial (*A Raimonda.*) Bon día, senyoreta... (*A Bráulich.*) Es la noya de qui l'hi vaig parlar, la que va fer coneixer l'amor, an en Sachá!

Braulich. Ah!... ah!... Es aquesta senyoreta, qui?... Boniquetal... Boniquetal... Bona mestral... Bona mestral... Ji! ¡i! ji!...

Riu exageradament.

Reina. Oh!... fassi'l favor, Bráulich! No rigui d'aquesta manera tant ridícola! L'hi asseguro que no fa gracia a ningú!

Braulich. Chosko! Chosko!

Reina. Crech, Sachá que ja deveu endevinar el motiu de la tornada del coronel Bráulich

Sachá. No... No sé...

Reina. Però, que no hèu llegit els diaris d'aquest dematí?...

Sachá. No...

Reina. Es possible?... Ah!... Déu, Nostre Senyor, té una massa, Sachá!... y vindrà día, que castigarà, terriblement, la vostra indiferencia, en materia políticall

Sachá. Perdoneume, mamàtxal... Però, tinch altres preocupacions!

Raimonda s'en va.

Tirandel. Sa Altesa ha tingut un desafio... aquest dematí.

Reina. Per una dòna?... La Mariette veritat?

Y, precisament, quan la vostra patria os crida!... No os han pas ferit, al menos?...

Sachá. Gravement, no. Una esgarrinxada!

Braulich. Però, que no os heu recordat d'aquella parada?... de la meva parada!... oh!... monsenyor!... De la famosa parada del coronel Bráulich!... en la que, s'alsa la espasa, y's pasa per sota?...

Fa gestos de tirar la espasa.

Reina. Prou, Bráulich!... que's pensa que'ns ha de donar una llissó d'esgrima, are?... Es massa tart!... Estigui quiet!... Si la ferida no ha sigut grave, ho hauría pogut ser!... Senyor Tirandel, vosté s'hi havía d'haver oposat an aquet desafío!

Tirandel. Magestat!... Era impossible! Se tractava d'una bofetada, donada, pel príncep, al seu adversari!

Reina. Sent aixís... Te rahò.

Entra Gibert, l'oficial l'Agutzil.

Gibert. Monsenyor, la meva tasca ja s'ha acabat; també l'hi haig de dir, que, ab tot y les instruccions del acreedor, m'he oblidat de tot bé personal.

Sachá. Y, jo, l'hi dono les gracies per la atenció.

Gibert. Ja veu, donchs, que no som pas tan besties feres, com la gent ens pinta! Y, are, un favor!... Vol ser, vosté mateix, depositari de tot lo embargat?... Es la costum...

Sachá. Perfectament!

Gibert. Aixís fássim l'obsequi de posar una firmeta... aquí... y aquí...

Sachá; firma.

Reina. *(A Tirandel.)* Qui, son, aquestos senyors?...

Tirandel. El Tribunal!...

Braulich. Choskol...

Gibert y'els seus acólits, saluden y s'en van.

Reina. Com? El Tribunal, a casa del príncep?... Un embarg?... Se tracta d'un embarg?... Ah!... senyor meu!... Vosté ha portat al seu deixeble per mals camins!... Vosté ha desempenyat, péssimament, la missió qne jo l'hi vaig confiar!

Tirandel. Haig de cridar, respectuosament, la atenció de Vostra Magestat sobre un punt, importantíssim, de aquesta missió. Jo no vaig fer mes que obehir. Vosté, va exigir que Sa Altesa se llensés a la vida alegre, al tracte del gran mon!... Y Vostra Magestat, ja sap que, ab la pensió de mil frachs, al més, no'n teníam, ni per sortir al carrer...

Reina. En Sachá podía haver frecüentat el tracte de les dònes del gran mon, sense necessitat de llensar tants diners! Un home, com ell, guapo, jove y príncep, no'n necessita de diners per aquesta clase de assumptos!...Ho té entés?...

Tirandel. Jo no sé pas com ne diuen, d'això, a Moldávia, Majestat, però, aquí, si que ho sé!...

Reina. Cálli!... Vosté no hi enten res, en tot això! Vosté ha educat, malisímament, al príncep! Veliaquí!... Vosté, no sap, ni un borrall, de lo que es la vida!... Y, de lo que son las dònas, menos!... (*Ab intenció.*) Que'n fa de temps, que ho veig, que, vosté. es un curt... de geni y d'enteniment!... Vosté ho es, tot, m'enten, menos un home!... Veliaqui!

Tirandel. Magestad! Això es massa! Jo, es-

perava bon tros més, d'agrahiment, per part de vosté! ..

Reina. (*Furiosa.*) Agrahiment?... Sí, esperis!.. Si, en lloch de ser a París fóssim a Moldávia, el faría fuetejar, al bell mitj d'una plassa!

Tirandel. Si fos, com a cástich, Magestat, haig d'advertirli que no soch cap noy!... Y si fos com a excitant, haig de advertirli, que no soch cap vell!

Reina. Qué no'l senten?... Quina manera de contestar mes insolenta y burleta!... Això es un escàndol!... (*Transició:*) Però, jo he vingut, aquí per una altra cosa. Sachá, se que estéu minat per disgustos d'amor. No teniu diners ni crèdit. Heu arrivat al últim grahó de la disbauxa parisenca!... Donchs, bé!... Hi ha un medi de pagar els vostres déutes, y d'oblidar les vostres penes d'amor!... El nostre bon amich, que acaba d'arrivar, d'allá baix, os ho explicarà, millor que jo... Parli Bráulich.

Braulich. En efecte, porto noves d'una gravetat extremada. El president de la Repùblica, Jeremias Mauronesco, l'altre día, en un dinar oficial, và tirar un espàrrech per la cara del Cónsul d'Austria... Y es clar, aquest và posarhi una cara, tota avinagrada!...

Reina. Bráulich!... Per la barba de Judes!... Té una manera d'explicar les coses, vosté també...

Braulich. Vostra Magestat, s'explicarà millor que no pas jo. L'hi cedeixo la paraula ..

Reina. Millor que tú, no serà pas difícil! Sempre hi ha boira en el téu cap!...

Braulich. Chosko! Chosko!. .

Reina. Això dels espàrrechs no té cap importancia. Lo que s'ha de fer sapiguer al príncep, ja que no ho sap, es que la contribució sobre'ls níus d'orenetes, ha sigut votada, y que'l poble, perdent la paciencia, s'ha aixecat en massa!...

Braulich. Es lo que jo deya!...

Reina. En totes les ciutats de Moldávia, hi han mitings, revolta, barricades!... Els soldats' álsen les culates dels fusells, enlaire.. El president de la Repùblica, ha fugit... Y'ls ministres han sigut sospesos en l'exercici de les seves funcions!... Diuen que'l poble, n'ha penjat tres!...

Braulich. Es, absolutament, lo que jo deya!..

Reina. Calla, Radibotx!... No hi ha ningú que vulgui ser ministre!

Tirandel. Se comprén, perfectament!

Reina. Les carteres no tróven brassos! Sachá! El téu poble t'espera!... Peró, has de ser allà! Convé que't vegi!... Convé que surtis al balcò del palau! .. Veshi!... Cúita! Surt al balcò! Seràs aclamat, ab deliri! Has de marxar, aquest vespre.

Sachá. Marxaré.

Reina. Divinament! Ara, lo que has de fer, es enviar per telegrama, una proclama, que'ls nostres amichs faràn enganxar en les parets y cantonades de la teva capital.

Sachá. Una proclama?... No la sabré pas redactar. No n'he feta may cap!...

Reina. Senyor Tirandel! Dongui al princep una idea de lo que ha de dir la proclama.

Tirandel. Magestat, desde'l moment en que, Sa Altesa, està a punt de regnar, jo, dimiteixo el meu càrrech de professor!

Reina. Galàn professor havía triat per un futur rey! Seu aquí, Sachá... (*Indicant una tauleta*) El coronel Bráulich, té la dictarà, la proclama.... Apa, Bráulich....

Braulich. Déiximhi pensar una mica, Magestat... Una proclama... no's fa, aixís, com aixís... (*A Sachá.*) Esteu apunt, monsenyor?...

Sachá. Digui, coronel!

Braulich. No es pas facil, no!... (*Dictant.*) «Estich apunt d'arrivar!... ja soch aquí!... »Aquí teniu el fill dels vostres reys!... Vo»saltres sou tots Moldavians!... Tots!.. Si!..»

Reina. Y, què més?...

Braulich Rès més... Què vol dir més?... Ja n'hi ha ben bé prou, ab això!... No?...

Reina. Segui coronel!... que deu estar cansat!... (*El treu, ab una revolada, del devant de la taula.*) Esborra aquestes vulgaritats!... y posa: (*Dicta, donantse importancia, caminant, ab grans passes, amunt y avall de la escena, ab les mans creuades al darrera.*)... «Vosaltres, sou tots Moldavians!... Tots!... »Si!... Aquí teniu el fill dels vostres reys!... »Estich apunt d'arrivar! Ja soch aquí!...» (*A Bráulich.*) Aixís, està molt millor!

Braulich. Però, si es lo que jo deya?...

Reina. Càlli!

Alcides. (*Anunciant*) El senyor compte de Ranzevall!

ESCENA VII

Els mateixos. RANZEVAL. *Al final,* MAHOMET

Reina. Ah!... es vosté, senyor de Ranzeval?.. Que'n feya de temps, que no l'havía vist!... Però, una, sempre està segura de trovarlo,

quan les grans circunstancies ho exigeixen!... Si, vé, per felicitar al seu deixeble, arriva apunt... El princep marxa, desseguida, cap a Moldavia!... Vosté'l podrà acompanyar!

Ranzeval. Me sembla que no podrà ser, Magestat! Precisament, acabo d'arrivar de Moldavia, ahont hi estat onze mesos a la pressó!...

Reina. ...Aixís, digui que'ns deu portar una pila de noves fresquíssimes!... Parli, parli!.

Ranzeval. ...Després de donarli les gracies, oh! Magestat!... per l'interés que sembla pendre per la meva situació.... haig de manifestarli, que, realment, ne porto de molt fresques, de noves!...

Reina. Apa! Conti!... L'hi prego!...

Ranzeval. Magestat!... Ha arrivat el cas de dir, ab el poeta llatí: «Infandum, regina. yubes renovare dolorem.»

Reina. Parli clar!

Ranzeval. Donchs, si, Magestat! Aquí'm té, sortint de la pressó, com si no m'hagués sucsehit res... Y, encara fora dins del calabosso, si'ls últims aconteixements no ho haguessin trasbalsat tot!... Però, ah!... no's pensin pas que'm requim aquets onze mesos d'ombrivoles vacacions! Y dich, això... perque un día, en que, prés de una desesperació folla, me donava cops de cap pels murs del calabosso!.

Reina. Oh!... pobre amich meu!

Ranzeval. ...Vaig sentir, que, en un indret, el mur era buid...

Reina. Vol dir que no era'l seu cap, el qu'era buid?...

Ranzeval. No, Magestat, era'l mur, n'estich

segur; ja que, treient una de les pedres, vaig descobrir, en un petita cavitat, un document preciós!..:

Reina. Vosté, no ho savía, aleshores. si ho era, de preciós, el document!

Ranzeval. També, té rahò. Magestat!... Però, al desxifrarlo, vaig compendre, que, aquell document, havía sigut escrit per un cert sargent Magranoff, qui, per ordre del rey Bojidar, el seu difunt marit, havía estat, també, pres, en aquell calabosso!

Reina. Què hi diu an això, Bráulich?...

Braulich. Que soch tot orelles, Magestat, perque me'n temo una de grossa!. .

Reina. Continuhi!

Ranzeval. Donchs, si, el sargent Magranoff va tenir la bona idea de esqueixar un tros de la seva camisa... ab les dents..: de tallarse l'ungla del índex de la mà dreta, en forma de ploma d'oca, y sucant la ungla, axís tallada, en la sanch d'una ferida, que s'havía fet al bràs esquer, va poguer arrivar, valentse d'aquesta estratagema, a escriure les seves memories.

Tirandel. Ni més, ni menos, que'ls romàntichs babaus!...

Ranzeval. (*Donant una mirada severíssima a Tirandel*)... Va poguer arrivar, valentse d'aquesta estratagema, a escriure les seves memories confiant, aixís, al paper, vuy dir a la seva camisa, un secret terrible sobre'l naixement del princep Alexandre!

Tirandel. Això ja's va tornant meravellós!

Reina. (*Alarmada.*) Un secret terrible?...

Ranzeval. Si, Magestat! El princep Alexandre, no es, ni ha sigut, may, fill del rey Bojidar!... No!... El princep Alexandre, es

fill del coronel Bráulich y de la primera muller del seu sobirà!

Reina. Eh?...

Tirandel. Com?...

Braulich. Ah!...

Sachá. Això es una infamia!

Reina. Sachá, no teniu el dret de judicar els actes dels vostres pares!... (*A Bránlich*) Es veritat, això?... No m'havíes jurat, sempre, que no hi havía hagut rès?...

Braulich. Peró, que no ho veu, que, aquest home, es boig?

Reina. Ja'n parlarem, ab més calma, de tot això... Axís, donchs, senyor de Ranzeval?..

Ranzeval. Axís, donchs, Magestat, si'l princep Alexandre no es fill del rey Bojidar, la corona passa al germà del rey difunt, a l'oncle Dimitri.

Reina. Què'l va fer desapareixer, aquest document?...

Ranzeval. No, m'el vaig guardar, cuidadosament...

Reina. Dónguimel!...

Ranzeval. ...y, axís que vaig sortir de la pressó,'l vaig portar al oncle Dimitri.

Reina. Què?... Com!... Vosté ha sigut capàs de fer, això?... Vosté!... Ah!... Kakói!... Rasgavór!... Janáskal!!... Veyam, veyam, Ranzeval! Què no ho veu que ha arruinat, per sempre més, al princep, al seu pobre y estimat deixeble?...

Ranzeval. Magestat, els que porten a sobre l'estigma afrentós de bastardia, no poden regnar!... May!...

Reina. Però, que s'en hi endona, a vosté,

de tot això?... Què's tracta del seu país, per ventura?...

Ranzeval. No poguent aplicar els meus principis a Fransa, els aplico al extranger.

Ab deliri.

Reina. Si, però, ab tot y això, vosté l'hi havía indicat el trono, com a únich fi de la seva vida!... Recordis del llibre que l'hi va regalar, en el que hi havíen, aplegats, tots els tresors de la seva experiencia!...

Ranzeval. Era indigne d'un tal present, desde'l moment en que no era princep de la sanch!... *(A Sachá.)* Senyor; perque, ara, no os puch dir, ja may més, Monsenyor... me fareu l'obsequi de tornarme el llibre.

Reina. Què diu?... Ja ho crech que l'hi tornarà! Y desseguida!.. No faltaría més! Tirandel! Vagil a buscar!... *(Tirandel surt un moment.)* Y vosté, senyor comte de Ranzeval, permetim que l'hi digui, que no es més que un despreciable putxinel-li!...

Ranzeval. Magestat!... permetim que sigui d'una opinió, diametralment oposada, a la seva!

Reina. Ni més, ni menos, que un putxinel-li! Ja està dit. El princep marxarà, aquest vespre.

Ranzeval. Senyor!... perque, ara ja no os puch dir, may més, Monsenyor!.. Farà un disbarat si marxa! Si no's mou, si s'està ben quiet, a París, el seu oncle Dimitri, l'hi passarà una pensió d'un milió de franchs... lo mateix que a Sa Magestat... Y'l coronel Braulich, serà nombrat, director del foment de la cria de cavalls.

Reina. Del mal, el menos... Les té per escrit aquestes proposicions?

Ranzeval. Aquí té tots els documents... (*Els dona a la reina.*) Senyor.., perque, are, jo no us puch dir...

Reina. Sí sí, ja ho ha dit...

Entra en Tirandel ab el llibre.

Ranzeval. El senyor pot firmarlos, y jo'm cuidaré de portarlos al seu oncle... Es la missió de que estich encarregat.

Pausa. La reina examina els papers.

Sachà. (*A Tirandel.*) Que haig de fer?

Tirandel. No s'hi pensi gens! Acepti lo que l'hi ofereix el seu oncle... Y per cambiar d'ambient, casis ab la Raimonda. L'estima molt, es una bona noya y'l pot fer felís!

Reina. Sachà! Estich molt contrariada, però vos no hi teniu cap culpa, si no sou el fill del vostre pare! Espero que'l día d'avuy, serà un exemple constant, per vos... y per mí. Vos troveu ferit, enganyat, desilusionit, embargat y destituit!... Que voleu més? Assenteuse en aquesta taula y firmeu... Ah! quines coincidencies!... Com la historia sab reproduhir els meteixos aconteixements!... Pensar que, en aquesta mateixa taula, are fa onze anys,'l rey Bojidar va firmar, com vos, la seva abdicació!...

Braulich. Chosko!... Chosko!

Alcidas. (*Anunciant.*) El príncep Mahomet!

Entra, baixant la escala, en Mahomet, vestit molt elegant Americana, ermilla y pantalón gris perla, corbata vermella, botes de xarol, sombrero tou, gris, guants, flor al trau y bastó.

Ranzeval. Com? En Mahomet... príncep?...

Tirandel. Sí, senyor, sí!...

Ranzeval. Ah! aixís si que... vé com l'anell al dit... (*Allarga el llibre, que l'hi haurà donat en Tirandel, an en Mahomet, tot dientli:*) Monsenyor!... Tots aquells que volen guanyar la voluntat dels prínceps, els hi ofereixen lo que per ells té més valor, o lo que creuen que ha de ser més del seu gust...

CAU EL TELÓ PAUSADAMENT

Preu: 2 ptes.